

**Програма за трансгранично сътрудничество
по Инструмента за предприсъединителна помощ
България - бивша Югославска Република
Македония
2014 – 2020**

Забележка:

Моля, имайте предвид, че текстът на програмата на английски език е водещ. Преводът на програмата на български език е направен за удобство на потенциалните български кандидати.

ССІ:	2014TC16I5CB006
Наименование	Програма за ТГС по ИПП България - бивша Югославска Република Македония 2014-2020 г.
Вариант	2.0
Първа година	2014
Последна година	2020
Валидна от	1 януари 2014 г.
Валидна до	31 декември 2023 г.
№ на решението на ЕК	
Дата на решението на ЕК	
№ на решението за изменение на държавата-членка	
Дата на решението за изменение на държавата-членка	
Дата на влизане в сила на решението за изменение на държавата-членка	
Региони на ниво NUTS 3 (или подобни региони в държава-членка) включени в програмата за трансгранично сътрудничество	<p>Република България: два региона на ниво NUTS 3: Благоевград и Кюстендил</p> <p>Бивша Югославска Република Македония три региона на ниво NUTS 3: Североизточен, Югоизточен и Източен</p>

СЪДЪРЖАНИЕ

СЪДЪРЖАНИЕ 3

I. СТРАТЕГИЯ ЗА ПРИНОСА НА ПРОГРАМАТА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО ЗА ИЗБРАНИТЕ ТЕМАТИЧНИ ПРИОРИТЕТИ И СЪОТВЕТНО СПОРАЗУМЕНИЕ ЗА ПАРТНЬОРСТВО И СТРАТЕГИЧЕСКИ ДОКУМЕНТ(И) НА СТРАНИТЕ 7

1.1 Стратегия за приноса на Програмата за сътрудничество за избраните тематични приоритети и съответно Споразумение за партньорство и стратегически документ(и) на страните 7

1.1.1 Описание на стратегията на програмата за сътрудничество, за да допринесе тя за избраните тематични приоритети, и съответно Споразумение за партньорство и стратегически документ(и) на страните 7

1.1.2 Обосновка за избора на тематични приоритети, на основата на анализ на нуждите в програмния регион като цяло и избраната стратегия в отговор на тези нужди, занимаваща се, когато това е подходящо, с липсващите звена в трансграничната инфраструктура, като се отчитат резултатите от предварителната оценка 28

1.2 Обосновка на отпусканите финансови средства 29

II. ПРИОРИТЕТНИ ОСИ 32

2.1 Описание на приоритетните оси (различни от техническа помощ) 32

2.1.1 Приоритетна ос 1 32

2.1.2 Фонд, база за изчисление на помощта от ЕС и обосновка на избора на базата за изчисление 32

2.1.3 Специфични цели на тематичния приоритет и очаквани резултати 32

2.1.4 Елементи на други тематични приоритети, добавени към приоритетната ос 34

2.1.5 Дейности, които ще бъдат подкрепяни по тематичния приоритет 34

2.1.5.1 Описание на вида и примери за дейности, които да бъдат подпомогнати, и очаквания им принос към конкретните цели, включително, когато това е подходящо, определяне на основните целеви групи, конкретни целеви територии и видове бенефициенти 34

2.1.5.2 Ръководни принципи за избора на дейности 38

2.1.5.3 Планирано използване на финансови инструменти (ако е уместно) 39

2.1.6 Общи индикатори за резултат и индикатори за резултат за конкретната програма 40

2.1.6.1 Индикатори за резултат за приоритетна ос 1 (специфични за програмата) 40

2.1.6.2 Индикатори за продукт (OI) по приоритетната ос (общи или специфични за програмата) 41

2.1.7 Категории дейности 43

2.1.8 Кратко изложение на планираното използване на техническа помощ, включително, когато е необходимо, мерки за укрепване на административния капацитет на органите, участващи в управлението и контрола на програмите и бенефициентите, и, когато е необходимо, действия за повишаване на административния капацитет на съответните партньори за участие в изпълнението на програми (когато е необходимо) 43

2.2.1 Приоритетна ос 2 44

2.2.2	Фонд, база за изчисление на помощта от ЕС и обосновка на избора на базата за изчисление	44
2.2.3	Специфични цели на тематичния приоритет и очаквани резултати	44
2.2.4	Елементи на други тематични приоритети, добавени към приоритетната ос.....	46
2.2.5	Дейности, които ще бъдат подкрепяни по тематичния приоритет.....	46
2.2.5.1	Описание на вида и примери за дейности, които да бъдат подпомогнати, и очаквания им принос към конкретните цели, включително, когато това е подходящо, определяне на основните целеви групи, конкретни целеви територии и видове бенефициенти	46
2.2.5.2	Ръководни принципи за избора на дейности.....	49
2.2.5.3	Планирано използване на финансови инструменти (ако е уместно)	50
2.2.6	Общи индикатори за резултат и индикатори за резултат за конкретната програма	51
2.2.6.1	Индикатори за резултат за приоритетна ос 2 (специфични за програмата).....	51
2.2.6.2	Индикатори за резултат по приоритетна ос 2 (общи или специфични за програмата)	51
2.2.7	Категории дейности.....	53
2.2.8	Кратко изложение на планираното използване на техническа помощ, включително, когато е необходимо, мерки за укрепване на административния капацитет на органите, участващи в управлението и контрола на програмите и бенефициентите, и, когато е необходимо, действия за повишаване на административния капацитет на съответните партньори за участие в изпълнението на програми (когато е необходимо).....	54
2.3.1	Приоритетна ос 3	54
2.3.2	Фонд, база за изчисление на помощта от ЕС и обосновка на избора на базата за изчисление	54
2.3.3	Специфични цели на тематичния приоритет и очаквани резултати	55
2.3.4	Елементи на други тематични приоритети, добавени към приоритетната ос.....	56
2.3.5	Дейности, които ще бъдат подкрепяни по тематичния приоритет.....	56
2.3.5.1	Описание на вида и примери за дейности, които да бъдат подпомогнати, и очаквания им принос към конкретните цели, включително, когато това е подходящо, определяне на основните целеви групи, конкретни целеви територии и видове бенефициенти	56
2.3.5.2	Ръководни принципи за избора на дейности.....	57
2.3.5.3	Планирано използване на финансови инструменти (ако е уместно)	59
2.3.6	Общи индикатори за резултат и индикатори за резултат за конкретната програма	60
2.3.6.1	Индикатори за резултат за приоритетна ос 3 (специфични за програмата).....	60
2.3.6.2	Индикатори за резултат по приоритетната ос (общи или специфични за програмата)	60
2.3.7	Категории дейности.....	62
2.3.8	Кратко изложение на планираното използване на техническа помощ, включително, когато е необходимо, мерки за укрепване на административния капацитет на органите, участващи в управлението и контрола на програмите и бенефициентите, и, когато е необходимо, действия за повишаване на административния капацитет на съответните партньори за участие в изпълнението на програми (когато е необходимо).....	63

2.4	Описание на приоритетната ос за техническа помощ	64
2.4.1	Приоритетна ос 4	64
2.4.2	Фонд, основа за изчисление на помощта от Съюза.....	64
2.4.3	Специфични цели на тематичния приоритет и очаквани резултати	64
2.4.4	Дейности, които ще бъдат подпомогнати и очаквания от тях принос за изпълнение на програмата.....	64
2.4.5	Индикатори за конкретната програма	66
2.4.5.1	Индикатори за конкретната програма, които се очаква да съдействат за резултатите.....	66
2.4.6	Категории дейности.....	66
2.5	Обобщена таблица за индикаторите по приоритетни оси и тематични приоритети	68
III.	ПЛАН ЗА ФИНАНСИРАНЕ	71
3.1	Предвидени финансови средства от ИПП (в евро)	71
3.1.1	Общо предвидени финансови средства от ИПП и национално съфинансиране (в евро) 71	
3.2	Разбивка по приоритетни оси и тематични цели.....	72
IV.	ИНТЕГРИРАН ПОДХОД КЪМ ТЕРИТОРИАЛНОТО РАЗВИТИЕ (АКО Е УМЕСТНО)	73
4.1	Водено от общностите местно развитие (където това е подходящо).....	74
4.2	Интегрирани териториални инвестиции (ИТИ) (където това е подходящо).....	74
4.3	Принос на планираните дейности за макрорегионалните стратегии и стратегиите за морските басейни, подчинени на нуждите на програмния район, така както са определени от страните-партньори, и вземащи под внимание, когато това е приложимо, стратегически важните проекти, определени в тези стратегии (където е уместно).....	74
V.	РАЗПОРЕДБИ ПО ПРИЛАГАНЕТО НА ПРОГРАМАТА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО	76
5.1	Съответни власти и органи.....	76
5.2	Съвместен Комитет за наблюдение	77
5.3	Процедура за сформирание на Съвместния секретариат	80
5.4	Обобщено описание на организацията по управлението и контрола	80
5.5	Разпределение на задълженията сред участващите страни в случай на финансови корекции, наложени от управляващия орган или Комисията	92
5.6	Използване на еврото (където е приложимо)	94
5.7	Участие на партньорите	94
VI.	ХОРИЗОНТАЛНИ ПРИНЦИПИ	96
6.1	Устойчиво развитие.....	96
6.2	Равни възможности и недискриминация.....	97
6.3	Равенство между мъжете и жените.....	98
VII.	ПРИЛОЖЕНИЯ	100
7.1	Проект на доклад от предварителната оценка (включително резюме на доклада)	100

7.2	Писмено потвърждение на съгласие със съдържанието на програмата за сътрудничество (Източник: чл. 8(9) от Регламент (ЕС) № 1299/2013).....	100
7.3	Карта на региона, включен в програмата за сътрудничество.....	100
7.4	„Резюме за гражданите“ на програмата за сътрудничество	100
7.5	Стратегическа екологична оценка и екологичен доклад.....	100
7.6	Ситуационен анализ и анализ на ССВР.....	100
7.7	Участие на заинтересованите страни	100
7.8	Тематична концентрация	100
7.9	Списък на използваните съкращения.....	100
7.10	Списък на извършените промени - бележки предварителна оценка	100
7.11	Методологията за определяне на индикатори за резултат	100

I. СТРАТЕГИЯ ЗА ПРИНОСА НА ПРОГРАМАТА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО ЗА ИЗБРАНИТЕ ТЕМАТИЧНИ ПРИОРИТЕТИ, СПОРАЗУМЕНИЕТО ЗА ПАРТНЬОРСТВО И СТРАТЕГИЧЕСКИТЕ ДОКУМЕНТ(И) НА СТРАНИТЕ

Член 31, Регламент за изпълнение (ЕС) № 447/2014 от 2 май 2014 на Комисията за конкретните правила за изпълнение на Регламент (ЕС) 231/2014 Европейския парламент и на Съвета за създаване на Инструмент за предприсъединителна помощ (ИПП II)

1.1 Стратегия за приноса на Програмата за сътрудничество за избраните тематични приоритети, Споразумението за партньорство и стратегическите документ(и) на страните

1.1.1 Описание на стратегията на програмата за сътрудничество и как тя допринася за избраните тематични приоритети, Споразумението за партньорство и стратегическите документ(и) на страните

КОНТЕКСТ НА СТРАТЕГИЧЕСКАТА ПОЛИТИКА

Програмата за ТГС по ИПП България - бивша Югославска Република Македония 2014-2020 г. е създадена в рамките на европейската стратегия за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж и съответните национални и регионални стратегически документи. Основната политическа рамка на европейско, макрорегионално и национално равнище, така както е отразена в програмата, е както следва:

Стратегията Европа 2020: Европейска стратегия за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж

Стратегията Европа 2020 е обща за европейските институции, държавите-членки и социалните партньори, за да се предприемат необходимите действия за постигане на целите на Европа 2020. В тази стратегия на Съюза са заложили три взаимно допълващи се приоритета:

- **Интелигентен растеж:** развиване на икономика, основана на знанията и иновациите,
- **Устойчив растеж:** подпомагане на по-ефективно усвояваща ресурсите, по-еко-съобразна и по-конкурентна икономика и
- **Приобщаващ ръст:** подпомагане на икономика с висока заетост, осигуряваща социално и териториално сближаване.

Тя поставя ударението върху пет първостепенни главни цели, които трябва да бъдат постигнати до 2020 г. Тези цели изискват съчетание на национални действия и действия на ЕС, като се използва целият обхват на наличните политики и инструменти.

В контекста на Програмата за ТГС по ИПП България - бивша Югославска Република Македония 2014-2020 г. се търси съгласуваност с гореспоменатите национални и европейски дейности.

Обща стратегическа рамка

Общата стратегическа рамка (ОСР) се отнася особено за държави-членки на ЕС, каквато е България. ОСР се занимава с безработицата, демографските промени и образованието като

проблеми с трансгранично значение. Освен това устойчивото развитие, смекчаването на промяната на климата и природните бедствия (развитие на комплексно трансгранично управление на природните рискове), както и биологичното разнообразие, са очертани като свързани проблеми.

Стратегията за европейско териториално сътрудничество и ролята на трансграничното сътрудничество

Европейският териториален дневен ред 2020 определя няколко ключови проблема и потенциала за териториално развитие. Те включват засиленото въздействие на глобализацията, демографските промени, социалното и икономическото изключване, промяната на климата и загубата на биоразнообразие, всички от които имат отношение към програмния регион.

Стратегия на ЕС за Дунавския регион

Стратегията на ЕС за Дунавския регион (СЕСДР) е макрорегионална стратегия, целяща решаването на общи проблеми на региона чрез съгласуване и координация между съществуващите политики и инициативи. Географски само българската част от програмния регион е част от региона на СЕСДР. Желателно е, обаче, да има съгласуваност между Програмата ИПП ТГС и СЕСДР.

Споразумение за партньорство на Република България

Споразумението за партньорство между Република България и Европейския съюз определя рамките на помощта, която ще бъде получена от структурните и инвестиционните фондове на ЕС през периода 2014-2020 г.

Тя очертава приоритетите на страната във всички сектори, като взема също така под внимание ролята на програмите за ТГС като принос за стратегията за развитие на ЕС.

По отношение на програмата между България и Бившата югославска република Македония Споразумението за партньорство посочва, че „*предпочитаните приоритетни области за сътрудничество са опазването на околната среда, подпомагането и развитието на природното и културното наследство, туризма и образованието и социалната инфраструктура*“. (СП БГ, 2014; стр. 121)

Документ за стратегия за страната през 2014-2020 г. за помощта от ЕС за бившата югославска република Македония (СП МК1 2013, стр. 20)

Документът за стратегия за страната през 2014-2020 г. за помощта от ЕС за Бившата югославска република Македония определя като решаващи реформите в областта на върховенството на закона и основните права. Документът представлява рамката на страната за помощта, която ще бъде получена в областта на конкурентоспособността и иновациите, транспорта и развитието, образованието, заетостта и социалната политика, сектора на опазване на околната среда.

Стратегическият документ за страната посочва, че програмите на страната за трансгранично сътрудничество ще се съсредоточат върху социалноикономическото развитие на граничните райони и че „*Продължаването на контактите между хората, развитието на човешките ресурси и обменът на информация трябва да останат основна част на отделните програми*“.

Национални и регионални стратегии на Република България и Бившата югославска република Македония

Когато се анализират потенциала и препятствията и се формулират визията и стратегическите цели на Програмата за ТГС ИПП България - бившата югославска република Македония 2014-2020 г., са взети под внимание също така следните стратегически документи, свързани с регионалното развитие:

- Национална стратегия за развитие на горския сектор в Република България за периода 2012 – 2022 г.
- Стратегията за регионално развитие на бившата югославска република Македония за 2009-2019 г.
- Стратегиите за регионално развитие на областите Благоевград и Кюстендил за периода 2014-2020 г.
- Програмите за развитие на Югоизточния, Източния и Североизточния планови региони 2009-2013 г.

ТЕРИТОРИЯ НА ПРОГРАМАТА

Програмният регион е разположен в южната централна част на Балканския полуостров. Той обхваща територия от 18 087 кв. км и има население от 980 375 души (вж. БГ НСИ, 2012 г., МК Държ. Стат., 2012 г.) Границата е сухоземна с дължина 165 км.

От българската страна територията включва два района от NUTS ниво III - **Благоевград** и **Кюстендил** (което е 52,5% от района на Програмата за ТГС), обхващащи 462 общини, 452 973 населени места и население от 452 973 души (което е 46,2% от общото население на района на Програмата и 6,2% от населението на страната).

От страната на бившата югославска република Македония територията включва **Североизточен**, **Източен** и **Югоизточен** статистически райони от NUTS ниво III (което е 47,5 от района на Програмата, 33,4% от територията на страната), обхващащи 27 общини, 597 населени места и население от 527 402 души (което е 53,8 от общото население на района на Програмата и 25,6% от населението на страната).

Над половината от програмния регион е планинска, като горите заемат 46.5% от общата площ, но има също много долини с плодородна земя. Климатът е разнороден - от умерено-континентален, преходно-континентален и планински до средиземноморски в долините на реките. Районът е богат на водни ресурси: реки, най-големи сред които са Струма, Места, Брегалница, Струмица (Струмешница); езера (част от ез. Дойран, Водоча, Мантово; 233 езера в Рила и 186 в Пирин, най-популярни от които са Седемте рилски езера) и минерални води, каквито има в целия район на сътрудничество.

Регионът на ТГС се характеризира с концентрация на населението, стопанските и социалните дейности в няколко регионални центъра (Благоевград, Кюстендил, Дупница, Сандански, Гоце Делчев и Петрич от българска страна и Куманово, Шип и Струмица от страната на Бившата югославска република Македония - 37% от населението на региона) и множество рядко населени селски и периферни области в планините и близо до границата. Ориентацията на всяка част от региона за ТГС е към вътрешните ѝ центрове вместо през границата, което се дължи също на факта, че през тях минават важни транспортни коридори, като по този начин се осигурява по-лесен достъп до външните центрове и връзките със столиците на страните.

Показателите за демографията, заетостта и икономическото развитие в региона на ТГС са по-неблагоприятни отколкото в ЕС и в много отношения са по-лоши в сравнение със средните в двете страни.

ТЕРИТОРИАЛЕН АНАЛИЗ

Заетост, мобилност на работната сила, социално и културно включване

Пазарът на работна сила в трансграничния регион е в неблагоприятно положение с ясни

регионални дисбаланси и по-негативни тенденции в българската част на региона.

Демографското развитие на региона се характеризира с ниска плътност на населението, намаляване на раждаемостта и застаряващо население. През периода 2007-2012 г. населението от включената гранична област е намаляло с 2,5%, като цифрите са по-положителни за Бившата югославска република Македония (отбелязан е малък растеж в Югоизточния и Североизточния региони), в сравнение със силно отрицателна тенденция в област Кюстендил - България (-10,98%) и отбелязано крайно намаляване на населението в общините Трекляно (-43,74%), Невестино (-26,80%), Рила (-24,17%), Кочериново (-21,10%) и няколко други (вж. Сравнителен анализ 2007-2012, БГ НСИ; МК Държ. Стат.).

Структурата на заетостта отразява ясно различията и диспропорциите на регионалната икономическа структура и потенциал. Югоизточния регион и област Благоевград имат особено положително влияние върху показателите за заетостта в целия регион на ТГС, докато Североизточният регион от страната на Бившата югославска република Македония и Кюстендил от българска страна показват слабо участие в заетостта, също и в сравнение с националните равнища в двете страни.

За региона не е характерна **мобилност на работната сила**. Основните причини са местният (национален) манталитет и традициите да се работи там, където се живее, липсата на съвременни умения и компетентност (напр. езици, умения за ИКТ и др.) особено сред възрастното население, както и външни причини като недостатъчното качество на транспортната инфраструктура, планинския релеф на региона с много отдалечени населени места и ниско качество на обществения транспорт и междуградските връзки. Трансграничната мобилност е ограничена поради законови причини, тъй като Бившата югославска република Македония не е държава-членка на ЕС.

Като предимства регионалната работна сила може да предложи на потенциалните работодатели специфични знания и умения в традиционните отрасли (земеделие, отглеждане на плодове, лека промишленост и др.) и по-конкурентни разходи за труд отколкото в столиците на страните и другите големи градски центрове. Съществува, обаче, нужда от допълнителна квалификация и преквалификация за придобиване на нови умения в по-новите и възникващите отрасли като туризма.

Както и в повечето страни от ЕС в граничния регион равнището на безработица е значително по-високо в сравнение с годините преди финансовата криза. През 2012 г. **безработицата** в региона на сътрудничество достигна средно 20,3%, но положението се различава силно в целия регион (от 10,4% в Благоевград до 52,8% в Североизточни регион). Структурата на безработицата по отношение на пола не е съществен проблем в региона. Проблемите, които трябва да се решат, са свързани със значително по-високите равнища на безработица в селските райони в сравнение с градските центрове (поради ниската икономическа активност, нискообразованата работна сила) и високата младежка безработица, която е сериозен проблем и на национално равнище и в двете страни със силно отрицателна тенденция в българските региони. Безработицата сред младежите, особено тези с висше образование е тревожна, тъй като тя е основната причина за емиграцията, като по този начин се влошава и без това неблагоприятното демографско положение в региона.

Равнището на **бедността** е по-тревожно от страната на Бившата югославска република Македония (където равнището на бедност през 2009 г. е било 31,1%), макар че българските области на ТГС през последните години също се характеризират с отрицателни тенденции. За разлика от тези съотношения на бедността област Благоевград е на челно място в страната с най-нисък дял на хора, живеещи под чертата на бедността (12,4% през 2011 г. в сравнение с 21,2% за България).

Групите, които са най-уязвими от изключване поради бедност, са домакинствата с много членове (61% от такива семейства в България и 47,3% в Бившата югославска република

Македония са бедни), безработните (48,5% от такива лица в България и 41,8% в Бившата югославска република Македония са бедни), хората живеещи в селските и отдалечените райони и ромските малцинства.

Проблеми

- Продължаващата демографска криза е голям проблем за региона на ТГС, който води до застаряване на населението, по-нататъшна изолация на отдалечените райони, големи диспропорции в заетостта между регионалните центрове и големите градове и малките общини, западаща промишленост, която създава допълнителна безработица.
- Емигрирането навън, особено на млади и по-добре образовани хора представлява сериозен проблем и влошава демографското положение на региона, което на няколко места води до крайно обезлюдяване.
- Нарастващото равнище на бедност, ниските доходи и социалното изключване на уязвимите групи са проблеми, особено валидни за селските и отдалечените райони, които предлагат ограничени възможности за работа, предимно в първичния сектор.
- Независимо от съществуващите умения в традиционните отрасли регионалната работна сила все още не притежава съвременна квалификация, която е необходима за развиващата се промишленост, като по този начин възниква проблемът да се отговори на нуждите и исканията на пазара на труда.

Потребности

- Има нужда да се развият регионалните пазари на труда и да се намалят регионалните дисбаланси чрез предприемане на съвместни инициативи за заетост на местно равнище, информационни и консултантски услуги, както и да се стимулира и насърчава вътрешната мобилност на работната сила.
- Необходимо е да се приложат мерки за приспособяване на регионалната работна сила към новите изисквания на пазара на труда: изисква се развиване на квалификация и умения, които да съответстват на нуждите на местните производства, както и ключова квалификация, свързана с глобализиращата се икономика, които могат освен това да съдействат за повишаване на регионалната конкурентоспособност.
- Има спешна нужда да се създадат възможности за работа и нови работни места за младите хора, жените и другите уязвими групи, включително да се стимулира създаването на нови предприятия и самонаемане, за да се намали миграцията и изтичането на мозъци и да се спре обезлюдяването на региона.
- Необходимо е да води борба срещу бедността и социалното изключване; трябва да се проучат възможностите да се подпомагат социални предприятия, в частност в селските райони, както и да се обменя опит между звената за социални услуги. Особено внимание трябва се отдели на развиването на дейности, които са насочени към нуждите на уязвимите групи като хората с увреждания, възрастните или ромските общности.

Околна среда, приспособяване към промяната на климата и предотвратяване и управление на рискове

Регионът на ТГС предлага уникални характеристики от гледна точка на ландшафта и биоразнообразието, които представляват една от неговите най-силни страни. Регионът е облагодетелстван с богати гори с разнообразна флора и фауна, сравнително чисти почви (с

изключение на определени места в земеделските/промишлени/минни райони, където е установено замърсяване на почвите) и плодородна земя, както и минерални води (с най-горещия минерален извор на Балканите в Сапарева баня, 103,5⁰С). Територията представлява мозайка от многобройни планини (с връх Мусала - най-високия връх на Балканите (2925 м)), долини, речни басейни и езера. В региона се намират два от трите национални парка в България (националните паркове Рила и Пирин, от които Пирин е включен в Конвенцията на ЮНЕСКО за защита на културното и природното наследство). Сред ценностите на региона са няколко природни резервата и многобройни защитени територии: от българска страна: Парангалица (най-стария природен резерват в страната), Баови дупки-Джинджурица (най-големия (2873 ха) биосферен резерват в страната), седемте рилски езера, пирамидите Стоб; от страна на Бившата югославска република Македония природните паметници: езерото Дойран (в Рамсар от 2008 г.), водопадите Смоларе и Колешино в планината Беласица и блатото Моноспитово близо до Струмица с наличието на ледникови реликти от царска папрат (Osmundaregalis). Планините Осогово, Беласица, Малешево и части от басейна на река Струма също са признати в Стратегията на Международния съюз за защита на природата (МСЗП) като райони с висок потенциал за трансгранични дейности.

Повечето от природните ресурси на региона са защитени и добре опазвани. Делът на защитените територии от общата територия на двете български области на региона е 13,43% за Благоевград и 11,94% за Кюстендил в сравнение със средно 5,2% в България (вж. ПРЗ ЮЗР БГ, 2012). Макар и повечето от защитените територии, разположени от българската страна на трансграничния регион, да са официално регистрирани и включени в мрежата Натура 2000, одобрени планове за управление в момента има само за няколко, така че работата в това направление все още предстои. Защитените територии от страната на Бившата югославска република Македония са 25 от общо регистрирани в страната 86 места. (вж. ЕАОС EIONET, 2013)

Трансграничният регион има също така голям потенциал за **производство на електроенергия от възобновяеми източници**, като ВЕЦ, слънчева енергия, биомаса, геотермални води и вятър. В Кюстендил енергията от ВЕЦ се използва традиционно от 1927 г., когато е построена първата ВЕЦ „Осогово“, а през следващите години са построени и други. Финансирането от ЕС, отпуснато на България, също насърчава строителството на слънчеви и вятърни централи. Общата мощност за производство на електроенергия от възобновяеми източници в двете български области е почти 200 МВт, като потенциалът за развитие все още не е достигнат. От страната на Бившата югославска република Македония работи една водноелектрическа централа в Калиманци. Мощностите на ВЕИ в тази част от региона на ТГС са представени от 27 централи, на които се падат 29% от общите инсталирани мощности на ВЕИ в страната. Енергийната ефективност и възобновяемата енергия са теми, по които трансграничното сътрудничество и обменът на добри практики биха могли да дадат допълнителен тласък за развитието в свързаните области.

Спадът на промишленото производство има **положително отражение върху околната среда** на региона, където в момента не работят големи промишлени замърсители. Отрицателното въздействие върху качеството на въздуха идва от оживеното пътно движение в по-големите градове и основните свързващи пътища, както и от масовото използване на твърдо гориво (дърва, въглища) в бита. На българската територия се намират само местни места със замърсени почви в промишлените райони и покрай главните транспортни линии. Увредените територии са в местата на добив на суровини (въглища, скална маса, инертни материали). От страната на Бившата югославска република Македония мините за добив на медна руда в Бучим и на желязо в Дамян (Радовиш), Сала, Злетово и на олово и цинк в Тораница представляват „горещи точки“ с голям потенциал за замърсяване на почвите и водите. Съдържанието на тежки метали не показва особено високи стойности. Рекултивирането на земята около мините е сред конкретните проблеми на региона. Сериозна

загриженост за околната среда в градските райони на региона за ТГС (както и за двете съседни страни) предизвиква състоянието на старите промишлени зони в градовете, които основно са засегнати от преминаването към пазарна икономика през последните десетилетия, със съществуващите рушещи се празни производствени сгради и изоставени площи, чието превръщане в съвременни промишлени зони изисква сериозни инвестиции.

Най-големите екологични проблеми на пограничния регион са свързани със **замърсяването на реките**. Има силно замърсени речни участъци, особено във водосборната зона на реките Струма и Брегалница, дължащи се основно на прякото изливане на отпадъчни води от промишлени (и минни) обекти и от бита, от залежи на полезни изкопаеми и използването на пестициди и торове в земеделието. Съоръженията за пречистване на отпадни води са недостатъчни и въпреки напредъка постигнат през последните години все още има много селища (особено в селските и планинските райони) които не са свързани с канализационна система. Все още са необходими големи инвестиции в **събирането и преработването на твърдите отпадъци**. Отдавнашен проблем са незаконните сметища и разделното събиране, разделяне и рециклиране на твърдите отпадъци, които са с ограничен обхват и слабо покритие в района.

Трансграничният район има проблеми със замърсяването на въздуха, по-конкретно – от азотен диоксид и други в градските зони в резултат от битовото замърсяване с изгорели газове от домакинствата за отопление.

Промяната на климата е сериозна заплаха за граничния район, който носи риск от засушаване, ерозия на почвата, наводнения, екстремни температури, горски пожари и повишаване на температурата на водите. България като цяло е сред страните в ЕС, за които се очаква да бъдат най-силно засегнати от промяната на климата, а Бившата югославска република Македония стои дори по-високо в скалата на засегнатите от промяната на климата. Граничната област е част от регион с най-голяма уязвимост от промяната на климата. Най-засегнати ще са отрасли като земеделие, производство на електричество от ВЕЦ и туризъм. Специално внимание е необходимо за биоразнообразието в региона (където най-отрицателното въздействие е върху влажните зони и храсталациите) и управлението на речните басейни.

Макар и приспособяването към промяната на климата да се смята за най-важно на равнище ЕС и на национално равнище, инвестициите за преодоляване на конкретни рискове, осигуряване на устойчивост на бедствия и въвеждане на системи за управление на бедствия в досегашното трансгранично сътрудничество са оскъдни.

Ще се дава предпочитание на „зелена“ инфраструктура за задържане на вода от естествени източници (например възстановяване на заливните тераси и влажни зони, залесяване, възстановяване на речните корита), като по-добър вариант за околната среда, вместо на „сива“ инфраструктура (например язовири и диги), тъй като тя може да бъде ефективно и рентабилно решение за намаляване на неблагоприятните последици от наводненията, като в същото време осигурява допълнителни ползи по отношение на качеството на водите, задържане на въглерод и биоразнообразието.

Проблеми

- Защитата и опазването на уникалното биоразнообразие и природни ресурси на региона представляват сериозен проблем, когато става дума за използването им за благото на населението и икономиката. Стимулирането на развитието на туризма, горското дело, производството на електроенергия от възобновяеми източници и други промишлени дейности може да има отрицателно въздействие върху регионалните екосистеми и природния потенциал на региона.
- Замърсяването на водите и почвите поради промишлени и земеделски дейности и

замърсяването на въздуха от транспорта остават екологичен проблем, по който трябва да се работи, заедно с проблемите по управление и рециклиране на твърдите отпадъци.

- Регионът е особено уязвим от промяната на климата, тъй като е много зле подготвен да реагира на природните опасности и бедствия.

Потребности

- За да се предотврати евентуално бъдещо разрушаване на екосистемите, са необходими постоянна политика, структурирани подходи, координирани дейности и допълнителни мерки за инвестиции за запазване на красивата природа на региона.
- Необходими са също така съвместни действия, интегрирани политики и концепции за управление на земята, водите и твърдите отпадъци и контрол върху замърсяването, както и свързаните с това инвестиции.
- Необходим е по-сериозен ангажимент за разрешаване на проблеми, свързани със замърсяването на реките, като допълващи мерки към другите интервенции по програмата, за да бъде подпомогнато постигането на целите на политиката за водите на ЕС, в частност да се отговори на изискванията на Рамковата директива за водите и Директивата за наводненията.
- За региона на ТГС са нужни оперативни планове и мерки за устойчиво управление, ефективно и отговорно използване на ресурсите, за да се намали въздействието на икономическите дейности и домакинствата върху природната среда.
- В областта на устойчивостта на промените в климата, предотвратяването на рискове и смекчаването на въздействието на промените в климата са необходими силни мерки, които да бъдат взети съвместно (напр. системи за ранно предупреждение, планове за управление на бедствия и свързаните с това инвестиции).
- Съществува постоянна необходимост от кампании за повишаване на осведомеността и изграждане на капацитет на всички равнища по такива теми като биоразнообразието, ресурсната и енергийната ефективност, предотвратяване на замърсяването и др.

Устойчив транспорт и публична инфраструктура

Главно поради планинския релеф трансграничната област се характеризира с небалансирано развитие на свързващите инфраструктури, като шосейният транспорт е главната връзка между населените места и единственото средство за свързване на двете страни на границата. Добра достъпност съществува само около икономическите и градските центрове, които са свързани с главните международни транспортни системи (напр. пътищата София-Кулата-Солун (част от Източен/Източно-Средиземноморски коридор), София-Кюстендил-Гюешево-Деве баир-Скопие (част от коридор VIII) и Куманово-Велес-Гевгелия (част от коридор X). Железопътните линии София-Дупница-Кулата-Солун и София-Кюстендил-Гюешево също прекосяват региона като обслужват част от района. Понастоящем има 3 работещи ГКПП при Гюешево-Деве Баир, Станке Лисичково-Делчево и Златарево-Ново Село, но откриването на повече пропусквателни пунктове ще облекчи и засили трансграничната интеграция от двете страни. От гледна точка на ТГ сътрудничество трансграничните връзки са недостатъчни и транспортните мрежи на двете страни не са добре интегрирани. Освен това пътната мрежа е неравномерно разпределена в региона и това затруднява достъпа до планинските и полупланинските райони. В градските части тя не е достатъчно развита (много задръствания), за да отговори на нуждите от интензивен както местен, така и транзитен трафик. Това ограничава социалното и икономическото развитие на тези райони. Въпреки направените вече инвестиции гъстотата на пътната мрежа е

значително под средното за ЕС, а състоянието на пътищата от II и III клас е далече от желаните стандарти. Липсата на пътища за достъп до много туристически обекти с добро качество също представлява проблем.

Всяко развитие и надграждане на транспортна инфраструктура трябва да бъде в рамките на плановете за устойчива регионална и градска мобилност, които са свързани с плановете за качество на въздуха по Директива 2008/50/ЕС. Също така, вертикалното и хоризонталното сътрудничество и координация в администрацията ще бъде осигурено, за да се предотвратят инициативи в противоречие на споменатите документи и да се работи за постигане на целите на програмата (хоризонтална и вертикална интеграция на качеството на въздуха), т. е. новите инициативи за регионална транспортна инфраструктура ще подкрепят или най-малкото няма да противоречат на местните и регионалните плановете за качество на въздуха.

Освен това вътрешнорегионалният обществен транспорт не е с необходимото качество и в повечето случаи липсват връзки (автобус-автобус или автобус-влак). Недостатъчните системи за обществен транспорт и разпръснатостта на населените места са основните причини за засилващото се заместване на обществения транспорт с лични автомобили, което има значителни последици за околната среда.

Проблеми

- Неравният терен на граничната област представлява сериозна трудност за развитието на свързващата инфраструктура. Това пречи на достъпа до периферните населени места и отдалечените райони, като по този начин има отрицателно отражение върху социалното и икономическото развитие.
- Ремонтът на съществуващата публична инфраструктура изисква значителни финансови ресурси, което представлява сериозен проблем за региона и страните като цяло.
- Развитието на инфраструктурата и модернизацията на работата на граничните контролно пропускателни пунктове, заедно с подобряването на митническите процедури остават важен проблем за активизиране на обмена между общините и облекчаване на търговията и икономическото развитие.
- Развитието на устойчив, енергоспестяващ обществен транспорт и системи за връзка изостава, както и разширяването на връзките на обществения транспорт и подобряването на експлоатацията и услугите.

Потребности

- Има нужда да се подобрят трансграничните връзки, включително увеличаване на броя на граничните контролно пропускателни пунктове и да се модернизират съществуващите.
- Необходимо е да се подобри достъпът до транспорт, информация и комуникационните мрежи и услуги, особено в малките населени места.
- Трябва да се рехабилитират пътищата от II и III клас, както и да се обновят/построят пътища до туристическите и промишлените райони.
- Необходимо е да се модернизира и разшири железопътната мрежа, което ще има положително отражение върху равнището на безопасност и времето за пътуване.
- Нужно е по-нататъшно управление на мобилността и повишаване на осведомеността за устойчив транспорт.

Туризм, културно и природно наследство

Богатите природни ресурси (планини, гори, езера, биоразнообразие, уникални природни форми, пещери, геотермални и минерални води, водопади), благоприятните климатични условия, екологически чистата околна среда и уникалните културни и исторически ценности (църкви и манастири, фестивали, карнавали, занаяти, автентичната етносреда) предоставят

отлични възможности за устойчиво развитие на различни форми на туризъм.

Културното/историческото наследство на трансграничния регион датира още от времената на траките, Древния Рим и Византия, макар историческите паметници от средновековието да са най-многобройни и най-добре запазени (като архитектурно-историческите резервати в Мелник, Банско, Ковачевица, Долен). В почти всички общини има ценни археологически останки от античността: развалини от крепости и храмове в околностите на Банско, Белица, Разлог, Сатовча, древният град Никополис ад Неструм и др. от българската страна на границата; древните градове Тибериополис (днес Струмица), Астибо (днес Щип), Баргала (в района на р. Козяцка), археологически обекти „Вардарски рид“ край Гевгелия и „Исар“ край Валаңдово и др. в Бившата югославска република Македония. По отношение на паметниците на християнската култура трансграничната област се характеризира с относително висока плътност на църкви и манастири (Роженският манастир, храмовете в Рупите и Брестово и др. - от българската страна на границата, както и църквата на Петнадесетте светци и манастирът Велюша от другата страна на границата). Най-известните обекти са Рилският манастир (в списъка на ЮНЕСКО за културното наследство) и осоговския манастир св. Йоаким (близо до Крива паланка). Астрономическата обсерватория Кокино е невероятна забележителност, намираща се в Североизточния регион, която е от 1800 г. пр. н.е. Мегалитната обсерватория в Кокино е включена сред най-ценните антични обсерватории в света. През 2005 г. американската космическа агенция НАСА включи Кокино на четвърто място в списъка си от 15 обсерватории от такъв вид.

От двете страни на границата има няколко международно признати културни прояви, в т.ч. театрални фестивали в Благоевград и Струмица, фестивали на изкуствата в Банско, Мелник, Крива паланка и Струмица, международната колония на изкуствата в планината Осогово. Регионът също така е богат с различни кулинарни традиции и занаяти. Тези традиции могат да играят важна роля за рекламиране на туризма в региона, но засега те в значителна степен се подценяват.

Туристическите дейности са по-развити от българската страна на региона, като се отбелязва сериозно нарастване през 2006-2007 г. (+84%, само в област Благоевград +99%); (вж. БГ НАЦ. СТАТ. и Евростат), докато от страната на Бившата югославска република Македония туризмът все още е на етапа на развитието. Независимо от този факт през периода 2007-2012 г. туристическите нощувки от двете страни на границата са се увеличили: с 33% от българската страна на региона; в частта на Бившата югославска република Македония увеличението е 47% през същия период (Източния регион +72% Югоизточния регион +44%, Североизточния регион +40%) в сравнение със само 7% на национално равнище (вж. МК ДЪРЖ. СТАТ). Цифрите показват също значително увеличение с 89% на нощувките на чуждите туристи (Югоизточния регион +93%, Кюстендил +111%).

В момента в региона може да се срещнат всички форми на туризъм: ски (Банско, Семково, Добринище), спа (Сандански, Сапарева баня, Кюстендил, Добринище, Куманово, Стрновац), културни маршрути (Рилски манастир, Роженски манастир, манастира Водоча/Велюша, Осоговски манастир), летен туризъм за отдих (Дойран), екотуризъм (Берово, Паничище), голф туризъм (Разлог), винен/селски туризъм (Мелник), фестивален/карнавален туризъм (Струмица, Благоевград, Сандански, Банско) и др. От всички изброени, обаче, най-развити са ски и спа туризмът, които привличат чужди туристи, като Банско неотдавна стана най-популярният български ски курорт, а Сандански е на челно място в областта на балнеологията и минералните бани. Всички други подсектори имат голям потенциал за развитие, който в момента не се използва напълно. Богатото културно и природно наследство на региона в много случаи не се управлява и оценява правилно. Качеството на туристическите услуги и инфраструктурата, свързана с туризма, все още е под международните стандарти. Секторът и свързаните с него дейности страдат от липса на квалифицирана работна ръка. Туристическите оферти остават главно сезонни и не се

рекламират широко; в момента липсва съвместен стратегически подход за развитие на регионални туристически маршрути и продукти.

Проблеми

- Отрицателните промени в климата и по-специално тенденциите на глобално затопляне представляват сериозен проблем за зимния/ски туризъм в региона, като засягат главно област Благоевград, където той е един от водещите икономически фактори. От тази гледна точка трябва да се разработят алтернативни форми на туризъм, за да се компенсират евентуални пречки за водещите подсектори.
- Големият процент на защитени територии в региона представлява важна ценност за привличане на туристи, но същевременно представлява проблем за развитието на туристическа инфраструктура.
- Миграцията на млади и квалифицирани хора предизвиква недостиг на квалифицирана работна ръка, която е много необходима за развитието на туристическия сектор в региона.
- Небалансираното развитие на туризма в региона и от двете му страни представлява предизвикателство да се създаде и представи силна интегрирана регионална оферта, способна да се конкурира на международния туристически пазар.

Потребности

- За да се използва потенциалът на региона, има нужда да се развият нови форми на туризъм, нови туристически продукти.
- За да участва цялата трансгранична област в туристическата оферта на региона, трябва да се разработи единна стратегия, съвместни регионални туристически маршрути и продукти.
- Туристическите обекти и тяхното управление трябва да се подобри; трябва да се разшири достъпът до туристическите обекти. Има голяма нужда да се подобри инфраструктурата за рекламиране на туризма (туристически информационни центрове, маркиране на туристически маршрути) и да се осигурят адекватни туристически услуги.
- Необходими са инвестиции за опазване, оценяване, съхраняване и по-нататъшно пропагандиране на културно-историческото наследство.
- Има нужда от активно рекламиране на туристическите марки и оферти, което ще съдейства за растежа на туризма и общото социалноикономическо развитие на областта.

Младежи, образование и умения

„Бъдещето на Европа зависи от нейната младеж. И все пак, житейските възможности на много млади хора са помрачени“. ЕС COM(2008):

Като се имат предвид отрицателните демографски тенденции, на младите хора живеещи в граничния регион, трябва да се гледа като на негова най-голяма ценност. Както и много други, те са изправени пред различни трудности, свързани с образование, здравеопазване, подслон или транспорт и като цяло липса на ресурси и възможности напълно да се интегрират в обществото. Младежката безработица се очертава като сериозна бъдеща заплаха за трансграничната област, водеща до миграция навън на млади и образовани хора, която търсят по-добри възможности за работа. От тази гледна точка в центъра на бъдещите действия трябва да бъдат младежката политика и дейности, като по този начин се осигурят

повече и по-равни възможности за образование, и на пазара на труда и се насърчи тяхното социално включване.

Процесът на образователна квалификация и развитие във включената трансгранична област е свързан със създадената мрежа от институции за образование и професионална квалификация на всички равнища (обучение през целия живот, начално, средно и висше образование). Съществуващата основа има адекватна система за осигуряване на необходимото общо и висше образование. Съществува постоянна тенденция на повишаване на квалификацията и образователното равнище на населението, макар и броят на учениците в училищата да намалява постоянно (поради демографски и икономически причини). Има села, където малкият брой деца заплашва училищата да бъдат закрити. Освен това инфраструктурата на всички равнища е остаряла и в повечето случаи - неадекватна. Най-сериозни недостатъци съществуват в областта на информационните технологии и знанието на чужди езици.

Тъй като качествено образование е от ключово значение за икономическия растеж и развитие, най-неотложният проблем е да се решат нуждите на частния сектор. Осигуряването на съответни умения за заетост, повишаването на ефективността и включването на системата за образование и квалификация трябва да бъдат подпомогнати от активно сътрудничество на всички заинтересовани страни. Достъпът до квалификация в предприятията е добър при добре развита мрежа за квалификация ръководена от органите по заетостта, но не е ясно до каква степен това отговаря на конкретните нужди на фирмите, тъй като липсва системна информация за необходимите умения и все още съществува значително несъответствие между търсенето и предлагането на пазара на труда. Оценката на нуждите от квалификация трябва да стане постоянна практика и да се прави системно.

Проблеми

- Нарастването на младежката безработица представлява сериозен проблем за региона, тъй като тя е най-висока сред младежите с висше образование, което води до емиграция навън и изтичане на мозъци.
- Намаляването на броя на учениците може да доведе до закриване на училища в някои райони.
- Съответствието на практиките и програмите за образование и квалификация на нуждите на пазара на труда все още представлява сериозен проблем за региона.
- Съществуват случаи на сегрегация при образованието на ромски младежи и трудности при задържането на ромски деца в училище.

Потребности

- Има спешна необходимост от инвестиции в образованието и дейностите на младите хора и поставяне на ударението върху решения за справяне с младежката безработица.
- Трябва да се подобрят програмите за образование и квалификация, за да отговорят те на настоящите и бъдещите нужди на икономиката.
- Трябва да се подобри образователната инфраструктура и достъпът до училища и детски градини за децата, живеещи в отдалечените райони.

Местно и регионално управление

В България основната отговорност за провеждане на държавната политика и осигуряване на баланс между националните и местните интереси на областно равнище е възложена на областния управител. Той провежда държавната политика в областта, съгласува дейностите

на децентрализираните органи на изпълнителната власт на областно равнище и техните взаимоотношения с местните власти, организира подготовката и изпълнението на областните планове, стратегии и програми за развитие и установява отношения с органите за местно самоуправление. Освен областните администрации съществуват децентрализирани правителствени служби, разположени в областите (регионални дирекции по образование, земеделие, заетост, горите, строителството и др.) На основата на закона за местното самоуправление и местната администрация, приет през 1991 г., общините са административно-териториалните звена за местно самоуправление, работещи на местно равнище. Те имат право да притежават собственост, да имат самостоятелен бюджет, правото да регулират собствените си компетенции, разрешено им е да управляват публични услуги, включително да създават общински предприятия, могат да издават облигации и да имат достъп до заеми и кредити.

Бившата югославска република Македония има едностепенна система за местно самоуправление, при която общините са звената за местно самоуправление. Със законите за местното самоуправление компетенциите на общините бяха децентрализирани заедно с голям брой административни функции, ресурси и предоставяне на широк обхват от услуги. В резултат на процеса на децентрализация звената за местно самоуправление (ЗМС) придобиха сериозни административни, финансови и човешки ресурси за осъществяване на компетенциите си.

Укрепването на местното самоуправление и засилването на местното икономическо развитие в съответствие със споразумението и принципите за субсидиарността и ангажираното развитие допринася за социалното сближаване, демократичното развитие и добрите междуобщностни отношения. Критериите от Копенхаген изискват функциониращи и съответно ресурсно осигурени институции с достатъчен административен капацитет, за да се транспонира и прилага ефективно правото на ЕС. За Бившата югославска република Македония проблемите, които трябва да бъдат решени са свързани с разделението на сектора (на държавни и обществени служби), професионализма на публичната администрация, необходимостта да се спазват принципите на независимостта, качеството и равноправното представителство, като същевременно се дава възможност на демократичните институции да осигуряват стабилни и предсказуеми услуги на всички граждани. Като държава-членка на ЕС България е предприела редица стъпки за надлежно изпълнение на задълженията си към ЕС в областта на публичните реформи и доброто управление. Обаче независимо от започнатите административни реформи, България все още е в групата с ниски показатели за добро управление в ЕС (вж. EU DG REGIO, 2010). Главните недостатъци в страната са сравнително непривлекателната административна среда и неефективната съдебна система, включително „делът на сивата икономика и корупцията“, както и незавършените реформи в секторите на съдебната система и публичната администрация (вж. ЕС КОМ ССВР анализ).

Електронното правителство, откритото управление, оптимизираната и компетентна администрация са основни водещи фактори за конкурентност и растеж, върху които трябва да поставят ударението политиките на регионално равнище.

Проблеми

- Активизирането на неправителствения сектор в региона на ТГС, бизнеса и гражданите да участват в процеса на консултации, съгласуване и вземане на решения представлява предизвикателство за осигуряване на техния принос за планирането и осъществяването на политиката.

Потребности

- Необходимо е да се засили координацията и сътрудничеството между всички съответни действащи лица (както правителствени, така и неправителствени) за

съвместно решаване на местните и регионалните проблеми на развитието.

- Трябва да се повиши професионалният капацитет и мотивацията на държавните служители.
- Има нужда от засилване на институционния капацитет и ефикасността на публичната администрация и публичните услуги; трябва също така да се проучат и подпомогнат бъдещите действия за въвеждане на електронно правителство.
- Необходими са публични мерки и информационни ресурси за рекламиране на икономическия потенциал на региона.

Конкурентоспособност, бизнес среда, МСП, търговия и инвестиции

Граничният район се характеризира с разнообразна икономическа структура и развитие, както и с отраслови неравенства на различни равнища: има райони със структурни проблеми, които в течение на годините са загубили конкурентоспособността си, райони където доминира традиционният земеделски отрасъл и някои по-напреднали центрове, които разчитат на промишленост с потенциал за растеж.

Подобно на ЕС и на националните тенденции икономическото развитие на региона в годините на световната икономическа криза изпита спад, обаче БВП на глава от населението през периода 2007-2011 г. като цяло се увеличи с около 35% (като най-висок растеж е отбелязан в Югоизточния регион (Бившата югославска република Македония) - 59%, а най-нисък в Кюстендилска област (България) - 5%. БВП все още остава под средното и за двете страни. Външните инвестиции в региона са доста ограничени, което пречи на ефективното и устойчиво развитие на местните фирми.

На челно място в икономиката на програмния регион е Югоизточният регион с изразена тенденция за положително развитие през периода 2007-2011 г., най-висок БВП на глава от населението в сравнение с останалите райони и над (115,6%) средното за страната през 2011 г. Благоевградска област е на второ място по растеж на БВП, но с много скромно развитие през годините и БВП на глава от населението в размер на 65% от средното за страната през 2011 г. Регионът, който изостава, е Североизточният с БВП на глава от населението в размер на 56% в сравнение с водещия регион, следван от Кюстендилска област. И двата района се характеризират с трудности и колебания в развитието си и остават далече под националните равнища (вж. БГ НСИ, 2012 г., МК Държ. Стат., 2012 г.).

Отрасловата структура на регионите на ТГС показва някои различия между страните, като **селското стопанство** е особено важно в частта на Бившата югославска република Македония. През 2011 г. делът на селскостопанския отрасъл в брутната добавена стойност (БДС) на региона възлиза на 15%, което е значително над средното за страната. В Югоизточния регион той достига до 33%. На другия край е Кюстендилска област, която едно време е наричана „овощната градина на България“, където сега първичният сектор заема само 5,5% от БДС. Регионът има традиции в земеделието и местният климат е особено благоприятен за отглеждане на плодове и зеленчуци. Съществуват, обаче, проблеми особено с неконтролното използване на подземните води и замърсени повърхностни води, както и неконтролното използване на торове/пестициди от страната на Бившата югославска република Македония, а от страната на България с много раздробената земя, остарялото оборудване и технологии и разрушени напоителни системи. Другите проблеми са свързани със стандартите за качество, маркетинг и реализация на продуктите и наличието на големи подотрасли, които предизвикват социално напрежение. Въпреки отрицателните характеристики тенденциите на развитие през последните години са положителни с навлизането в отрасъла на повече инвестиции и технологии. Органичното земеделие представлява силен потенциал за региона с положителна тенденция в броя на регистрираните биостопанства (напр. 30% повече в Благоевград през 2012 г. в сравнение с

2011 г.), въпреки че този отрасъл все още се намира на началния етап на развитие и от двете страни на границата. **Горското дело** също е отрасъл със значителен потенциал за региона на основата на съществуващите природни ресурси. Обаче неговият дял в БСП на региона е скромнен и е далече от възможните доходи. Резултатите на региона може да се подобрят чрез мерки и сътрудничество за ефективно и устойчиво използване на горите в региона. **Промишлеността** (36% от БДС на региона) е най-важна в Източния регион (45%) и в Кюстендилска област (40%). Преобладаването на промишления отрасъл е значително по-високо от българската страна на региона. Главните области на промишлена дейност са производството на конфекция и обувки, хранителната, фармацевтичната и машиностроителната промишленост, електрониката, производството на електроенергия и минната промишленост. Проблемите на отрасъла са свързани със загубата на конкурентоспособност в резултат на продължаващия процес на реструктуриране, загуба на традиционни пазари, липса на съвременни технологии, ниска ресурсна ефективност, липса на управленски умения и технически персонал и слаби инвестиции и научно-развойна дейност. **Секторът на услугите** в региона се разраства по-бързо в сравнение с тенденциите на национално равнище и в двете страни. **Туризмът**, макар и да отбелязва стабилен растеж и да е добре развит на някои места, все още заема скромнен дял в БВП на региона.

През последните години икономиката на региона поддържа високата си специализация в отрасли и дейности, които изискват сравнително ниска квалификация и технологии (напр. земеделието, добивната промишленост, производството на конфекция и обувки). Това определя също характера на регионалния износ, който представлява главно продукти с ниска добавена стойност. Конкурентоспособността на региона се формира на основата на ниски разходи за основните фактори - работна сила и природни ресурси, а не на иновации, образование и квалификация, трансфер на технологии, научно-развойна дейност.

Особено полезно за повишаване на конкурентоспособността на регионалните МСП ще бъде сътрудничеството на всички равнища, както в рамките на отделен отрасъл, така и през границата. Програмите и политиките на ЕС в тази област вече са оказали положително влияние върху такива структури за сътрудничество: МСП от българската страна на ТГС вече имат опит от участие в съвместни бизнес кълъстери, които имат потенциал за по-нататъшно развитие, до успешно бъдещо сътрудничество също и в други отрасли и/или през границата.

Проблеми

- Обезлюдяването на селата, застаряването на населението, особено в селските райони, както и раздробеността, отдалечеността и малкият размер на обработваемата земя е пречка пред прилагането на съвременни технологии и представлява реален проблем за бъдещото устойчиво развитие на селскостопанския отрасъл.
- Ниската производителност и ефективност на ресурсите на местните МСП е проблем, който пречи на способността им да издържат на конкуренцията от страна на съседните страни и страните от ЕС.
- Трудният достъп до финансови ресурси пречи на МСП успешно да се развият и да се конкурират със своите европейски аналози.

Потребности

- Необходими са целенасочени политики и действия за намаляване на регионалните икономически неравенства между по-динамичните градски центрове и селските райони в региона.
- Съществува необходимост от изграждане на капацитет на регионалните МСП, за да се повиши производителността и цялостните резултати от работата.

Сътрудничеството за обмен на идеи, управленските и техническите умения, съвременните технологии в земеделието (особено биоземеделието), ВЕИ, туризма, промишлеността, развитието на клъстери ще допринесат за засилване на икономическите дейности, създаването на работни места и повишаване на конкурентоспособността на региона.

- Необходимо е земеделските производители да се доближат до пазарите и да развият агробизнес услуги за по добър поток на информация за новите технологии и практики.
- Съществува необходимост да се насърчават икономически силните страни на региона и да се привличат инвестиции отвън.
- Нужно е също засилване на достъпа на МСП до международните пазари.

Научноизследователска дейност, технологично развитие, иновации и ИКТ

Научноразвойните дейности не са сред главните силни страни на региона. Като цяло способността за иновации и научно-развойна дейност остава ниска на национално равнище в сравнение с ЕС-27. През 2012 г. средните разходи за научно-развойна дейност на един жител в страните от ЕС е бил 529,6 евро. За България тази цифра е 34,6 евро, а за Бившата югославска република Македония дори по-малко (7,52 евро). (вж. ЕВРОСТАТ, 2012, МК Държ. Стат., 2012 г.). Никой от районите за ТГС не е сред водещите в страната по научно-развойна дейност; те изостават значително.

Мнозинството от съществуващите предприятия имат ниско равнище на технологично развитие и ограничен потенциал за приложни изследвания. Липсва им ноу-хау и квалифициран персонал, за да могат да постигат иновативен растеж. Не съществуват достатъчно динамични вътрешни двигатели за научно-развойна дейност, които да могат да ускорят потенциала за иновации в региона. Изследователските дейности са съсредоточени в университетските центрове в Благоевград и Щип (Източен регион) и има още два изследователски института, специализирани в земеделието, в градовете Кюстендил и Струмица (Югоизточен регион). Регионът не е съумял да се възползва напълно от близостта до столиците (напр. София), където е съсредоточен националният потенциал за научно-развойна дейност, нито е спечелил много от трансфера на иновативни практики и технологии от чуждестранните инвеститори, тъй като ПЧИ са ограничени и насочени в екстензивни производствени сектори (напр. производството на конфекция).

Обществените организации или организациите с нестопанска цел могат да играят важна роля в областта на приложните изследвания, иновациите и трансфера на технологии, но те не са особено активни в това отношение. В региона съществуват инициативи за клъстери, които може да се разглеждат като отлична отправна точка за координация на институционно равнище и за създаването на подобни трансгранични мрежи от предприятия.

Регионът на ТГС е в сравнително добро положение от гледна точка на свързаността и използването на ИКТ, но се проявяват също и някои регионални неравенства. Двата основни статистически индикатора: „Използване на интернет в домакинствата“ и „Лица редовно използващи интернет“ поставят региона малко по-ниско от средното за двете страни, като те са все още далече от същите индикатори за ЕС-27. (Делът на домакинствата, които ползват интернет в ЕС-27 за 2012 г. е 76% в сравнение с 58% за Република Македония, 51% за България и 49% за региона на ТГС.) Източник: ЕВРОСТАТ). Използването на ИКТ в планинските и отдалечените райони е доста ограничено.

Проблеми

- Съществуват ограничени възможности (финансови, човешки, управленски) и много слаб потенциал за иновации на съществуващите предприятия да прилагат нови технологии предвид преобладаващо международния характер на приложните

изследвания.

- Мотивирането на млади и квалифицирани специалисти и учени да останат/да се преместят на работа в региона е проблем, предвид липсата на възможности за кариерно развитие, които им се предоставят.
- Бързото развитие на научните и технологичните изследвания и иновациите в световен мащаб представляват сериозен проблем за местните заинтересовани лица.

Потребности

- Необходимо е да се засилят изследванията, технологичното развитие и иновациите в региона, за да се повиши ефективността на производствените процеси и обновяването на оборудването във всички отрасли.
- Необходим е трансфер на технологии от по-напредналите страни, както и квалифицирани специалисти, инженери, управленски кадри, способни да въвеждат иновативни продукти и процеси.
- Необходимо е да се ускори развитието на широколентова комуникационна инфраструктура и да се създадат обществени места за ползване на ИКТ в малките/отдалечените селища.

ВЪЗМОЖНОСТИ И ПРЕПЯТСТВИЯ ЗА ТРАНСГРАНИЧНОТО СЪТРУДНИЧЕСТВО

Посочените **възможности** и **препятствия** се отнасят главно за такива проблеми като конкурентоспособност, туризъм, съответствие на образователната система на регионалните нужди на пазара на труда, както и опазването на околната среда и подобряването на готовността на региона по отношение на предотвратяване на опасности и бедствия.

Съществуващи възможности

1. **Добра основа за регионално сътрудничество:** Натрупаният опит от трансгранично сътрудничество, подобните проблеми и приликата на езиците и манталитета представляват добра основа за регионално сътрудничество. Възможностите за изграждане на институционен капацитет и трансграничното сътрудничество ще засилят взаимното доверие и партньорства и ще развият по-нататък механизми за институционална подкрепа, като и обмен на добри практики и опит в различни области.
2. **Солидна основа за подобряване в областта на околната среда:** Регионът се характеризира със солидни екологични условия със значителни природни ресурси и механизми за опазване и управление на природата. Силният интерес за по-добро опазване на природата и биоразнообразието се потвърждава от съществуващата програма за ТГС и представлява добра основа за по-отговорно и устойчиво използване на природните ресурси.
3. **Съществуващи дейности в областта на транспорта:** Последните договорености в областта на пътната и железопътната инфраструктура ще засилят стратегическото положение на региона в мрежата TEN-T. Тези възможности представляват потенциал за подобряване на ефективността на транспорта, времето за пътуване и безопасността.
4. **Устойчив туризъм и използване на природното и културното наследство:** Туризмът е определен като главна възможност за преодоляване на регионалните неравенства и създаване на работни места. Този потенциал съчетава вътрешните силни страни като богатството на природни ресурси и уникалното културно наследство като важни възможности за трансгранично развитие в социален, икономически и екологичен план. Силният интерес за по-активно развитие на потенциала на туризма и устойчивото

развитие на културните и еко-ресурси в граничния район се потвърждава от предишното и съществуващото ТГС. Засилените възможности за туризъм като икономическа дейност насърчават културния обмен и рекламирането на природното наследство и съдействат за междуличностния диалог и диалога на гражданското общество.

- 5. Богата образователна система:** Наличието на центрове за висше образование предоставя благоприятна среда за оптимизиране на структурите за образование, професионална квалификация и преквалификация, което се отразява в нарастващия дял на населението с по-висока степен на образование. Големият брой МСП и растежът на сектора на услугите предоставят нови възможности за заетост и повишено търсене на квалифицирана работна ръка, което създава възможности за образователните институции и илюстрира потенциала за развитие на региона.
- 6. Повишаване на конкурентоспособността** Икономическото положение в региона е разнообразно, а икономиката се съсредоточава в отрасли и дейности, които изискват сравнително ниска квалификация и технологии. Конкурентоспособността на региона се формира на основата на ниски разходи за основните фактори - работна сила и природни ресурси. Развитието на умения и способности и сътрудничеството на всички равнища може да съдейства за конкурентоспособността на регионалните МСП.

Потенциални възможности

- 1. Сътрудничеството в образованието подобрява регионалната заетост:** В региона съществуват различни възможности за сътрудничество в областта на образованието и квалификацията. Конкретна възможност за развитие е по-доброто съчетаване на образователната система с конкретните нужди на бизнеса и пазара на труда. Тези възможности може да се насочат към съществуващите слабости на региона - високи равнища на безработица, изтичане на мозъци, ограничени възможности и информация за кариерно развитие
- 2. Опазване на околната среда и устойчиво използване на общите природни ресурси:** Разнообразната природна среда, биоразнообразието и благоприятните климатични условия дават огромни възможности за защита и опазване на биоразнообразието и природните ресурси на региона. Водата, почвите и замърсяването на въздуха остават екологични проблеми за съвместни дейности, заедно с възможностите, свързани с управлението и рециклирането на твърдите отпадъци. Възможни области за подпомагане са кампаниите за повишаване на осведомеността и изграждане на капацитет по такива теми като биоразнообразието, ресурсната и енергийната ефективност, предотвратяване на рискове, устойчивостта на климата. Малки по мащаб инвестиции може да бъдат насочени към недостатъчното използване на природните ресурси за производство на електроенергия и ниското равнище на ВЕИ и енергийната ефективност в публичната инфраструктура.
- 3. Съвместни действия за подобряване на положението в транспорта:** Съществуващото сътрудничество в транспортната инфраструктура (железници, газ, гранични пропусквателни пунктове) дава възможности за подобряване на трудната достъпност до района. Допълнителна възможност е да се подобри още повече безопасността и качеството на транспортните обекти (железопътни линии, обществен транспорт и др.).
- 4. Използване на природното/културното наследство за развитието на туризма и заетостта:** Природното и културното наследство са важни възможности за развитие на устойчив туризъм и изискват отговорно развитие. Развитието на туризма в региона е небалансирано, което дава възможности за създаване и представяне на взаимно допълваща се и силно интегрирана регионална оферта, маршрути и международно

конкурентни продукти. Малки по мащаб инвестиции и информационни центрове може да повишат достъпността и ценността на природните и културни/исторически обекти за повишаване на туристическата привлекателност на региона. Слабостите, свързани с недостатъчно развитите туристически продукти и мрежи на доставчици/бизнес услуги за отрасъла, липсата на сувенири/занаятчийски продукти могат да се преодолеят с дейности за подобряване на видимостта, разнообразието и качеството на туристическите оферти в региона чрез съвместни проучвания, туристически продукти и развитие на услугите и рекламата, обучението и консултантската дейност. Сътрудничеството и установяването на мрежови връзки са важни за развитието на устойчиви възможности за туризъм и може да се подпомогнат чрез съвместни рекламни мероприятия, повишаване на осведомеността и създаване на мрежи.

5. **Участие на младите хора, жените и уязвимите групи:** Миграцията/емиграцията на млади високообразовани хора в по-развитите региони или в чужбина, обезлюдяването, демотивирането на младите хора, както и високата степен на младежка безработица със слабо младежко участие във вземането на решения и предприемчивостта, заедно с високата безработица сред уязвимите групи може да се решават с дейности за създаване на възможности за заетост, мрежи за повишаване на заетостта и създаване на нови работни места за младите хора, жените и другите уязвими групи, стимулиране създаването на нови предприятия и самонаемане, взаимно обучение и обмен на опит. Може също така да се подпомогнат съвместни младежки инициативи за активно гражданско участие, социални иновации, участие в демократичния живот и предприемчивостта. Участието на млади и творчески ориентирани хора е изключително важно за намаляване на изтичането на мозъци, повишаване на пазарната конкуренция и икономическата производителност и за решаване на проблемите, свързани с обезлюдяването и демографските промени.
6. **Подобряване на административния и институционен капацитет:** Продължаването и подобряването на трансграничното междурегионално сътрудничество, включително партньорства, подпомагане и споделяне на добри практики и опит ще подобри и укрепи административния/институционния капацитет и ефективността на публичната администрация/услугите, свързани с регионалното развитие и използването на фондовете на ЕС. Засилването на координацията и сътрудничеството между съответните правителствени и неправителствени участници за съвместно решаване на проблемите на местното/трансграничното сътрудничество ще подобри работата на администрацията и постигнатите резултати.
7. **Подобряване на конкурентоспособността на бизнеса от региона:** Съвместните действия за разширяване на достъпа на местния бизнес до международните пазари и стимулирането на мрежи за сътрудничество и взаимодействие между МСП за растеж и повишаване на конкурентоспособността на основата на клъстерните подходи може да подобрят техническите стандарти, производителността и конкурентоспособността на МСП. Не по-малко важно е подпомагането на разширяването на възможностите за бизнес, иновации и трансфер на ноу-хау и повишаването на капацитета на образователната система.
8. **Насърчаване на научноизследователската и развойна дейност:** Подпомагането на иновативни продукти и услуги чрез технологични и приложни изследвания, както и свързването на академичните изследователски институции с икономиката и възможностите за развитие на клъстери за развитие в иновативните отрасли и бизнес центрове с възможности за научно-изследователска и развойна дейност ще подобри общото положение в областта на научно-изследователската и развойна дейност.

Съществуващи препятствия

- 1. Безработицата и липсата на възможности, водещи до емигриране навън и загуба на квалификация:** Регионът се характеризира с негативни демографски процеси, изтичане на мозъци и емиграция навън главно на млади и добре образовани хора. Това се засилва допълнително от високите равнища на безработица и ограничените възможности за заетост, което води до концентрирането на деловите дейности в градските райони. Младите хора, които слабо участват на пазара на труда, са заплашени да загубят квалификацията си.
- 2. Несъответствие между образователната система и нуждите на пазара на труда:** Несъответствията между образователната система и нуждите на пазара на труда са видими, тъй като образователната система не може да отговори адекватно на динамичните промени в икономиката и пазара на труда. Това засилва нарастването на бедността и равнището на ниските доходи на младежта и уязвимите групи. Качеството на образованието в трансграничната област варира и е налице ограничена информация и услуги в областта на кариерното развитие, което допълнително влошава положението, при което образователната система не съответства на икономиката, където равнището на растеж и производителността изостават.
- 3. Качеството на околната среда и опасностите изискват съвместни подходи:** Замърсяването, намаляването на разнообразието на видовете, съкращаването на биологичните ресурси, засилващото се въздействие върху околната среда, предизвикано от урбанизацията, транспорта, туризма и индустриалното земеделие влошават качеството на околната среда. Нараства също замърсяването на водите и почвите. Допълнителни препятствия създават съчетаването на недостатъчно развити системи за събиране/преработка и рециклиране на отпадъците и ниското равнище на системите за управление на бедствия и готовност за извънредни ситуации с недостатъчни държавни бюджети за финансиране на екологичната инфраструктура и свързаните с това превенция и управление на рисковете от климата в граничния район. За района голямо бреме е сравнително високият риск от наводнения, горски пожари, ерозия на почвите и екстремните температури, включително засушаванията. Те имат сериозно отражение върху икономическото, социалното и екологичното положение в региона.
- 4. Трудна достъпност поради ниско равнище на инвестициите в транспортната инфраструктура:** Районът се характеризира с трудна достъпност, при която шосейният транспорт е единствената връзка със страната, и с големи различия между градските и селските райони. Това положение се влошава от ниското равнище на инвестициите в инфраструктурата.
- 5. Изоставане на изследванията и производителността:** Ниското равнище на производителност и конкурентоспособност, недостатъчните темпове на растеж и ниското равнище на инвестициите в научноизследователски и развойни дейности се засилват допълнително от вътрешнорегионалните неравенства, особено между градските и селските райони, липсващите финансови инструменти за МСП и нарастващото значение на връзките с глобалните мрежи за знание, които не са във фокуса на вниманието в района.

Потенциални препятствия

- 1. Защитени територии, застрашени от нарастващи равнища на замърсяване:** Регионът се характеризира с богати природни богатства и умерено добро състояние на екологичните средства, които са основа за редица защитени зони. Тези богатства са застрашени от външни фактори, включително природни опасности и замърсяване от различни външни източници. Необходимо е подобряване на капацитета за сътрудничество между съответните институции в региона.

2. **Влошаването на качеството на околната среда се отразява на привлекателността на туризма:** Потенциалът на туризма се крие в богатата природа, разнообразието и културното наследство. Този потенциал е застрашен от природните бедствия, промяната на климата и отражението им върху неустойчивото използване на природните ресурси. Това се отразява на цялостното природно и културно наследство, което представлява важен местен фактор за туризма.
3. **Положителни моменти, ограничени от глобалните въздействия и силните икономически неравенства:** През последните години икономическата дейност в региона се подобрява и броят на МСП се увеличава. Въпреки тези положителни моменти все още икономическият растеж е недостатъчен в сравнение със средния в ЕС и се наблюдават големи вътрешнорегионални икономически неравенства. Липсват също инструменти за финансиране на МСП, а ниското като цяло равнище на разходите за изследователска и научно-развойна дейност пречат за по-нататъшното развитие.

СТРАТЕГИЯ НА ПРОГРАМАТА

Програмата следва стремежа на Европейската политика на сближаване да бъде в по-голяма степен ориентирана към получаване на резултати и въвежда нова програмна рамка, която поставя ударението повече върху стратегията и резултатите.

Стратегията на програмата и подборът на приоритетите се основава на съответствието на темите във връзка с ТГС, установените възможности на програмния район, основните нужди и проблеми, които оказват въздействие върху устойчивото и социалноикономическото развитие на региона, както и бюджетните ограничения и извлечените поуки от предишни периоди. Освен това избраните тематични приоритети обхващат предмета и видовете дейности от общ интерес, което облагодетелства широк спектър от институции и организации, намиращи се от двете страни на границата и притежаващи добър потенциал, от който ще имат полза младежите, жените и уязвимите групи.

Най-голямо отношение имат тези приоритети, които целят борба с промяната на климата и управлението на рискове, опазване на околната среда, развитие на туризма (включително природното и културното наследство) и подпомагането и конкурентоспособността на МСП. Бюджетните ограничения подчертават нуждата от съсредоточаване върху ограничен брой приоритети с най-голяма очаквана добавена стойност от ТГС и изключване на важни области, в които проектите биха изисквали големи бюджети (напр. транспорта).

Така че общата цел на програмата по ИПП за ТГС България - Бившата югославска република Македония 2014-2020 г. е определена като

„засилване на трансграничното сътрудничество между хората и институциите в региона, за съвместно решаване на общите проблеми и оползотворяване на неизползвания потенциал“.

Програмата обхваща **три тематични приоритета** съгласно Регламента за ИПП II

Тематичен приоритет (b): Опазване на околната среда и подпомагане на приспособяването към промяната на климата, предотвратяване и управление на рискове

Тематичен приоритет (d): Насърчаване на туризма и културното и природното наследство

Тематичен приоритет (g): Подобряване на конкурентоспособността, средата за бизнес и развитие на малки и средни предприятия, търговия и инвестиции

Освен това Приоритетната ос (ПО) за техническа помощ ще подпомогне правилното управление и комуникиране на Програмата.

Интердисциплинарен проблем в Програмата е подпомагането на младите хора, жените и уязвимите групи. Този проблем може да бъде специално решен по тематичните приоритети (b) Насърчаване на туризма и културното и природно наследство и (g) Подобряване на конкурентоспособността, средата за бизнес и развитие на малки и средни предприятия, търговия и инвестиции. Те са отразени в допустимите дейности и също ще намерят отражение в критериите за подбор, когато се оценяват предложенията за проекти по поканите за представяне на предложения. Този подход би трябвало да помогне за подобряване на рамката и трудовите и социалните условия на младите хора, жените и уязвимите/маргинализирани групи в региона.

1.1.2 Обосновка за избора на тематични приоритети, на основата на анализ на нуждите в програмния регион като цяло и избраната стратегия в отговор на тези нужди, занимаваща се, когато това е подходящо, с липсващите звена в трансграничната инфраструктура, като се отчитат резултатите от предварителната оценка.

Таблица 1: Обосновка за избора на тематични приоритети

Избран тематичен приоритет	Съображения за избора
<p>Тематичен приоритет (b) Опазване на околната среда и подпомагане на приспособяването към промяната на климата, предотвратяване и управление на рискове.</p>	<p>Този тематичен приоритет е свързан пряко с основния приоритет на стратегията ЕС 2020, където ОСП определя тази област като конкретно свързана с ТГС. И за двете страни тези проблеми имат отношение съответно към ПО и присъединяването към ЕС. Националните стратегии за регионално развитие в двете страни разглеждат общото управление на рисковете и опазването на околната среда като основни теми за ТГС.</p> <p>Предварителната оценка смята избора на тези приоритети като напълно съответстващ на всички три стратегически рамки (на Европейския съюз и на двете партниращи държави).</p> <p>И двете страни са изправени пред еднакви проблеми по отношение на околната среда и опазването на природата и ресурсната ефективност и са определени нужните за решаване въпроси, свързани с опазването на природата и биоразнообразието, устойчивото използване на природните ресурси, опазване на околната среда и управлението на риска на трансгранично равнище.</p> <p>Промяната на климата има еднакво отношение и към двете страни, адекватните мерки са приоритет на ЕС и страните и нуждите от повишаване на осведомеността и прилагането на мерки за смекчаване на последствията от промяната на климата.</p>
<p>Тематичен приоритет (d) Насърчаване на туризма и културното и природното наследство</p>	<p>Насърчаването на културата, туризма и междуличностните контакти са приоритетни области за СЕСДР и двете страни смятат развитието на съвместен туризъм и културни инициативи са изключително важни за подпомагане на опазването и повишаването на ценността на природното и културното наследство и за междуличностните контакти.</p> <p>ЕАОС смята този приоритет за напълно съответстващ на трите политически рамки (европейска и на двете партниращи си</p>

Избран тематичен приоритет	Съображения за избора
	<p>държави).</p> <p>Консултациите със заинтересованите страни и опитът от предишни програми за ТГС показват голяма заинтересованост в региона от дейности в областта на туризма и културното/природното наследство.</p> <p>Свързаните дейности имат потенциал да привлекат младите хора и жените и да имат положително отражение върху заетостта. Районът е богат с ресурси на природното и културното наследство и са необходими (съвместни) повишаване на ценността, опазване, съхраняване и по-нататъшно рекламиране. Трябва да се подобрят туристическата инфраструктура, услугите, управлението и човешкия капацитет, а общите и алтернативните туристически продукти може да създадат нови възможности за бизнеса и да повишат конкурентоспособността на региона.</p>
<p>Тематичен приоритет (g)</p> <p>Подобряване на конкурентоспособността, средата за бизнес и развитие на малки и средни предприятия, търговия и инвестиции</p>	<p>Този тематичен приоритет е свързан с главния приоритет на стратегията Европа 2020, а националните стратегии за регионално развитие и в двете страни подкрепят съвместни икономически дейности.</p> <p>Както анализите, така и заинтересованите страни в региона, смятат укрепването на този сектор за много важно. Съществува необходимост да се засилят трансграничните бизнес контакти и развитието на сътрудничество и клъстери. Трябва да се определят нуждите за повишаване на конкурентоспособността на МСП и техния достъп до нови пазари. Нужни са съвместни действия за подпомагане на предприемчивостта, сътрудничеството, обменът на идеи, умения и технологии и насърчаване създаването на нови фирми. Установени са също така нужди от нарастване на капацитета на бизнеса, иновациите, трансфера на ноу-хау и по-добрата връзка на образователната система с изискванията на пазара.</p> <p>Укрепването на бизнеса има положително отражение върху заетостта, както може да се включат и инициативи за младежите, уязвимите групи и професионалното обучение.</p> <p>ЕАОС смята избора на този приоритет за напълно съответстващ на всички цели на ЕС и на националните цели.</p>

1.2 Обосновка на финансовото разпределение

Обосновка на отпусканите финансови средства (т.е. помощ от Съюза) за всеки тематичен приоритет в съответствие с изискванията за тематична концентрация (като се вземе предвид предварителната оценка).

Общият бюджет на програмата е 19 461 690 евро, с принос от ЕС в размер на 16 542 434 евро, както е посочено подробно в раздел 3 (Финансов план). Отпуснатото финансиране за избраните тематични цели отразява:

- Предложенията на съответните партньори в хода на консултациите
- Опит от програмния период 2007-2013, в частност относно подготвителните стъпки за ключови проекти и продължаването на усилията в обещаващи области на политиката, но също така вземайки под внимание капацитета на основните действащи лица в определени тематични области
- Очаквания финансов размер на дейностите, предвидени по всяка приоритетна ос

Приоритетна ос 1 - Околна среда (Тематичен приоритет (b))

Помощта от ЕС за приоритетна ос 1 е 5 789 852 евро, съответстващи на 35% от бюджета на програмата. Отпуснатите финансови средства отразяват очаквания размер на дейностите за удовлетворяване на нуждите от по-добро опазване на околната среда и биоразнообразието в трансграничния регион, подпомагане на съвместни инициативи, свързани с опазването на природата и устойчивото използване на общите природни ресурси и за подобряване на готовността на региона във връзка с природните и екологичните опасности и последствията от промяната на климата.

Приоритетна ос 2 - Туризъм (Тематичен приоритет (d))

Помощта от ЕС за приоритетна ос 2 е 6 616 974 евро, съответстващи на 40% от бюджета на програмата. Отпуснатите финансови средства отразяват очаквания размер на дейностите за удовлетворяване на нуждите от подобряване на стойността на природното и културното наследство и привлекателността на туризма в региона и за засилване на сътрудничеството и създаването на мрежи за устойчив туризъм.

Освен това отпуснатите финансови средства за този приоритет съответстват на силния интерес, демонстриран от регионалните заинтересовани страни в процеса на консултациите. Всички партньорски региони изразиха интереса си към този приоритет, потенциалният интерес изразен по време на срещите за консултации по време на програмирането беше значителен.

Заинтересованите страни вече имат известна традиция и нарастваща нужда от сътрудничество в областта на природното и културното наследство и развитието на устойчив туризъм с около 20 проекта, одобрени в тази област през програмния период 2007-2013 г. Широкото разнообразие от бенефициенти и подходи през периода 2007-2013 г. свидетелства ясно за интереса към сътрудничеството.

Приоритетна ос 3 „Конкурентоспособност“ TP (g)

Помощта от ЕС за приоритетна ос 3 е 2 481 365 евро, съответстващи на 15% от бюджета на програмата. Отпуснатите финансови средства отразяват характера на предвидените мерки и необходимостта да се подобрят условията за развитие на бизнеса и да се изгради по-добра осведоменост за възможностите за бизнес, които предлага регионът.

Приоритетна ос 4 – Техническа помощ

Помощта от ЕС за приоритетна ос 4 е 1 654 243 евро, съответстващи на 10% от бюджета на програмата. Тези средства би трябвало да помогнат за осигуряване на необходимите програмни структури и ефективното управление и комуникация на програмата.

Таблица 2: Обзор на инвестиционната стратегия на програмата за сътрудничество

Приоритетна ос	Помощ от Европейския Съюз (в евро)	Дял (%) от общата подкрепа от ЕС за програмата за сътрудничество	Тематични приоритети	Индикатори за резултат, съответстващи на специфичните цели
ПО 1	5 789 852	35%	ТР (b): Опазване на околната среда и подпомагане на приспособяването към промяната на климата, предотвратяване и управление на рискове	RI 1.1.1 Подобен капацитет за опазване на околната среда и устойчиво използване на общи природни ресурси RI 1.2.1 Повече съвместни дейности в областта на превенцията и управлението на риска RI 1.2.2 Повече съвместни инициативи в областта на превенцията и управлението на риска
ПО 2:	6 616 974	40%	ТП (d): Насърчаване на туризма и културното и природното наследство	RI 2.1.1 Увеличение на ношувките в трансграничния регион RI 2.2.1 По-високо ниво на съвместните и интегрирани подходи за развитие на устойчив туризъм в трансграничния район RI 2.3.1 Повишена информираност на обществеността относно устойчивото използване на природното и културното наследство и ресурси
ПО 3:	2 481 365	15%	ТР (g): Подобряване на конкурентоспособността, средата за бизнес и развитие на малки и средни предприятия, търговия и инвестиции	RI 3.1.1 Повече създадени или разширени трансгранични бизнес мрежи RI 3.1.2 По-високо равнище на осведоменост за възможностите за бизнес, предлагани от региона
ПО 4:	1 654 243	10%	Техническа помощ	Не е приложимо
Общо	16 542 434	100%		

Забележка: Методите за определяне на базовата стойност и целевата стойност на индикаторите за резултат са описани подробно в приложение 11: Методология и план за установяване на индикатори за резултат.

Количествени индикатори за резултат:

RI 2.1.1 "Увеличение на ношувките в трансграничния регион"

RI 1.2.1, RI 1.2.2 и RI 3.1.1:

Качествени индикатори за резултат: RI 1.1.1, RI 2.2.1, RI 2.3.1 и RI 3.1.2

II. ПРИОРИТЕТНИ ОСИ

(Източник: букви (b) и (c) на чл. 8(2) от Регламент (ЕС) № 1299/2013)

2.1 Описание на приоритетните оси (различни от техническа помощ)

(Източник: буква (b) на чл. 8(2) от Регламент (ЕС) № 1299/2013)

2.1.1 Приоритетна ос 1

№ на приоритетната ос	1
Название на приоритетната ос	Околна среда

☐ Цялата приоритетна ос ще се изпълнява единствено чрез финансови инструменти	Не е приложимо
☐ Цялата приоритетна ос ще се изпълнява единствено чрез финансови инструменти, създадени на равнище на Съюза	Не е приложимо
☐ Цялата приоритетна ос ще се изпълнява чрез водено от общностите местно развитие	Не е приложимо

2.1.2 Фонд, база за изчисление на помощта от ЕС и обосновка на избора на базата за изчисление

Фонд	Фондове от ЕС (ЕФРР и ИПП)
База за изчисление (общо допустими разходи или публични допустими разходи)	Общо допустими разходи
Съображения за избора на база за изчисление	

2.1.3 Специфични цели на тематичния приоритет и очаквани резултати

(Източник: буква (b)(i) and (ii) на чл. 8(2) от Регламент (ЕС) № 1299/2013)

Специфична цел (СЦ)	Програмата се стреми да постигне две конкретни цели по този приоритет, а именно
	СЦ 1.1 Опазване на околната среда и устойчиво използване на природните ресурси в трансграничния район
	СЦ 1.2 Предотвратяване и смекчаване на последиците от

	природни и причинени от човека бедствия с трансграничен характер и въздействие
<p>Резултати, които партниращите си държави се стремят да постигнат с помощта на Съюза</p>	<p>В региона за ТГС има голям брой защитени територии. Повечето от тях, обаче, не осигуряват адекватни планове за управление и са подложени на нарастващо екологично въздействие от различни икономически фактори. Поради тази причина се засилват отрицателните екологични последици и те постоянно допринасят за влошаването на равнището на замърсяване на околната среда на място. Тези отрицателни последици трябва да бъдат преодолени чрез прилагане на набор от взаимно допълващи се мерки.</p> <p>Способността на хората за устойчиво взаимодействие с околната среда трябва да се подобри, включително по проблеми като опазване на климата и повишаване на осведомеността на хората за такива аспекти като високото потребление на енергия, използването на твърди горива, качество на въздуха и негативното въздействие на замърсители като PM, SO₂ и NO₂, които за разлика от CO₂ нанасят директна вреда на здравето на гражданите, екосистемите, посевите и сградите. Трябва да се подчертае основното отражение на промяната на климата върху икономиката и живота. Поради това целта на региона за ТГС е да се повиши капацитета му и да се увеличи трансфера на знания през границата с цел да се постигне визия за нисковъглеродна икономика и висока степен на опазване и управление на околната среда. От друга страна конкретната цел си поставя за задача да се подобри състоянието на природните зони и да се подобри частично отрицателното екологично развитие през последните десетилетия, включително между другото урбанизацията, интензивното земеделие и транспорта.</p> <p>Трябва да се обърне внимание на съвместни дейности в селското стопанство, свързани с опазване на чистотата на въздуха – животновъдство, торене, горене на биомаса и отпадъци, макар че специфичните за селското стопанство дейности не са централен фокус и тези специфични цели се финансират от секторните програми в двете партниращи страни.</p> <p>За да се постигне предвижданата промяна ще бъде приложен набор от различни мерки - включително, например, инвестиции в подобряването на зелената инфраструктура, както и дейности за обучение и изграждане на капацитет за властите на различни равнища.</p> <p>Наводненията и пожарите са класически проблеми за ТГС: управлението на речните басейни е трансграничен проблем, който едва ли може да се реши без сътрудничество през границите. Трансграничният регион е особено уязвим за засилващите се последици от промяната на климата.</p> <p>Поради това трябва да се предприемат действия за намаляване на опасностите от наводнения и пожари чрез създаване на истинско сътрудничество през границите (с партньори,</p>

	<p>предприемащи съвместни инициативи и действия).</p> <p>Чрез подобряване на управлението на речните басейни ще се намалят щетите от наводненията, а речните басейни в трансграничния район ще може да се управляват по устойчив начин (да се възстановяват речните брегове, устройственото и регионалното/местното планиране да се приспособява към речния басейн и наводняваните райони). Рисковете също ще бъдат намалени чрез предприемане на всеобхватни инициативи за защита от пожари.</p> <p>За да се постигне предвижданата промяна, ще се предприеме набор от различни мерки, включително системи за ранно предупреждение и управление при бедствия, саниране и залесяване на бреговете на реките или някои меки мерки като обучение и повишаване на осведомеността на гражданското общество.</p> <p>Може да бъде създадено и използвано съчетание от „инвестиционни“ и „меки“ мерки чрез ръководните принципи за подбор на дейностите.</p> <p>Така че Програмата предвижда да се постигнат следните резултати:</p> <p>P-1.1.1 Подобен капацитет за опазване на околната среда и устойчиво използване на общите природни ресурси в трансграничния район</p> <p>P-1.2.1 По-добра подготвеност на региона по отношение на природни бедствия и такива, причинени от човека, и по отношение на на последиците от изменението на климата</p> <p>P-1.2.2 Подобен капацитет за общо взаимодействие при пожари, наводнения и други извънредни ситуации</p>
--	--

2.1.4 Елементи на други тематични приоритети, добавени към приоритетната ос

(Източник: чл. 34(1) от Регламента за изпълнение ИПП II)

Не е приложено

2.1.5 Дейности, които ще бъдат подкрепяни по тематичния приоритет

2.1.5.1 Описание на вида дейности и примери за дейности, които да бъдат подпомогнати, и очаквания им принос към конкретните цели, включително, когато това е подходящо, определяне на основните целеви групи, конкретни целеви територии и видове бенефициенти

(Източник: буква (b)(iii) на чл. 8(2) от Регламент (ЕС) № 1299/2013)

Тематичен приоритет	ТР (b): Опазване на околната среда и подпомагане на приспособяването към промяната на климата, предотвратяване и управление на рискове
<p>Видове действия:</p> <p>Следните два вида дейности по тази приоритетна ос ще допринасят за постигането на специфичните цели:</p> <ul style="list-style-type: none">- <u>инвестиции</u> проекти с преобладаващо инвестиционен характер със само малка част съпътстващи меки дейности- <u>меки мерки</u> проекти, които са ориентирани главно към изготвянето на проучвания, създаване на мрежи, осигуряване на обучение, развиване на концепции, осигуряване на услуги за определени целеви групи, повишаване осведомеността по конкретни теми и др. Тези проекти може да имат само малка инвестиционна част, която е нужна за предоставяне на меките мерки по ефективен начин. Меките мерки включват също междуличностните контакти, напр. малки по мащаб инициативи сред институциите на гражданското общество, които целят засилване на преките връзки и сътрудничеството през границата между хора и техни обединения в региона. <p>Чрез Поканите за представяне на предложения кандидатите могат да предвиждат един от двата вида дейности (инвестиции или меки мерки) и може да се прилагат малко по-различни критерии.</p> <p><u>Примери за дейности:</u></p> <p>Тези примери за дейности са неизчерпателен списък, който илюстрира обхвата на възможните дейности по този Тематичен приоритет:</p> <p>Дейностите, които са подходящи да допринесат за СЦ 1.1 на тази приоритетна ос, може да включват:</p> <p><u>Щадящи околната среда дребномащабни инвестиции:</u></p> <ul style="list-style-type: none">- Съвместни щадящи околната среда инициативи и инвестиции в малка по мащаб инфраструктура, оборудване и технологии за контрол / мониторинг на замърсяването на въздуха, водите и почвите, и за рехабилитация на реки, замърсени земи, изоставени промишлени зони и др.;- Малки по мащаб инвестиции в рециклиране, събиране и разделна обработка на отпадъци, саниране на незаконни сметища и подобряване на обществената хигиена;- Малки по мащаб инвестиции за подобряване на управлението на защитените зони „Натура 2000“ и защитените природни територии;- Малки по мащаб инвестиции във ВЕИ и енергийна ефективност в публичната инфраструктура;- Съвместни инициативи за опазване и възстановяване на екосистеми и застрашени / защитени биологични видове;- Съвместни координирани действия за възстановяване на природните процеси и характеристиките на речните местообитания;- Дейности за контрол и мониторинг на чистотата на въздуха, като: инсталации за домакинствата за пречистване на изгорелите газове, технологии за пречистване на газовете от гориво и други;	

Съвместни инициативи и сътрудничество, обмяна на опит, ноу-хау и дейности за изграждане на капацитет:

- Съвместни инициативи, мрежи и партньорства за насърчаване опазването на природата, енергийна ефективност и устойчиво използване на природните ресурси сред местното население, в т.ч. сред младите хора, маргинализираните общности и други уязвими групи;
- Съвместни подходи, проучвания, планове, общи бази данни, насочени към опазването на ландшафта и биологичното разнообразие;
- Разработване и изпълнение на планове за управление на защитени територии;
- Сътрудничество, обмен на опит и знания между институциите в областта на опазването на природата и предотвратяването на замърсяването;
- Сътрудничество между публичните органи и НПО в областта на безопасна и устойчива нисковъглеродна икономика през граница;
- Подобряване на осведомеността и обучения на всички равнища (отделни лица, организации, предприятия, публична администрация, училища) по въпроси на опазването на околната среда и природата, намаляване и рециклиране на отпадъци и др.
- Инициативи за повишаване на информираността за възможностите за подобряване на качеството на въздуха в селското стопанство – животновъдство, торене, горене на биомаса и селскостопански отпадъци.

Дейностите, които са подходящи да допринесат за СЦ 1.2 на тази приоритетна ос, може да включват:

Системи за ранно предупреждение, оборудване и активи, малки по мащаб инвестиции:

- Подготовка на техническа документация, предпроектни проучвания и работни проекти за укрепване на брегове на реки, строеж на диги, предотвратяване на свлачища и др.;
- Разработване на системи за ранно предупреждение и управление при бедствия;
- Малки по мащаб инвестиции за предотвратяване на рискове и реакция на природни опасности и опасности за околната среда и на последиците от промяната на климата, като:
- доставка на специализирано противопожарно оборудване,
- доставка на специализирано оборудване за борба с наводнения и за дейности по издирване и спасяване.
- Дребномащабни интервенции / инвестиции за възстановяване на наводнявани райони и влажни зони, залесяване, възстановяване на речни корита, почистване на речни брегове, изграждане на защитни съоръжения срещу наводнения, като: диги, канали и др, залесяване на непостоянни уязвими терени, просеки за разчистване при извънредни ситуации и др.

Естественят подход за управление на риска от наводнения (чрез зелена инфраструктура) ще се предпочита пред проекти за сива инфраструктура за превенция и защита от наводнения като: канали и диги, тъй като е по-добър вариант за околната среда.

Също така, основаните на природата решения ще допринесат за възстановяването на природните процеси и характеристики на речните местообитания в определените територии по Натура 2000. В този смисъл, също трябва да има координирани действие между двете държави.

Съвместни инициативи, стратегии, обучения, услуги, кампании за повишаване на

осведомеността, обмен на опит:

- Съвместни подходи за подобряване познанията по предотвратяване, приспособяване към и ограничаване на рискове (напр. съставяне на карти на местата с риск от инциденти, дейности по оценка на рискове и опасности, общи бази данни, планове и методологии, съвместни стратегии за оценка на риска);
- Съвместни дейности за подобряване на сътрудничеството, стратегии и капацитет за управление при бедствия;
- Съвместни инициативи за управление на качеството на водите;
- Обмен на опит и добри практики (посещения с учебна цел, кръгли маси, конференции, обучения) за публични органи и други заинтересовани целеви групи по управление при природни бедствия на екологични извънредни ситуации;
- Кампании за подобряване на осведомеността по предотвратяване и управление на риска за всички групи от населението (в т.ч. младежите и маргинализираните групи), отрицателното въздействие на промените на климата и евентуални смекчаващи мерки;
- Провеждане на общи теоретико-тактически учения и обучение за местното население за управление на извънредни ситуации, със специална насоченост към младите хора;
- Конкретни дейности в областта на образованието, обмена на информация, подготовка на местното население;

В случай, че дейностите се провеждат в близост или на територията на защитени територии и исторически паметници, бенефициентите трябва да наблюдават и докладват как спазват режима и ограниченията, записани в плановете за управление и наредбите за конкретните места и територии.

Основни целеви групи, подпомогнати по този приоритет

Очаква се действията, подпомогнати по настоящата приоритетна ос, да осигурят ползи за следните целеви групи:

- Населението в региона
- Регионалните и местните власти, техни асоциации и структурите, подчинени на тези власти
- Еврорегиони и други съвместни трансгранични структури
- Научни, образователни и обучителни институции;

Видове бенефициенти, подпомагани по този приоритет

За проекти по настоящата ПО могат да кандидатстват следните видове Бенефициенти:

Видове бенефициенти	ИНВЕСТИЦ ИОННИ МЕРКИ	Меки мерки
Местни и регионални власти и техни асоциации	X	X
Регионални структури на централни публични власти, включително администрации на защитени територии и такива, които са компетентни в областта на извънредните ситуации и опазването на природата / околната среда	X	X

Агенции за регионално развитие и развитие на сектори, неправителствени / нестопански организации		X
Научни, образователни и обучителни институции	X	X
Социални институции	X	X
Асоциация на горните		X

Конкретни цели територии по приоритета

Не са определени целеви области. Допустима е цялата територия на програмата.

2.1.5.2 Ръководни принципи за избора на дейности

(Източник: буква (b)(iii) на чл. 8(2) от Регламент (ЕС) № 1299/2013)

Тематичен приоритет	ТР (b): Опазване на околната среда и подпомагане на приспособяването към промяната на климата, предотвратяване и управление на рискове
<p>Изборът на дейностите ще бъде направен на равнище „конкретни цели“, напр. потенциалните кандидати ще кандидатстват със заявления по проекта, като се концентрират върху една конкретна цел (КЦ) по Приоритетна ос 1.</p> <p>Когато се подбират заявленията за проекти, ще се спазват следните ръководни принципи:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Стратегическа последователност: последователност и принос на всяка заявка за проект към имащата отношение СЦ по Програмата, разглеждайки по един последователен начин постигането на предвидените конкретни резултати от Програмата. Освен това в този контекст ще бъдат разгледани и трансграничната добавена стойност на операцията, нейното териториално измерение и относимостта към партньорството; - Оперативно качество: съставяне на заявлението за проекта от гледна точка яснота и последователност на оперативните цели, дейности и средства, осъществимостта, ефективността, обявяването на проекта и конкретните му резултати, потенциалът за осъществяване и включване в оперативните процедури на участващите партньори; - Съответствие с хоризонталните принципи: последователност и принос на всяко проектно предложение към хоризонталните принципи на Програмата и демонстриране на тяхното включване и развитие в рамките на предлаганата логика на действие по проекта. <p>При дребномащабни инвестиции за възобновяеми енергийни източници и управление на реки, ще се изисква съответствие с целите на политиката на ЕС за водите, включително с изискванията на Рамковата директива за водите и директивата за наводненията, по-конкретно член 4.7. Ако е необходимо, ще се изисква оценка съгласно член 4.7 от Директивата за хабитатите. Ще се взимат мерки да бъде взето предвид въздействието върху околната среда за всеки проект за намаляване на риска от наводнения. За всеки проект, който променя хидроморфологичните характеристики на водно тяло, предизвикващ влошаване на статуса, възможно най-рано на етапа на планиране трябва да бъде извършен анализ, както изисква член 4.7 от Рамковата директива за водите. Това ще изисква анализ на алтернативите – по-добри варианти за околната среда, предприемане на мерки за намаляване на въздействието и</p>	

обосновка за важноста на въпросния проект за гарантиране на обществения интерес.

Подходът за природно управление на риска от наводнения чрез зелена инфраструктура се предпочита пред проекти за сива инфраструктура като: канали и диги за превенция и защита от наводнения, тъй като е по-добър вариант за околната среда.

„Зелената“ инфраструктура за задържане на вода от естествени източници (например възстановяване на заливните тераси и влажни зони, залесяване, възстановяване на речните корита), може да бъде по-добър вариант за околната среда, вместо „сивата“ инфраструктура (например язовири и диги), тъй като тя може да бъде ефективно и рентабилно решение за намаляване на неблагоприятните последици от наводненията, като в същото време осигурява допълнителни ползи по отношение на качеството на водите, задържане на въглерод и биоразнообразието. Ще се гарантира координация в областите от речните басейни, за да не се подкрепят мерки, които значително ще увеличат рискът за наводнения по или срещу течението, освен ако мерките не са координирани и съвместно одобрено решение между държавите. Това е важно за трансгранични речни басейни, защото сивата инфраструктура в горното течение предизвиква засилване на потока в долното течение на реките, докато зелената инфраструктура забавя течението.

В случай на проекти за строеж на инфраструктура по тази приоритетна ос, ще бъде въведено изискване за оценки на риска, включително от дългосрочните ефекти на промените в климата. Ще бъде подкрепяна чувствителна за рисковете инфраструктура.

В случай а проекти, свързани с чистотата на въздуха, техните цели трябва да бъдат в съзвучие с целите на Пакета за чистота на въздуха от 18 декември 2013 година.

Тази приоритетна ос ще бъде изпълнявана чрез покани за проектни предложения и/или стратегически проекти. Подробните критерии за избор ще бъдат приети от Съвместния комитет за наблюдение (вж. Раздел 5.4). Трябва да се осигури ясно разграничение и взаимна допълняемост на Програмата ТГС по ИПП България - бивша югославска република Македония 2014-2020 г. с другите програми. Това се отнася за съгласуване с: 1) други елементи за ТГС/ИПП (в частност Гърция-България 2014-202 г., Програмата за ТГС България - Сърбия 2014-202 г., Програмата за ТГС по ИПП бивша Югославска Република Македония - Косово 2014-2020 г., Балкани – Средиземно море 2014-2020 г.; 2) други програми на ЕС или фондове за България: ОП Околна среда 2014-2020, ОП Развитие на селските райони 2014-2020 г.; за бивша югославска република Македония: ИПП II Оперативна програма за околната среда и промяната на климата 2014-2020 г., ИПП II Оперативна програма в областта на местната и регионалната конкурентоспособност - част от конкурентоспособността и иновациите 2014-2020 г. и 3) други програми/проекти с национално/регионално и друго финансиране на всяка от партньорските страни. В това отношение трябва да стане възможно и да се поддържа в основни линии функционално сътрудничество по всички горепосочени програми на всеки етап на управление на програмния цикъл. Ще бъде създаден координационен механизъм, за да се откриват и избягват евентуални припокривания, както и за да се подпомага съгласуването между взаимно допълващите се програми, които се осъществяват през периода 2014-2020 г. (вж. Раздел 5.4).

Програмата INTERACT ще остане важен координационен инструмент между програмите за ТГС. Тя ще подпомага обмена между програмните органи и ще събира информация за финансираните проекти в цяла Европа, която ще позволи на кандидатите и хората, вземащи решения, да проучват предишни и текущи проекти за сътрудничество по подобни теми.

2.1.5.3 Планирано използване на финансови инструменти (ако е уместно)

(Източник: буква (b)(iii) на чл. 8(2) от Регламент (ЕС) № 1299/2013)

Не е приложимо

2.1.6 Общи индикатори за резултат и индикатори за резултат за конкретната програма

(Източник: буква (b)(iii) на чл. 8(2) от Регламент (ЕС) № 1299/2013
и чл. 2(2) от Регламента за изпълнение ИПП II)

2.1.6.1 Индикатори за резултат за приоритетна ос 1 (специфични за програмата)

Таблица 3: Индикатори за резултат за конкретната програма

№	Индикатор	Мерна единица	Изходна стойност	Базова година	Целева стойност (2023 г.)	Източник на данни	Честота на отчитане
RI 1.1.1	Подобрен капацитет за опазване на околната среда и устойчиво използване на общи природни ресурси	Скала	Предстои да се определи	2014	Нарастване	Проучване	2018 2023
RI 1.2.1	Повече съвместни дейности в областта на превенцията и управлението на риска	Процентен дял	6	2013	80%	<p><u>Базова стойност:</u> Изпълнение на PHARE/CARDS</p> <p>Доклади за напредъка и Годишни доклади за изпълнението на ТГС по ИПП 2007-2013 г.</p> <p><u>Постигнати резултати:</u> Доклади за напредъка и Годишни доклади за изпълнението на ТГС по ИПП 2014-2020 г.</p>	2018 2023
RI 1.2.2	Повече съвместни инициативи в областта на превенцията и управлението на риска	Процентен дял	30	2014	20%	<p><u>Базова стойност:</u> Изпълнение на PHARE/CARDS</p> <p>Доклади за напредъка и Годишни доклади за изпълнението</p>	2018 2023

						на ТГС по ИПП 2007-2013 г. Постигнати резултати: Доклади за напредъка и Годишни доклади за изпълнението на ТГС по ИПП 2014-2020 г.
--	--	--	--	--	--	---

2.1.6.2 Индикатори за продукт (OI) по приоритетната ос (общи или специфични за програмата)

Таблица 4: Общи индикатори за продукт и индикатори за продукт за конкретната програма

№	Индикатор (наименование на индикатора)	Мерна единица	Целева стойност (2023 г.):	Източник на данни	Честота на отчитане
OI 1.1.1.1	Брой подпомогнати инвестиции в подобряване на условията на околната среда в географския район на програмата	Брой	15	AIR	Ежегодно
OI 1.1.1.2	Брой защитени природни територии, повлияни от подкрепените действия	Брой	5	AIR	Ежегодно
OI 1.1.1.3	Брой подпомогнати общи механизми за опазване на околната среда, насърчаване на биологичното разнообразие и устойчиво използване на природните ресурси	Брой	5	AIR	Ежегодно
OI 1.1.1.4	Брой институции/организации, включени в дейности свързани с околната среда	Брой	20	AIR	Ежегодно
OI 1.1.1.5	Брой участници в обучения и кампании, свързани с околната среда	Брой	300	AIR	Ежегодно
OI 1.2.1.1	Подпомогнати инвестиции в подобряване на управлението при бедствия и превенцията на рисковете	Брой	5	AIR	Ежегодно
OI 1.2.1.2	Подпомогнати инвестиции в подобряване на приспособяването и смекчаването на последиците от промяната на климата	Брой	5	AIR	Ежегодно
OI 1.2.2.1	Подпомогнати общи механизми за управление при	Брой	3	AIR	Ежегодно

№	Индикатор (наименование на индикатора)	Мерна единица	Целева стойност (2023 г.):	Източник на данни	Честота на отчитане
	бедствия и превенция на рискове и подобряване на информираността за промяната на климата				
ОИ 1.2.2.2	Брой институции/организации, участващи в инициативи, свързани с предотвратяване и управление на рискове	Брой	10	AIR	Ежегодно
ОИ 1.2.2.3	Брой участници в обученията и кампании в областта предотвратяване и управление на риска (в т.ч. маргинализираните общности и другите уязвими групи).	Брой	300	AIR	Ежегодно
ОИ 1.2.2.4	Население, обхванато от мерки за защита от наводнения	Брой	350 000	AIR	Ежегодно
ОИ 1.2.2.5	Население, обхванато от мерки за защита от пожари	Брой	400 000	AIR	Ежегодно

2.1.7 Категории дейности*(Източник: Буква (b)(vii) на чл. 8(2) от Регламент (ЕС) № 1299/2013)*

Категории дейности, съответстващи на съдържанието на приоритетната ос, на основата на номенклатура, приета от Комисията и индикативна разбивка на помощта от Съюза

Таблица 5: Категории дейности - Измерение 1 Област на дейността

Приоритетна ос	Код	Сума (евро) ЕС (ЕФРР+ИПП)
ПО1	085 Опазване и подобряване на биоразнообразието, опазване на природата и зелена инфраструктура	3 474 000
ПО1	087 Мерки за адаптиране към промяната на климата и управление на рисковете свързани с климата, напр. ерозия, пожари, наводнения, бури и засушаване, включително повишаване на осведомеността, гражданска защита и системи за управление на бедствия и инфраструктура.	2 315 852

Таблица 6: Категории дейности - Измерение 2 Форма на финансиране

Приоритетна ос	Код	Сума (евро) ЕС (ЕФРР+ИПП)
ПО1	01 - Безвъзмездна помощ	5 789 852

Таблица 7: Категории дейности - Измерение 2 Вид територия

Приоритетна ос	Код	Сума (евро) ЕС (ЕФРР+ИПП)
ПО1	05 - Сътрудничество през национални или регионални програмни области в национален контекст	5 789 852

Таблица 8: Категории дейности - Измерение 6 Механизъм за териториално измерение

Приоритетна ос	Код	Сума (евро) ЕС (ЕФРР+ИПП)
ПО1	07 - Не е приложимо	

2.1.8 Кратко изложение на планираното използване на техническа помощ, включително, когато е необходимо, мерки за укрепване на административния капацитет на органите, участващи в

управлението и контрола на програмите и бенефициентите, и, когато е необходимо, действия за повишаване на административния капацитет на съответните партньори за участие в изпълнението на програми (когато е необходимо)

(Източник: буква (b)(vi) на чл. 8(2) от Регламент (ЕС) № 1299/2013)

Приоритетна ос	ПО 1 - Околна среда
не е приложимо/не се предвижда	

2.2.1 Приоритетна ос 2

№ на приоритетната ос	2
Название на приоритетната ос	Туризъм

☐ Цялата приоритетна ос ще се изпълнява единствено чрез финансови инструменти	Не е приложимо
☐ Цялата приоритетна ос ще се изпълнява единствено чрез финансови инструменти, създадени на равнище на Съюза	Не е приложимо
☐ Цялата приоритетна ос ще се изпълнява чрез водено от общностите местно развитие	Не е приложимо

2.2.2 Фонд, база за изчисление на помощта от ЕС и обосновка на избора на базата за изчисление

Фонд	Фондове от ЕС (ЕФРР и ИПП)
База за изчисление (общо допустими разходи или публични допустими разходи)	Общо допустими разходи
Съображения за избора на база за изчисление	

2.2.3 Специфични цели на тематичния приоритет и очаквани резултати

№	2
Специфична цел	Програмата се стреми да постигне три конкретни цели по този приоритет, а именно СЦ 2.1 Увеличаване на туристическия потенциал в региона чрез сътрудничество за по-добро опазване и устойчиво използване на природното и културното наследство

	<p>СЦ 2.2 Подобряване на конкурентоспособността на туристическото предложение на региона</p> <p>СЦ 2.3 Насърчаване на сътрудничеството в областта на устойчивия туризъм</p>
<p>Резултати, които партниращите си държави се стремят да постигнат с помощта на Съюза</p>	<p>Връзката между туризма и природното и културното наследство на програмния регион е от изключително важно значение за повишаване на привлекателността на туризма на граничната област. Качеството на природното и културното наследство на повечето места е от изключителна важност за създаване на икономическо благосъстояние чрез туризма до качеството на живот на местните общности и за преживяванията на посетителите.</p> <p>За да се освободи потенциалът на туризма на трансграничния регион програмата се стреми да търси подпомагащо опазване на природното и културното наследство, свързано, където това е подходящо, с туризма, включително възстановяване на исторически сгради и поддържане на традиционния ландшафт. Тя също така се стреми да се подобри достъпът до туристическите обекти в региона в съответствие с общото виждане за развитие на устойчив туризъм.</p> <p>За развитието на устойчив туризъм освен това е важно да се приемат планове за управление на посещенията, които да гарантират, че туризмът няма да навреди на природните и културните ресурси.</p> <p>Подобряването на възможностите за устойчиви туристически услуги в района на ТГС са друг основен резултат, който страните-партньори се стремят да постигнат с помощта на Съюза. За това е необходимо да има съответните знания за пазарните тенденции, да се разработят нови туристически продукти и услуги и да се подпомогне повишаването на уменията и знанията на работната сила.</p> <p>Устойчивият туризъм дава също така оптимален принос за местната/регионалната икономика във взаимодействието с други дейности чрез развиване на многоотраслов подход към развитието с широко участие. Устойчивият туризъм, взаимодействието с допълващи дейности се разглеждат като непосредствен принос към повишаване на заетостта и растежа на крайграничната икономика, която е сериозно засегната от обезлюдяването и икономическата криза.</p> <p>Туристическият отрасъл може да предложи много възможности за работа на хора с различна възраст и умения. Особено за младите хора работата в туризма често представлява първия контакт с работния живот, като им дава междуличностни и социални компетенции, които са много необходими в обслужващия сектор, който поставя в центъра на вниманието клиента. Има все по-големи възможности туризмът да добави стойност към трансграничната заетост в други отрасли чрез работа на повече места и да открие нови възможности за заетост в области, свързани с околната среда и наследството.</p> <p>Качеството на туристическия продукт и иновациите са важни фактори за избягване западането на дестинациите. Тъй като обикновено туристическият отрасъл взема решения в полза на дестинацията,</p>

	<p>която предлага удовлетворяването на много желаниа (настаняване, събития, дейности), конкурентоспособността на дестинациите в района на ТГС може да се поддържа или подобрява, когато съответните заинтересовани страни в граничния район работят заедно.</p> <p>По този начин програмата предвижда постигането на следните резултати:</p> <p>R 2.1.1 Засилена привлекателност за развитие на туризъм на трансграничния район</p> <p>R-2.2.1 По-добра разпознаваемост, разнообразие и качество на туристическото предложение в трансграничния район</p> <p>R-2.3.1 Засилено сътрудничество и мрежи за обмен за развитие на потенциала за устойчив туризъм</p>
--	---

2.2.4 Елементи на други тематични приоритети, добавени към приоритетната ос

(Източник: чл. 34(2) от Регламента за изпълнение ИПП II)

Не е приложимо

2.2.5 Дейности, които ще бъдат подкрепяни по тематичния приоритет

2.2.5.1 Описание на вида и примери за дейности, които да бъдат подпомогнати, и очаквания им принос към конкретните цели, включително, когато това е подходящо, определяне на основните целеви групи, конкретни целеви територии и видове бенефициенти

Тематичен приоритет	ТП (d): Насърчаване на туризма и културното и природното наследство
<p><u>Видове действия:</u></p> <p>По тази приоритетна ос се предвиждат следните два вида действия, за да се съдейства на специфичните цели:</p> <p>1) <u>инвестиции</u></p> <p>проекти с преобладаващо инвестиционен характер със само малка част съпътстващи меки дейности</p> <p>2) <u>меки мерки</u></p> <p>проекти, които са ориентирани главно към изготвянето на проучвания, създаване на мрежи, осигуряване на обучение, развиване на концепции, осигуряване на услуги за определени целеви групи, повишаване осведомеността по конкретни теми и др. Тези проекти може да имат само малка инвестиционна част, която е нужна за предоставяне на меките мерки по ефективен начин. Меките мерки включват също междуличностните контакти, напр. малки по мащаб инициативи сред институциите на гражданското общество, които целят засилване на преките връзки и сътрудничеството през границата между хора и техни обединения в региона.</p> <p>Чрез Поканите за проектни предложения кандидатите могат да предвиждат един от двата вида дейности (инвестиции или меки мерки) и може да се прилагат малко по-различни критерии.</p>	

Примери за дейности:

Тези примери за дейности са неизчерпателен списък, който илюстрира обхвата на възможните дейности по този тематичен приоритет:

Дейностите, които са подходящи да допринесат за СЦ 2.1 на тази приоритетна ос може да включват:

Малки по мащаб инвестиции, платформи за ИКТ и ГИС, информационни центрове, туристически транспортни схеми:

- Възстановяване и поддръжка на туристически обекти с историческо и културно значение, включително опазване и защита на материалното и нематериалното природно, историческо и културно наследство;
- Подобряване на достъпа до природни, културни и исторически туристически обекти чрез рехабилитация на пътищата за достъп, изграждане и/или ремонт на нови или подобряване на вело- и пешеходни алеи (включително съпътстващата разработка на общ стандарт за пътни знаци и информационни табели, както и съвместни пътеводители и др.);
- Изграждане на нови и/или ремонт и подобряване на туристически забележителности, информационни центрове, пунктове за насочване на потенциални посетители и др.;
- Подобряване на комуналните услуги (електроснабдяване, ВиК и др.), свързани с туристически обекти;
- Развитие на трансгранични транспортни схеми до туристически обекти.
- Създаване на удобства за достъп до или вътре в туристическите обекти за лица с увреждания

Дейностите, които са подходящи да допринесат за специфична цел 2.2 на тази приоритетна ос може да включват:

Съвместни проучвания, разработване на общи туристически продукти и услуги и рекламиране, обучение и консултации:

- Разработка и прилагане на общи тематични маршрути и тематични туристически клъстери (които се основават на уникалното природно и културно наследство на региона)
- Развитие на нови/алтернативни продукти и услуги за устойчив туризъм
- Съвместни дейности, средства и инициативи за реклама на трансгранични туристически продукти (напр. съвместно участие в туристически търговски борси, изложения и други промоции, съвместни рекламни кампании и др.);
- Съвместно разработване и прилагане на планове за развитие на туристически дейности, нови туристически направления и опит;
- Съвместни инициативи за подобряване качеството на обслужването в туризма (обмен на опит и добри практики, обучения, пътувания с учебна цел и др.)
- Подпомагане на нови инициативи за използване на местните дадености за създаване на нови туристически продукти и услуги (в т.ч. за жени и маргинализирани групи)

Дейностите, които са подходящи да допринесат за СЦ 2.3 на тази приоритетна ос може да включват:

Съвместни промоции, повишаване на осведомеността и мрежови връзки:

- Създаване/развитие/укрепване на съвместни мрежи за обмен на добри практики в управлението на устойчив туризъм;

- Разработване / прилагане на съвместни политики, стратегии, мероприятия по обучение и изграждане на капацитет за оползотворяване на културното и природното наследство чрез неговото възстановяване и реклама с цел устойчиво използване за стопански цели;
- Организиране на различни съвместни културни мероприятия за утвърждаване на културната идентичност на региона;
- Създаване на мрежи за работа с младежки инициативи в граничната област, включително участие на деца и младежи в инициативи в областта на културните, обществените, научните и спортните дейности (музика, философия, спорт, опознаване на региона);
- Кампании за подобряване на осведомеността на всички равнища (отделни лица, организации, предприятия, публична администрация, училища) по въпроси, свързани с устойчивото използване и реклама на нематериалното културно и природно наследство на региона;

Когато се разработват туристически пакети, няма да бъдат допустими дейности като „сафари“ и „офруд“ с наблюдение на редки и застрашени видове, защото такива дейности водят до значителни вреди за околната среда и биоразнообразието.

Основни целеви групи, подпомогнати по този приоритет

Очаква се действията, подпомогнати по настоящата ПО, да осигурят ползи за следните целеви групи:

- Населението в региона
- Публичните и частните културни институции
- Просветните и образователните институции
- Регионалните и местните органи
- Малките и средните предприятия (МСП) в туризма
- Туристическите оператори
- Центровете (пунктовете) за туристическа информация.

Видове бенефициенти, подпомагани по този приоритет

За проекти по настоящата ПО могат да кандидатстват следните видове бенефициенти:

Видове бенефициенти	ИНВЕСТИЦИОННИ МЕРКИ	Меки мерки
Местни и регионални власти и техни асоциации	X	X
Регионални структури на централни публични власти, включително администрации на защитени територии и такива в областта на развитието на туризма	X	X
Агенции за регионално развитие и развитие на сектори		X
Неправителствени / нестопански организации		X
Регионални туристически сдружения/НПО в сферата на		X

туризма		
Структури, подкрепящи бизнеса, като търговски палати, бизнес асоциации, бизнес клъстър и други		X
Образователни и обучителни институции / центрове	X	X
Структури подпомагащи бизнеса - търговска палата, браншово сдружение, стопански клъстер		X
Образователни институции/центрове за квалификация	X	X
Културни институции (музеи, библиотеки, художествени галерии, читалища и др.)	X	X
Еврорегиони		X
Асоциация на горните		X

Конкретни цели и територии по приоритета)

Не са определени целеви области. Допустима е цялата територия на програмата.

2.2.5.2 Ръководни принципи за избора на дейности

(Източник: буква (b)(iii) на чл. 8(2) от Регламент (ЕС) № 1299/2013)

Тематичен приоритет	ТП (d): Насърчаване на туризма и културното и природното наследство
<p>Изборът на дейностите ще бъде направен на равнище „конкретни цели“, напр. потенциалните кандидати ще кандидатстват със заявления по проекта, като се концентрират върху една специфична цел по приоритетна ос 2.</p> <p>Когато се подбират заявленията за проекти, ще се спазват следните ръководни принципи:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Стратегическа последователност: съответствие и принос на всяко проектно предложение към съответната специфична цел на програмата, разглеждайки по един последователен начин постигането на предвидените конкретни резултати от програмата. Освен това в този контекст ще бъдат разгледани и трансграничния ефект на проекта, нейното териториално измерение и уместността на партньорите. - Оперативно качество: яснота и съответствие на проектното предложение на оперативните цели, дейности и средства, осъществимостта, ефективността, публичността на проекта и неговите конкретни резултати, потенциалът за осъществяване и включване в оперативните процедури на участващите партньори. - Съответствие с хоризонталните принципи: последователност и принос на всяко проектно предложение към хоризонталните принципи на Програмата и демонстриране на тяхното включване и развитие в рамките на предлаганата логика на действие по проектното предложение. <p>Тази приоритетна ос ще бъде приложена чрез Покани за проектни предложения и/или стратегически проекти. Подробните критерии за избор ще бъдат приети от Съвместния комитет за наблюдение (вж. Раздел 5.4). Трябва да се осигури ясно разграничение и взаимна допълняемост на Програмата за ТГС по ИПП България - бивша югославска република</p>	

Македония 2014-2020 г. с другите програми. Това се отнася за съгласуване с: 1) други елементи за ТГС/ИПП (в частност Гърция-България 2014-2020 г., Програмата за ТГС България-Сърбия 2014-2020 г., Програмата за ТГС по ИПП бивша югославска република Македония-Косово 2014-2020 г., Балкани-Средиземно море 2014-2020 г.); 2) други програми на ЕС или фондове за България: ОП Околна среда 2014-2020, ОП Развитие на селските райони 2014-2020 г.; за бившата югославска република Македония: ИПП II Оперативна програма за околната среда и промяната на климата 2014-2020 г., ИПП II Оперативна програма в областта на местната и регионалната конкурентоспособност - част от конкурентоспособността и иновациите 2014-2020 г., Програмата за развитие на селските райони по ИПП и 3) други програми/проекти с национално/регионално и друго финансиране на всяка от партньорските страни. В това отношение трябва да стане възможно и да се поддържа в основни линии функционално сътрудничество по всички горепосочени програми на всеки етап на управление на програмния цикъл (УПЦ). Ще бъде създаден координационен механизъм, за да се откриват и избягват евентуални припокривания, както и за да се подпомага съгласуването между взаимно допълващите се програми, които се осъществяват през периода 2014-2020 г. (вж. Раздел 5.4).

Програмата INTERACT ще остане важен координационен инструмент между програмите за ТГС. Тя ще подпомага обмена между програмните органи и ще събира информация за финансираните проекти в цяла Европа, която ще позволи на кандидатите и хората, вземащи решения, да проучват предишни и текущи проекти за сътрудничество по подобни теми.

2.2.5.3 Планирано използване на финансови инструменти (ако е уместно)

(Източник: буква (b)(iii) на чл. 8(2) от Регламент (ЕС) № 1299/2013)

Не е приложимо

2.2.6 Общи индикатори за резултат и индикатори за резултат за конкретната програма

(Източник: буква (b)(ii) на чл. 8(2) от Регламент (ЕС) № 1299/2013
и чл. 2(2) от Регламента за изпълнение ИПП II)

2.2.6.1 Индикатори за резултат за приоритетна ос 2 (специфични за програмата)

Таблица 9: Индикатори за резултат за конкретната програма

№	Индикатор за резултат (RI)	Мерна единица	Изходна стойност	Базова година	Целева стойност (2023 г.)	Източник на данни	Честота на отчитане
RI 2.1.1	Увеличение на нощувките, отчетени в трансграничния регион	Процентен дял	1 618 655	2013	1%	<u>Базова стойност и постигнати резултати:</u> Статистически данни	2018 2023
RI 2.2.1	По-високо ниво на съвместните и интегрирани подходи за развитие на устойчив туризъм в трансграничния район	Скала	Ще бъде определена	2014	Ще бъде определен	Проучване	2018 2023
RI 2.3.1	Повишена информираност на обществеността относно устойчивото използване на природното и културното наследство и ресурси	Скала	Предстои да се определи	2014	Нарастване	<u>Базова стойност и постигнати резултати:</u> Проучване	2018 2023

2.2.6.2 Индикатори за резултат по Приоритетна ос 2 (общи или специфични за програмата)

Таблица 10: Общи индикатори и индикатори за резултат, специфични за програмата

№	Индикатор (наименование на индикатора)	Мерна единица	Целева стойност (2023 г.)	Източник на данни	Честота на отчитане
ОИ 2.1.1.1	Брой на реконструирани/възстановени/обхванати от дейности по опазване и съхранение културни и исторически туристически обекти	Брой	25	AIR	Ежегодно
ОИ 2.1.1.2	Дължина на новите или реконструирани, или разширени пътища за достъп до природни, културни и исторически туристически обекти, велоалеи и пешеходни алеи	км	5	AIR	Ежегодно
ОИ 2.1.1.3	Брой новопостроени, или реконструирани, или разширени съоръжения и атракции, свързани с туризма	Брой	10	AIR	Ежегодно
ОИ 2.1.1.4	Брой изградени/реконструирани съоръжения за лица с увреждания за достъп до или вътре в подпомогнатите туристически обекти	Брой	5	AIR	Ежегодно
ОИ 2.2.1.1	Брой съвместни туристически продукти, услуги, марки, тематични маршрути	Брой	10	AIR	Ежегодно
ОИ 2.2.1.2	Брой на дейности, инструменти и инициативи, разработени и/или осъществени за насърчаване на устойчив туристически потенциал във включената гранична област.	Брой	10	AIR	Ежегодно
ОИ 2.2.1.3	Брой участници в инициативи по обучение и квалификация в областта на устойчивия туризъм	Брой	50	AIR	Ежегодно
ОИ 2.3.1.1	Брой трансгранични мрежи, създадени или укрепени в областта на устойчивия туризъм	Брой	5	AIR	Ежегодно
ОИ 2.3.1.2	Брой на културни събития, провеждани за рекламиране на културната идентичност на региона.	Брой	15	AIR	Ежегодно
ОИ 2.3.1.3	Брой на участниците в младежки инициативи	Брой	150	AIR	Ежегодно

2.2.7 Категории дейности

(Източник: Буква (b)(vii) на чл. 8(2) от Регламент (ЕС) № 1299/2013)

Категории дейности, съответстващи на съдържанието на приоритетната ос, на основата на номенклатура, приета от Комисията и индикативна разбивка на помощта от Съюза

Таблица 11: Категории дейности - Измерение 1 Област на дейността

Приоритетна ос	Код	Сума (евро) ЕС (ЕФРР+ИПП)
ПО 2:	075 Развитие и пропагандиране на туристически услуги в или за МСХ	926 000
	079 Достъп до публична отраслова информация (включително открити данни електронен туризъм)	728 000
	090 Вело- и пешеходни алеи	1 323 000
	092 Опазване, развитие и рекламиране на обществени туристически ценности	1 323 000
	094 Опазване, развитие и рекламиране на публични ценности на културата и историческото наследство	1 191 000
	095 Опазване, развитие и рекламиране на обществени услуги, свързани с културата и историческото наследство	795 000
	103 Устойчиво включване на пазара на труда на младите хора, особено такива, които не работят, не учат или не участват в обучение, включително млади хора, застрашени от социално изключване и млади хора от маргинализирани общности, включително чрез прилагане на Гаранцията за младежта	330 974

Таблица 12: Категории дейности - Измерение 2 Форма на финансиране

Приоритетна ос	Код	Сума (евро) ЕС (ЕФРР+ИПП)
ПО2	01 - Безвъзмездна помощ	6 616 974

Таблица 13: Категории дейности - Измерение 2 Вид територия

Приоритетна ос	Код	Сума (евро) ЕС (ЕФРР+ИПП)
ПО2	05 - Сътрудничество през национални или регионални програмни области в национален контекст	6 616 974

Таблица 14: Категории дейности - Измерение 6 Механизъм за териториално измерение

Приоритетна ос	Код	Сума (евро) ЕС (ЕФРР+ИПП)
ПО2	07 - Не е приложимо	

2.2.8 Кратко изложение на планираното използване на техническа помощ, включително, когато е необходимо, мерки за укрепване на административния капацитет на органите, участващи в управлението и контрола на програмите и бенефициентите, и, когато е необходимо, действия за повишаване на административния капацитет на съответните партньори за участие в изпълнението на програми (когато е необходимо)

(Източник: буква (b)(vi) на чл. 8(2) от Регламент (ЕС) № 1299/2013)

Приоритетна ос	ПО 2 - Туризм
не е приложимо/не се предвижда	

2.3.1 Приоритетна ос 3

№ на приоритетната ос	3
Название на приоритетната ос	Конкурентоспособност

☐ Цялата приоритетна ос ще се изпълнява единствено чрез финансови инструменти	Не е приложимо
☐ Цялата приоритетна ос ще се изпълнява единствено чрез финансови инструменти, създадени на равнище на Съюза	Не е приложимо
☐ Цялата приоритетна ос ще се изпълнява чрез водено от общностите местно развитие	Не е приложимо

2.3.2 Фонд, база за изчисление на помощта от ЕС и обосновка на избора на базата за изчисление

Фонд	Фондове от ЕС (ЕФРР и ИПП)
База за изчисление (общо допустими разходи или публични допустими разходи)	Общо допустими разходи
Съображения за избора на база за изчисление	

2.3.3 Специфични цели на тематичния приоритет и очаквани резултати

№	3
Специфична цел	СЦ 3.1 Подобряване на конкурентоспособността на бизнеса от региона
<p>Резултати, които партниращите си държави се стремят да постигнат с помощта на Съюза</p>	<p>Конкурентоспособна местна икономика, която се основава на регионални активи и която има тесни връзки с международните пазари може да създава богатство в региона и да осигурява работни места за пората. За местните фирми и особено за МСП е важно да засилят деловите си връзки през границата и на международно равнище. Сътрудничеството между фирмите трябва да се засили, за да се преодолеят ограниченията пред звената, работещи изолирано, да се засили достъпът до нови и иновативни технологии и процеси, като по този начин се освободи потенциалът за растеж.</p> <p>Необходимо е също така в региона да се създадат условия и атмосфера повече хора да се квалифицират и мотивират да създават успешно свои фирми. Трябва да се подпомогнат съвместни действия за насърчаване на предприемчивостта, сътрудничеството, обменът на идеи, умения и технологии и насърчаване създаването на нови фирми. Сътрудничеството и обменът на опит в селското стопанство, във ВЕИ, туризма ще съдейства за активизиране на икономическите дейности и конкурентоспособността на региона.</p> <p>В условия на слаба селска икономика в региона ще е необходимо насърчаване на биоземеделнието като възможност за диверсифициране на земеделските дейности, особено в райони заплашени от обезлюдяване, но с чиста и уникална природа. Съвместните дейности може да бъдат съчетани с поставяне на специално ударение върху развитието на екотуризма.</p> <p>Съществува несъответствие между възникващата необходимост от развитие на пазара и въвеждането на нови съвременни технологии и съществуващите умения на пазара на труда. Не по-малко важно за региона е повишаването на способностите за бизнес, иновации и трансфер на ноу-хау, повишаването на капацитета на образователната система, ориентирана към нуждите на пазара.</p> <p>При укрепването на конкурентна и иновативна регионална икономика трябва да се постави специално ударение върху създаването на съответни възможности за младите хора и за хората, изправени пред повече трудности, да си намерят работа поради социалното си положение или поради други пречки, които ограничават достъпа им до пазара на труда.</p> <p>Така че Програмата предвижда да се постигнат следните резултати:</p> <p>Р 3.1.1 Подобрени условия за развитие на стопанска дейност</p> <p>Р 3.1.2 Подобен капацитет на публичния и частния сектор за развитие на стопанска дейност</p>

2.3.4 Елементи на други тематични приоритети, добавени към приоритетната ос

(Източник: чл. 34(2) от Регламента за изпълнение ИПП II)

Не е приложимо

2.3.5 Дейности, които ще бъдат подкрепяни по тематичния приоритет

2.3.5.1 Описание на вида и примери за дейности, които да бъдат подпомогнати, и очаквания им принос към конкретните цели, включително, когато това е подходящо, определяне на основните целеви групи, конкретни целеви територии и видове бенефициенти

(Източник: буква (b)(iii) на чл. 8(2) от Регламент (ЕС) № 1299/2013)

Тематичен приоритет	ТР (g): Подобряване на конкурентоспособността, средата за бизнес и развитие на малки и средни предприятия, търговия и инвестиции
<p><u>Видове действия:</u></p> <p>По тази Приоритетна ос се предвиждат само меки мерки, които да съдействат за Конкретната цел, а именно: проекти, които са ориентирани главно към изготвянето на проучвания, създаване на мрежи, осигуряване на обучение, развиване на концепции, осигуряване на услуги за определени целеви групи, повишаване осведомеността по конкретни теми и др. Тези проекти може да имат само малка инвестиционна част, която е нужна за предоставяне на техните мерки по ефективен начин. Меките мерки включват също междуличностните контакти, напр. малки по мащаб инициативи сред институциите на гражданското общество, които целят засилване на преките връзки и сътрудничество през границата между хора и техни обединения в региона.</p> <p><u>Примери за дейности:</u></p> <p>Тези примери за дейности са неизчерпателен списък, който илюстрира обхвата на възможните дейности за съдействие към специфична цел 3.1 на тази приоритетна ос:</p> <p><u>Дейности за повишаване на конкурентоспособността на фирмите</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Подпомагане на съвместни инициативи за създаване на нови предприятия и самонаемане (особено за млади хора, жени); - Подпомагане (създаване на) социални предприятия и социална предприемчивост; - Съвместни подходи и насърчаване, развитие и прилагане на иновации във фирмите; - Обмяна на опит в областта на иновативни инструменти и продукти и съвместни действия за насърчаване растежа на новаторски/с висока добавена стойност производства (напр. биоземеделие, екологични технологии, ИКТ, за пестене на енергия, фармацевтика, електроника и др.) <p><u>Дейности за активизиране на сътрудничеството между фирмите</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Подпомагане на развитието на трансгранични стопански клъстери - Насърчаване и прилагане на съвместно обучение за бизнес, сътрудничество, обмяна на опит и схеми за изграждане на капацитет; 	

- Съвместни инициативи за насърчаване на износа; организиране и участие в трансгранични панаири, изложения, търговски мисии; съвместно участие в панаири в трети страни
- Обмен на опит и добри практики за подпомагане на икономическото развитие на региона за насърчаване на инвестиции;
- Сътрудничество между бизнеса, научните и развойните институти и образователните институции в областта на трансфера на технологии, иновативните подходи / инструменти и насърчаването на икономика, основана на знанието;
- Създаване на мрежи за обмен с цел повишаване на потенциала за заетост на младите хора, жените и уязвимите/маргинализираните групи;

Основни целеви групи, подпомогнати по този приоритет

Очаква се действията, подпомогнати по настоящата ПО, да осигурят ползи за следните целеви групи:

- МСП и другите предприятия в региона
- Работната сила по места и в региона
- Просветните и образователните институции
- Регионалните и местните органи

Видове бенефициенти, подпомогани по този приоритет

За проекти по настоящата ПО могат да кандидатстват следните видове Бенефициенти:

Видове бенефициенти	ИНВЕСТИЦИОННИ ПРОЕКТИ	Меки мерки
Местни и регионални власти и техни асоциации		X
Регионални структури на централни публични власти, включително регионални офиси на агенция по заетостта, структури в областта на икономическото развитие и други		X
Структури подпомагащи бизнеса - търговски палати, браншови сдружения, стопански клъстери и други		X
Агенции за регионално развитие и развитие на сектори, неправителствени / нестопански организации		X
Научни, образователни и обучителни институции / центрове		X
Еврорегиони		X
Асоциация на горните		X

Конкретни целеви територии по приоритета)

Не са определени конкретни фокусни области. Допустима е цялата програмна област.

2.3.5.2 Ръководни принципи за избора на дейности

(Източник: буква (b)(iii) на чл. 8(2) от Регламент (ЕС) № 1299/2013)

Тематичен приоритет	ТР (g): Подобряване на конкурентоспособността, средата за бизнес и развитие на малки и средни предприятия, търговия и инвестиции
<p>Изборът на дейностите ще бъде направен на равнище „конкретни цели“, напр. потенциалните кандидати ще кандидатстват със заявления по проекта, като се концентрират върху една конкретна цел (КЦ) по Приоритетна ос 3.</p> <p>Когато се подбират заявленията за проекти, ще се спазват следните ръководни принципи:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Стратегическа последователност: последователност и принос на всяка заявка за проект към имащата отношение СЦ по Програмата, разглеждайки по един последователен начин постигането на предвидените конкретни резултати от Програмата. Освен това в този контекст ще бъдат разгледани и трансграничната добавена стойност на дейността, нейното териториално измерение и относимостта на партньорството. - Оперативно качество: съставяне на заявлението за проекта от гледна точка яснота и последователност на оперативните цели, дейности и средства, осъществимостта, ефективността, обявяването на проекта и конкретните му резултати, потенциалът за осъществяване и включване в оперативните процедури на участващите партньори. - Съответствие с хоризонталните принципи: последователност и принос на всяко заявление за проект към хоризонталните принципи на Програмата и демонстриране на тяхното включване и развитие в рамките на предлаганата логика на действие по проекта. <p>Тази ПО ще бъде приложена чрез Покани за представяне на предложения и/или стратегически проекти. Подробните критерии за избор ще бъдат приети от Съвместния комитет за наблюдение (вж. Раздел 5.4). Трябва да се осигури ясно разграничение и взаимна допълняемост на Програмата за ТГС по ИПП България - бивша Югославска Република Македония 2014-2020 г. с другите програми. Това се отнася за съгласуване с: 1) други елементи за ТГС/ИПП (в частност Гърция-България 2014-202 г., Програмата за ТГС България - Сърбия 2014-202 г., Програмата за ТГС ИПП бивша Югославска Република Македония - Косово 2014-2020 г., Балканско-Средиземноморската програма 2014-2020 г.; 2) други програми на ЕС или фондове за България: ЕСИФ ОП Околна среда 2014-2020, ОП Развитие на селските райони 2014-2020 г.; за Бившата югославска република Македония: ИПП II Оперативна програма за околната среда и промяната на климата 2014-2020 г., ИПП II Оперативна програма в областта на местната и регионалната конкурентоспособност - част от конкурентоспособността и иновациите 2014-2020 г., Програмата за развитие на селските райони по ИПП и 3) други програми/проекти с национално/регионално и друго финансиране на всяка от партньорските страни. В това отношение трябва да стане възможно и да се поддържа в основни линии функционално сътрудничество по всички горепосочени програми на всеки етап на управление на програмния цикъл (УПЦ). Ще бъде създаден координационен механизъм, за да се откриват и избягват евентуални припокривания, както и за да се подпомага съгласуването между взаимно допълващите се програми, които се осъществяват през периода 2014-2020 г. (вж. Раздел 5.4).</p> <p>Програмата INTERACT ще остане важен координационен инструмент между програмите за ТГС. Тя ще подпомага обмена между програмните органи и ще събира информация за финансираните проекти в цяла Европа, която ще позволи на кандидатите и хората, вземащи решения, да проучват предишни и текущи проекти за сътрудничество по подобни теми.</p>	

2.3.5.3 Планирано използване на финансови инструменти (ако е уместно)

(Източник: буква (b)(iii) на чл. 8(2) от Регламент (ЕС) № 1299/2013)

Не е приложимо

2.3.6 Общи индикатори за резултат и индикатори за резултат за конкретната програма

(Източник: буква (b)(ii) на чл. 8(2) от Регламент (ЕС) № 1299/2013
и чл. 2(2) от Регламента за изпълнение ИПП II)

2.3.6.1 Индикатор за резултат за приоритетна ос 3 (специфични за програмата)

Таблица 15: Индикатори за резултат за конкретната програма

№	Индикатор за резултат (RI)	Мерна единица	Изходна стойност	Базова година	Целева стойност (2023 г.)	Източник на данни	Честота на отчитане
RI 3.1.1	Повече създадени или разширени трансгранични бизнес мрежи	Процентен дял	29	2013	10%	<p><u>Базова стойност:</u> Изпълнение на PHARE/CARDS Доклади за напредъка и Годишни доклади за изпълнението на ТГС по ИПП 2007-2013 г.</p> <p><u>Постигнати резултати:</u> Доклади за напредъка и Годишни доклади за изпълнението на ТГС по ИПП 2014-2020 г.</p>	2018 2023
RI 3.1.2	По-високо равнище на осведоменост за възможностите за бизнес, предлагани от региона	Скала	Предстои да се определи	2014	Нарастване	<p><u>Базова стойност и постигнати резултати:</u> Проучване</p>	2018 2023

2.3.6.2 Индикатори за резултат по приоритетната ос (общи или специфични за програмата)

Таблица 16: Общи индикатори за резултат и индикатори за резултат за конкретната програма

№	Индикатор (наименование на индикатора)	Мерна единица	Целева стойност (2023 г.)	Източник на данни	Честота на отчитане
---	--	---------------	---------------------------	-------------------	---------------------

ОИ 3.1.1.1	Подпомогнати съвместни инициативи за създаване на нови предприятия и самонаемане	Брой	2	AIR	Ежегодно
ОИ 3.1.1.2	Брой участници (посочени поотделно мъже и жени) в подпомогнати инициативи по обучение и квалификация	Брой	150 (балансирано участие на мъже и жени)	AIR	Ежегодно
ОИ 3.1.1.3	Брой на фирми получаващи нефинансова помощ	Брой	10	AIR	Ежегодно
ОИ 3.1.2.1	Подпомогнати инициативи за икономическо развитие и насърчаване на инвестициите	Брой	10	AIR	Ежегодно
ОИ 3.1.2.2	Брой на мрежите за сътрудничество	Брой	7	AIR	Ежегодно

2.3.7 Категории дейности*(Източник: буква (b)(vii) на чл. 8(2) от Регламент (ЕС) № 1299/2013)***Таблица 17: Категории дейности - Измерение 1 Област на дейността**

Приоритетна ос	Код	Сума (евро) ЕС (ЕФРР+ИПП)
ПОЗ	063 Подпомагане на клъстери и бизнес мрежи, които благоприятстват главно МСП	300 000
	064 Процеси на изследвания и иновации в МСП (включително ваучерни схеми, проектиране, услуги и социално иновирание)	300 000
	066 Модерни услуги за подпомагане на МСП и групи МСП (включително услуги за управление, маркетинг и проектиране)	370 000
	067 бизнес развитие на МСП, подпомагане на предприемчивостта и инкубаторите (включително подпомагане на отделянето им)	370 000
	073 Подпомагане на социални предприятия (МСП)	200 000
	103 Устойчивото включване на пазара на труда на младите хора, особено такива, които не работят, не учат или не участват в обучение, включително млади хора, застрашени от социално изключване и млади хора от маргинализирани общности, включително чрез прилагане на Гаранцията за младежта	220 000
	104 Самонаемане, предприемчивост и създаване на фирми, включително микро, малки и средни предприятия	370 000
	105 Равенство между мъжете и жените във всички области, включително достъпа до работни места, кариерното развитие, съчетаването на работата и личния живот и насърчаването на еднакво заплащане за една и съща работа.	200.000
	109 Активно включване, включително с цел да се насърчават равните възможности и активното участие и подобряване на годността за наемане на работа	151 365

Таблица 18: Категории дейности - Измерение 2 Форма на финансиране

Приоритетна ос	Код	Сума (евро) ЕС (ЕФРР+ИПП)
ПОЗ	01 - Безвъзмездна помощ	2 481 365

Таблица 19: Категории дейности - Измерение 2 Вид територия

Приоритетна ос	Код	Сума (евро) ЕС (ЕФРР+ИПП)
ПОЗ	05 - Сътрудничество през национални или регионални	2 481 365

	програмни области в национален контекст	
--	---	--

Таблица 20: Категории дейности - Измерение 6 Механизъм за териториално измерение

Приоритетна ос	Код	Сума (евро) ЕС (ЕФРР+ИПП)
ПОЗ	07 - Не е приложимо	

2.3.8 Кратко изложение на планираното използване на техническа помощ, включително, когато е необходимо, мерки за укрепване на административния капацитет на органите, участващи в управлението и контрола на програмите и бенефициентите, и, когато е необходимо, действия за повишаване на административния капацитет на съответните партньори за участие в изпълнението на програми (когато е необходимо)

(Източник: буква (b)(vi) на чл. 8(2) от Регламент (ЕС) № 1299/2013)

Приоритетна ос	ПЦ 3 - Конкурентоспособност
не е приложимо/не се предвижда	

2.4 Описание на приоритетната ос за техническа помощ

(Източник: буква (с) на чл. 8(2) от Регламент (ЕС) № 1299/2013)

2.4.1 Приоритетна ос 4

№ на приоритетната ос	4
Название на приоритетната ос	Техническа помощ

2.4.2 Фонд, основа за изчисление на помощта от Съюза

Фонд	Фондове от ЕС (ЕФРР и ИПП)
База за изчисление (общо допустими разходи или публични допустими разходи)	Общо допустими разходи
Съображения за избора на база за изчисление	

2.4.3 Специфични цели на тематичния приоритет и очаквани резултати

№	4.1
Специфична цел	УПРАВЛЕНИЕ НА ПРОГРАМАТА Да се повиши до максимум ефективността и ефикасността на управлението и изпълнението на програмата по ИПП за ТГС България - Бившата югославска република Македония 2014-2020 г.
Резултати, които партниращите си държави се стремят да постигнат с помощта на Съюза ¹	Не е приложимо

2.4.4 Дейности, които ще бъдат подпомогнати и очаквания от тях принос за изпълнение на програмата

Приоритетна ос	Техническа помощ
Техническата помощ ще подпомогне от една страна дейностите, които повишават капацитета на кандидатите и бенефициентите да кандидатстват и да използват средства по програмата, а	

¹ Необходимо, когато помощта на Съюза за техническа помощ в програмата за сътрудничество надхвърля 15 млн. евро.

от друга страна, дейностите за подпомагане управлението и изпълнението на програмата.

Разходите за техническа помощ ще бъдат предназначени главно за дейности по подготовката, управлението, наблюдението, оценката, информацията и контрола.

В съответствие с член 35 на РЕГЛАМЕНТА ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА КОМИСИЯТА (ЕС) № 447 от 2 май 2014 г. лимитът за Техническа помощ е определен на 20% от общата сума, отпусната за програмата за трансгранично сътрудничество.

Освен това средствата за Техническа помощ ще се използват за подпомагане управлението на програмата (изпълнение, наблюдение, оценка, комуникации и др.) и за подобряване на административния капацитет на програмните органи и заинтересовани страни.

Примерните дейности, подпомагани по тази Приоритетна ос 3 са изброени по-долу:

Управление и изпълнение

- Подпомагане на органите на програмата при изпълнение на програмата; подпомагане на дейността на Комитета за наблюдение; функционирането на СС и др. (организация на заседания, командировъчни разходи, разходи за реклама и комуникации, разходи за възнаграждения и др.).
- Разработване на проучвания, доклади и изследвания по стратегически въпроси, свързани с изпълнението на програмата. Тези документи ще съдействат за правилната оценка на хода на изпълнение и устойчивостта на програмата.
- Извършване на оценки на качеството на заявленията за проекти.
- Организиране на семинари, обучения и информационни събития на национално и трансгранично равнище (подробностите ще бъдат определени в комуникационната стратегия) за подпомагане на разработването и изпълнението на проектите.

Мониторинг, контрол и отчитане

- Прилагане на съответни процедури за оценка на качеството и риска, наблюдение и контрол на извършваните дейности по програмата, както и дейности, съдействащи за намаляване на административния товар върху бенефициентите.
- Осигуряване на правилно функциониране на Системата за първичен контрол (възнаграждения за контрольорите от първо ниво, пътни и квартирни разходи за посещения на място и др.).
- Разработване и поддържане на система за управление, мониторинг, одит и контрол на програмата.

Информация и комуникация

- Разработване и поддържане на интернет страница на програмата.
- Осъществяване на широко разпространени информационни дейности за програмата и проектите, както и подпомагащи дейности, свързани с комуникациите и публичността.
- Подпомагане определянето и укрепването на координационни мрежи и контакти сред представителите на съответните други програми съфинансирани от ЕС от УО, НО и СС (съседни програми за ТГС, национални програми и др.)

Оценка

- Оценка на изпълнението на програмата да постигне целите си За тази цел може да бъде съставен план за оценка в съответствие с разпоредбите на регламентите, като може да е необходимо използването на външни експерти.

2.4.5 Индикатори за конкретната програма**2.4.5.1 Индикатори за конкретната програма, които се очаква да съдействат за резултатите****Таблица 21: Общи индикатори за продукт и индикатори за продукт (OI) за конкретната програма**

№	Индикатор (наименование на индикатора)	Мерна единица	Целева стойност (2023 г.)	Източник на данни	Честота на отчитане
OI 4.1.1	Брой извършени оценки на програмата	Брой	2	План за оценка, доклади за оценка и др.	Ежегодно
OI 4.1.2	Актуализирана информационна система за управление	Брой	1	Доклади	Ежегодно
OI 4.1.3	Брой срещи на съвместния комитет за наблюдение	Брой	14	Покани, протоколи и др.	Ежегодно
OI 4.1.4	Брой публични събития за бенефициенти	Брой	10	Списъци с участници, снимки и др.	Ежегодно
OI 4.1.5	Брой наети лица, чиито заплати се съфинансират от техническата помощ	Брой	8	Трудови договори, заповеди и други	Ежегодно

2.4.6 Категории дейности*(Източник: буква (с)(v) на чл. 8(2) от Регламент (ЕС) № 1299/2013)*

Съответстващи Категории дейности на основата на номенклатура, приета от Комисията, и индикативна разбивка на помощта от Съюза

Таблица 22: Категории дейности - Измерение 1 Област на дейността

Приоритетна ос	Код	Сума (евро) ЕС (ЕФРР+ИПП)
ПО4	121 - Подготовка, изпълнение, наблюдение и проверка	1 244 243
ПО4	122 - Оценка и проучвания	205 000
ПО4	123 - Информация и комуникация	205 000

Таблица 23: Категории дейности - Измерение 2 Форма на финансиране

Приоритетна ос	Код	Сума (евро) ЕС (ЕФРР+ИПП)
ПО 4:	01 - Безвъзмездна помощ	1 654 243

Таблица 24: Категории дейности - Измерение 2 Вид територия

Приоритетна ос	Код	Сума (евро) ЕС (ЕФРР+ИПП)
ПО 4:	05 - Сътрудничество през национални или регионални програмни области в национален контекст	1 654 243

2.5 Обобщена таблица за индикаторите по приоритетни оси и тематични приоритети

Таблица 25: Таблица за общите индикатори за резултат и индикаторите за резултат за конкретната програма

Приоритетна ос (ПО)	Тематичен приоритет (ТР)	Специфична(и) цел(и): (СЦ)	Индикатори за резултат (RI)	Избрани индикатори за продукт (OI)
ПО 1	ТР (b)	СЦ 1.1 Опазване на околната среда и устойчиво използване на природните ресурси в трансграничния район	RI 1.1.1 Подобен капацитет за опазване на околната среда и устойчиво използване на общи природни ресурси	<p>OI 1.1.1.1 Брой подпомогнати инвестиции в подобряване на условията на околната среда в географския район на програмата</p> <p>OI 1.1.1.2 Брой защитени природни територии, повлияни от подкрепените действия</p> <p>OI 1.1.1.3 Брой подпомогнати общи механизми за опазване на околната среда, насърчаване на биологичното разнообразие и устойчиво използване на природните ресурси</p> <p>OI 1.1.1.4 Брой институции/организации, включени в дейности свързани с околната среда</p> <p>OI 1.1.1.5 Брой участници в обучения и кампании, свързани с околната среда</p>
		СЦ 1.2 Предотвратяване и смекчаване на последиците от природни и причинени от човека бедствия с трансграничен характер и въздействие	RI 1.2.1 Повече съвместни дейности в областта на превенцията и управлението на риска	<p>OI 1.2.1.1 Подпомогнати инвестиции в подобряване на управлението при бедствия и превенцията на рисковете</p> <p>OI 1.2.1.2 Подпомогнати инвестиции в подобряване на приспособяването и смекчаването на последиците от промяната на климата</p>
			RI 1.2.2 Повече съвместни инициативи в областта на превенцията и управлението на риска	<p>OI 1.2.2.1 Подпомогнати общи механизми за управление при бедствия и превенция на рисковете и подобряване на информираността за промяната на климата</p> <p>OI 1.2.2.2 Брой институции/организации, участващи в инициативи, свързани с предотвратяване и управление на рисковете</p>

Приоритетна ос (ПО)	Тематичен приоритет (ТР)	Специфична(и) цел(и): (СЦ)	Индикатори за резултат (RI)	Избрани индикатори за продукт (OI)
				<p>OI 1.2.2.3 Брой участници в обученията и кампании в областта предотвратяване и управление на риска (в т.ч. маргинализираните общности и другите уязвими групи).</p> <p>OI 1.2.2.4 Население включено в мерки за защита от наводнения</p> <p>OI 1.2.2.5 Население включено в мерки за защита от горски пожари</p>
ПО 2:	ТП (d):	СЦ 2.1: Увеличаване на туристическия потенциал в региона чрез сътрудничество за по-добро опазване и устойчиво използване на природното и културното наследство	RI 2.1.1 Увеличение на нощувките, отчетени в трансграничния регион	<p>OI 2.1.1.1 Брой реконструирани / възстановени / обхванати от дейности по опазване и съхранение културни и исторически туристически обекти</p> <p>OI 2.1.1.2 Дължина на новите или реконструирани, или разширени пътища за достъп до природни, културни и исторически туристически обекти, велоалеи и пешеходни алеи</p> <p>OI 2.1.1.3 Брой новопостроени, или реконструирани, или разширени съоръжения и атракции, свързани с туризма</p> <p>OI 2.1.1.4 Брой изградени/реконструирани съоръжения за лица с увреждания за достъп до или вътре в подпомогнатите туристически обекти</p>
		СЦ 2.2: Подобряване на конкурентоспособността на туристическото предложение на региона	RI 2.2.1 По-високо ниво на съвместните и интегрирани подходи за развитие на устойчив туризъм в трансграничния район	<p>OI 2.2.1.1 Брой съвместни туристически продукти, услуги, марки, тематични маршрути</p> <p>OI 2.2.1.2 Брой на дейности, инструменти и инициативи, разработени и/или осъществени за насърчаване на устойчив туристически потенциал във включената гранична област.</p> <p>OI 2.2.1.3 Брой участници в инициативи по обучение и квалификация в областта на устойчивия туризъм</p>
		СЦ 2.3: Насърчаване на сътрудничеството в областта на	RI 2.3.1 Повишена информираност на обществеността относно устойчивото използване на	<p>OI 2.3.1.1 Брой трансгранични мрежи, създадени или укрепени в областта на устойчивия туризъм</p> <p>OI 2.3.1.2 Брой на културни събития, провеждани за</p>

Приоритетна ос (ПО)	Тематичен приоритет (ТР)	Специфична(и) цел(и): (СЦ)	Индикатори за резултат (RI)	Избрани индикатори за продукт (OI)
		устойчивия туризъм	природното и културното наследство и ресурси	рекламиране на културната идентичност на региона. OI 2.3.1.3 Брой на участниците в младежки инициативи
ПО 3:	ТР (g)	СЦ 3.1 Подобряване на конкурентоспособността на бизнеса от региона	RI 3.1.1 Повече създадени или разширени трансгранични бизнес мрежи	OI 3.1.1.1 Подпомогнати съвместни инициативи за създаване на нови предприятия и самонаемане OI 3.1.1.2 Брой участници (посочени поотделно мъже и жени) в подпомогнати инициативи по обучение и квалификация OI 3.1.1.3 Брой фирми получаващи нефинансова помощ
			RI 3.1.2 По-високо равнище на осведоменост за възможностите за бизнес, предлагани от региона	OI 3.1.2.1 Подпомогнати инициативи за икономическо развитие и насърчаване на инвестициите OI 3.1.2.2 Брой на мрежите за сътрудничество
ПО 4:	Техническа помощ	СЦ 4.1 Управление на програмата	Не е приложимо	OI 4.1.1 Брой извършени оценки на програмата OI 4.1.2 Актуализирана информационна система за управление OI 4.1.3 Брой срещи на съвместния комитет за наблюдение OI 4.1.4 Брой публични събития за бенефициенти OI 4.1.5 Брой наети лица, чиито заплати се съфинансират от техническата помощ

III. ПЛАН ЗА ФИНАНСИРАНЕ

(Източник: буква (d) на чл. 8(2) от Регламент (ЕС) № 1299/2013)

3.1 Предвидени финансови средства от ИПП (в евро)

(Източник: буква (d)(i) на чл. 8(2) от Регламент (ЕС) № 1299/2013)

Таблица 26: Отпуснати финансови средства

Фонд	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Общо
ИПП	0	1 198 066	1 710 914	3 929 240	3 170 896	3 234 314	3 299 004	16 542 434

3.1.1 Общо предвидени финансови средства от ИПП и национално съфинансиране (в евро)

(Източник: буква (d)(ii) на чл. 8(2) от Регламент (ЕС) № 1299/2013)

Таблица 27: Финансов план

Приоритетна ос	База за изчисление на помощта от ЕС (Общо допустими разходи или допустими публични разходи)	Помощ от Съюза (a)	Национално участие (b) = (c)+(d)	Индикативно разпределение на националния принос		Общо финансиране (e) = (a) + (b)	Процент на съфинансиране (f) = (a)/(e) (2)	Информация	
				Национално публично финансиране (c)	Национално частно финансиране (d) (1)			Вноски от трети страни	Участие на ЕИБ
Приоритетна ос 1		5 789 852	1 021 740	1 021 740	0	6 811 592	84.999982%	0	0
Приоритетна ос 2		6 616 974	1 167 702	1 167 702	0	7 784 676	84.999992%	0	0
Приоритетна ос 3		2 481 365	437 888	437 888	0	2 919 253	84.999998%	0	0
Приоритетна ос 4		1 654 243	291 926	291 926	0	1 946 169	84.999967%	0	0
Общо		16 542 434	2 919 256	2 919 256	0	19 461 690	84.999987%	0	0

(1) Ще се попълни, само след като приоритетните оси бъдат посочени като общи разходи

(2) Този процент може да бъде закръглен към следващото цяло число в таблицата Точният процент, използван за възстановяване на плащания е съотношението (f)

3.2 Разбивка по приоритетни оси и тематични цели

(Източник: буква (d)(ii) на чл. 8(2) от Регламент (ЕС) № 1299/2013)

Таблица 28; Разбивка по приоритетни оси

Приоритетна ос	Тематичен приоритет	Помощ от Съюза	Национално участие	Общо финансиране
ПО 1	ТР (b): Опазване на околната среда и подпомагане на приспособяването към промяната на климата, предотвратяване и управление на рискове	5 789 852	1 021 740	6 811 592
ПО 2:	ТП (d): Насърчаване на туризма и културното и природното наследство	6 616 974	1 167 702	7 784 676
ПО 3:	ТР (g): Подобряване на конкурентоспособността, средата за бизнес и развитие на малки и средни предприятия, търговия и инвестиции	2 481 365	437 888	2 919 253
ПО 4:	Техническа помощ	1 654 243	291 926	1 946 169
Общо		16 542 434	2 919 256	19 461 690

IV. Интегриран подход към териториалното развитие (ако е уместно)

(Източник: чл. 34(2) от Регламента за изпълнение ИПП II)
и чл. 8(3) от Регламент (ЕС) № 1299/2013)

Описание на интегрирания подход към териториалното развитие, като се отчитат съдържанието и целите на програмата за сътрудничество и се показва как тя съдейства за постигането на програмните цели и очакваните резултати

Програмата за ТГС по ИПП България - бивша Югославска Република Македония 2014-2020 г. следва интегриран подход, за да реши общи териториални проблеми. Това съответства на стратегията на ЕС 2020 за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж и съдейства чрез последователен и допълващ подход за Споразумението за партньорство на Република България и Документ за стратегия за страната за Бившата югославска република Македония. Тя се стреми към засилване на трансграничното сътрудничество между хората и институциите в региона, за съвместно решаване на общите проблеми и оползотворяване на неизползвания потенциал за ускоряване по ресурсно ефективен начин на трансграничния регион.

От тази интегрирана гладна точка трите приоритетни оси, като се допълват взаимно, съдействат за тези цели:

Приоритетна ос 1 „Околна среда“ TP (b)

Регионът е силно изложен на рискове от промяната на климата и природни бедствия като наводнения и пожари. Необходимо е да се осигури висока степен на предотвратяване на рискове чрез трансгранично сътрудничество. Приоритетът на програмата трябва да повиши като цяло слабия капацитет за тяхното смекчаване и предоставяне на спасителни услуги. Тази приоритетна ос съдейства за Стратегията на ЕС за адаптиране към промяната на климата.

Втората страна, с която се занимава тази приоритетна ос, е свързана с опазването на екосистемите и биоразнообразието, устойчивото оползотворяване на природните ресурси и опазването на околната среда. Това е както взаимно свързано с първата страна на тази приоритетна ос, така и съдейства за същността на приоритетна ос 2, която цели повишаване на ценността на природното и културното наследство на региона за развитие на туризма.

Приоритетна ос 2 „Туризм“ (TP d)

Районът е богат на ресурси на природното и културно наследство и туризма и оползотворяването на природното и културното наследство на региона е включено в основните национални стратегии за развитие на двете страни - поради което ПО следва общите национални цели за развитие.

Туризмът като икономически отрасъл зависи силно от фактори, свързани с околната среда, поради което трябва да се разглежда не от тясна гледна точка само на отрасъла, но като елемент на интегрираното териториално планиране.

Дейностите по тази ПО са повишаване на стойността на уникалните природни и културни ценности на региона и подпомагане устойчивото развитие на туристическия отрасъл. По този начин тази ПО е също взаимно свързана с ПО 3. Дейностите в тази област имат потенциал за включване на младежите и жените и имат положително въздействие върху заетостта, които са междудисциплинарни проблеми на тази програма.

Приоритетна ос 3 „Конкурентоспособност“ TP (g)

Дейностите по тази ПО са тясно свързани с целите на Европа 2020 и приоритетите за национално развитие чрез повишаване на конкурентоспособността на ЧСП, насърчаване на

предприемчивостта, обмена на идеи, подобряване на уменията и технологиите и насърчаване създаването на нови фирми.

Повишаването на способностите за бизнес, иновации, трансфер на ноу-хау и по-добри връзки на образователната система с нуждите на пазара ще укрепи фирмите и ще има положително отражение върху заетостта и открива перспективи за младежите и уязвимите групи.

4.1 Водено от общностите местно развитие (където това е подходящо)

Подход да се използват инструментите и принципите на водено от общностите местно развитие за определяне на областите, където те ще бъдат приложени

*(Източник: чл. 35(2) от Регламента за изпълнение ИПП II)
и чл. 8(3) от Регламент (ЕС) № 1299/2013)*

Не е приложимо

4.2 Интегрирани териториални инвестиции (ИТИ) (където това е подходящо)

Подход да се използват Интегрирани териториални инвестиции (ИТИ) (така както е определено в член 36 на Регламент (ЕС) № 1303/2013) освен в случаите включени в 4.2 и отпускане на индикативни финансови средства от всяка приоритетна ос

*(Източник: чл. 34(2) от Регламента за изпълнение ИПП II)
и чл. 8(3) от Регламент (ЕС) № 1299/2013)*

Не е приложимо

4.3 Принос на планираните дейности за макрорегионалните стратегии и стратегиите за морските басейни, подчинени на нуждите на програмния район, така както са определени от страните-партньори, и вземащи под внимание, когато това е приложимо, стратегически важните проекти, определени в тези стратегии (където е уместно)

(Когато страните-партньори и регионите участват в макрорегионални стратегии и /или стратегии за морските басейни)

(Източник: буква (d) на чл. 8(3) от Регламент (ЕС) № 1299/2013)

Стратегията на ЕС за Дунавския регион (СЕСДР) е макрорегионална стратегия, целяща решаването на общи проблеми чрез съгласуване и координация между съществуващите политики и инициативи, която се прилага в целия дунавски регион. От 11 приоритетни области на СЕСДР шест имат отношение или се припокриват с настоящата трансгранична програма. Те са:

- ПО 02 Енергетика „Да се насърчава по-устойчива енергетика“
- ПО 03 Култура и туризъм „Насърчаване на културата и туризма и междуличностните контакти“
- ПО 04 Качество на водите: „Възстановяване и поддържане качеството на водите“
- ПО 05 - Рискове за околната среда: „Управление на рисковете за околната среда“
- ПО 06 Биоразнообразие, ландшафт, качество на въздуха и почвата: „Съхраняване и поддържане на биоразнообразието, ландшафта и качеството на въздуха и почвата“
- ПО 08 Конкурентоспособност „Подпомагане конкурентоспособността на предприятията“
- ПО 09 Хора и умения „Инвестиране в хора и умения“

Географски, обаче, само българската част от програмния регион е част от региона на СЕСДР. Така че е желателно съгласуване на настоящата програма по ИПП ТГС и СЕСДР (взаимна информация), но не се предвиждат конкретни механизми за финансиране на дейности, отнасящи се до СЕСДР от българската част на програмната област. Представител на институцията, която отговаря за координацията и изпълнението на СЕСДР в България ще участва в съвместния комитет за наблюдение и така ще бъде включен в планирането и изпълнението на програмата.

V. РАЗПОРЕДБИ ПО ПРИЛАГАНЕТО НА ПРОГРАМАТА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

5.1 Съответни власти и органи

(Източник: чл. 8(4) от Регламент (ЕС) № 1299/2013)

Таблица 29: Органи на програмата

(Източник: Буква (а)(i) на чл. 8(4) от Регламент (ЕС) № 1299/2013)

Управляващият орган, сертифициращият орган и одитният орган са определени с Решение № 156 от 21 март 2014 г. на Министерския съвет на Република България

Ведомство/орган	Наименование на ведомството/органа и отдела или звеното	Ръководител на ведомството / органа (длъжност или пост)
Управляващ орган	Главна дирекция „Управление на териториалното сътрудничество“ - Министерство на регионалното развитие и благоустройството на Република България	Главен директор Главна дирекция „Управление на териториалното сътрудничество“ - Министерство на регионалното развитие и благоустройството на Република България
Сертифициращ орган	Дирекция „Национален фонд“ към Министерството на финансите на Република България	Директор Дирекция „Национален фонд“ към Министерството на финансите на Република България
Одитен органи	Изпълнителна агенция „Одит на средствата от ЕС“ към министъра на финансите на Република България	Изпълнителен директор Изпълнителна агенция „Одит на средствата от ЕС“ към министъра на финансите на Република България

Органът, на който Комисията ще превежда плащанията, е:

(Източник: буква (b) на чл. 8(4) от Регламент (ЕС) № 1299/2013)

☐ Управляващия орган	Главна дирекция „Управление на териториалното сътрудничество“ - Министерство на регионалното развитие и благоустройството на Република България
☒ Сертифициращия орган,	Дирекция „Национален фонд“ към Министерството на финансите на Република България

Таблица 30: Орган или органи, изпълняващи задачи в областта на контрола и одита

(Източник: Буква (а)(ii) и (iii) на чл. 8(4) от Регламент (ЕС) № 1299/2013)

Ведомство/орган	Наименование на	Ръководител на ведомството /
-----------------	-----------------	------------------------------

	ведомството/органа и отдела или звеното	органа (длъжност или пост)
Орган или органи, определени да изпълняват контролни функции	<u>За Република България:</u> Министерство на регионалното развитие и благоустройството на Република България	Министър на регионалното развитие и благоустройството на Република България
	<u>За Бившата югославска република Македония:</u> Министерство на местното самоуправление на Бившата югославска република Македония	Министерство на местното самоуправление на Бившата югославска република Македония
Орган или органи, определени да отговарят за изпълнение на одитни функции	<u>За Република България:</u> Изпълнителна агенция „Одит на средствата от ЕС“ към министъра на финансите на Република България	Изпълнителен директор на Изпълнителна агенция „Одит на средствата от ЕС“ към министъра на финансите на Република България
	<u>За Бившата югославска република Македония:</u> Представляващи групата одитори - Одитен орган при Правителството на Бившата югославска република Македония за одит на инструментите за предприсъединителна помощ	Генерален одитор по ИПП - ръководител на Одитния орган при Правителството на Бившата югославска република Македония за одит на инструментите за предприсъединителна помощ

5.2 Съвместен Комитет за наблюдение

Таблица 31: Примерен списък на Съвместния комитет за наблюдение

Наименование на ведомството/органа и отдела или звеното	Роля в програмата	Данни за връзка с ведомството/органа
Европейска комисия	Съвещателна	Европейска комисия, Дирекция „Регионална и урбанистична политика“
Национален координатор по ИПП	Решение	
Управляващ орган	Решение	Главна дирекция „Управление на териториалното сътрудничество“ Министерството на регионалното развитие и благоустройството на Република България ул. „Св. Св. Кирил и Методий“ № 17-19, София 1202, България тел.: +359 2 9405 487, факс: +359 2 9870 737 www.mrrb.government.bg

Национални органи	Решение	Министерство на местното самоуправление на Бившата югославска република Македония <i>ул. „Кирил и Методий“ No. 54, 1000 Скопие, Бивша Югославска Република Македония</i> <i>тел: +389 (0) 2 3253 921, факс: +389 (0) 2 3253 920</i> http://www.mls.gov.mk/
Представител по макрорегионалната стратегия (Стратегия на ЕС за Дунавския регион)	Решение	<u>За Република България:</u> Министерството на регионалното развитие и благоустройството на Република България <i>ул. „Св. Кирил и Методий“ № 17-19, София 1202, България</i> <i>тел.: +359 2 9405 900, факс: +359 2 987 25 17</i> www.mrrb.government.bg <u>За Бившата югославска република Македония:</u> Не е приложимо
Регионални органи	Консултативни	
Местни органи	Решение	
Компетентни органи на централната публична администрация	Решение / Консултативна	
УО / Изпълнителни агенции на секторни оперативни програми в България и Македония	Консултативна	
Социални и икономически партньори	Решение	
Организации на гражданското общество (околна среда, равни възможности, недопускане на дискриминация)	Решение	
Академична и научна общност	Решение	
ЕИБ	Консултативни	
Други (по договореност между държавите-партньори)	Консултативни	Сертифициращ орган - Дирекция „Национален фонд“ към Министерството на финансите на Република България <i>ул. „Г. С. Раковски“ № 102, София 1040, България</i> <i>тел.: +359 2 9859 2781, +359 2 9859 2790</i> Одитен орган - Изпълнителна агенция „Одит на средствата от ЕС“ към министъра на финансите на Република България <i>ул. „Славянска“ № 4, София 1040, България</i> <i>тел. +359 2 9859 5200; факс: +359 2 9859 5202</i>

5.3 Процедура за сформирание на Съвместния секретариат

(Източник: буква (а)(iv) на чл. 8(4) от Регламент (ЕС) № 1299/2013)

Съвместният секретариат е съвместна структура, която подпомага УО, НО и съвместния комитет за наблюдение при изпълнението на техните функции, предоставя информация по програмата на потенциалните кандидати и оказва подкрепа за бенефициентите при изпълнението на проектите.

В съответствие с член 23 (2) на Регламент (ЕС) № 1299/2013 Управляващият орган (УО) съгласувано с Националния орган (НО) създава Съвместен секретариат (СС).

Съвместната работна група реши да разположи СС на същото място в Кюстендил (Република България) с клон в Струмица, Бившата югославска република Македония, през програмния период 2014-2020 г., както беше и по време на програмата България - Бившата югославска република Македония 2007-2013 г. поради следните съображения:

- опитът от един цял програмен период ще позволи да се започне изпълнението на новата програма колкото е възможно по-бързо (бързо пускане на поканиите за представяне на предложения след одобрението на програмата, за да се осигури висока степен на усвояване);
- офисите в Кюстендил и Струмица са вече съществуващи административни органи с напълно функциониращи структури за управление и с опит в управлението на програмата. Това ще гарантира намаляване на разходите за дейността, като например разходите за обучение;
- работните процедури на съществуващия СС вече са били одитирани и може лесно да бъдат актуализирани в съответствие с разпоредбите на новите регламенти на ЕС и извлечените поуки.

Разходите за задачите на СС ще бъдат финансирани от бюджета за Техническа помощ на програмата. Персоналът на СС говори добре английски, както и един от официалните езици на страните-партньори.

Главната роля на клона в Струмица е да служи като местен пункт за контакт за бенефициентите или потенциалните бенефициенти на проекти.

Тай като персоналът на програмата по ИПП ТГС България - Бившата югославска република Македония вече е обучен и има опит, той ще поеме допълнителни отговорности в съответствие със специализацията на всяко лице за рамката по ИПП ТГС България - Бившата югославска република Македония 2014-2020 г.

Набирането на нов персонал (в главния офис и в клона) ще се организира чрез публична и прозрачна процедура, осигуряваща баланс на броя на експертите от двете страни чрез насърчаване на равни възможности сред кандидатите.

Процедурата за подбор на персонал ще се извършва само от УО и/или НО съгласно съответните национални разпоредби и/или постановления и ще се състои от четири етапа: - (1) административно съответствие на подаденото заявление и допустимост на кандидата, (2) оценка на представената документация, (3) писмен изпит и (4) интервю. Разходите на СС ще се покриват от бюджета на ПО 4 „Техническа помощ“. Броят на персонала и длъжностните характеристики на СС ще подлежат на одобрение от СКН.

5.4 Обобщено описание на организацията по управлението и контрола

(Източник: буква (а)(v) на чл. 8(4) от Регламент (ЕС) № 1299/2013)

I. Институционни мерки

Институционалната структура на програмата се състои от: управляващ орган, сертифициращ орган, национален орган, съвместен комитет за наблюдение, одитен орган, съвместен секретариат и системи за първо ниво на контрол в България и Македония.

С Решение № 156 от 21 март 2014 година на Министерския съвет на Република България бяха възложени функциите на УО, СО и ОО по програмата на:

- Главна дирекция „Управление на териториалното сътрудничество“, МРРБ;
- Дирекция „Национален фонд“, Министерство на финансите;
- Изпълнителна агенция „Одит на средствата от ЕС“ към Министъра на финансите;

Партньор на УО в бивша Югославска Република Македония е Министерството на местното самоуправление, което изпълнява функциите на Национален орган (НО).

Всяка държава излъчва представители в съвместния комитет за наблюдение и установява система за първо ниво на контрол, която да гарантира законност и правилност на разходите, декларирани от бенефициентите на нейна територия.

Съвместен Комитет за наблюдение

Съгласно член 38 на Регламента за изпълнение (ЕС) № 447/214 на Комисията от 2 май 2014 година относно специфичните правила за изпълнение на Регламент (ЕС) № 231/2014 на Европейския парламент и на Съвета за създаване на Инструмент за предприсъединителна помощ (ИПП II) държавите-членки ще създадат Съвместен комитет за наблюдение (СКН) в срок от 3 месеца след уведомяването за одобрението на програмата от Европейската комисия.

СКН ще се състои от представители на Управляващия орган (УО), Националния орган (НО), Комисията и националния координатор по ИПП, както и други съответни национални органи и заинтересовани страни, включително гражданското общество и организации от частния сектор. Съставът на СКН ще спазва принципите на партньорство и многостепенно управление.

Представители на УО на секторните програми, съфинансирани от ЕС в България и бивша Югославска Република Македония ще участват в СКН, като по този начин осигуряват допълняемост на дейностите - на етапа на подготовка на пакета документи за кандидатстване, и избягване на припокриване на дейности и двойно финансиране - на етапа на избор на проекти за финансиране.

Комисията, Сертифициращият орган (СО) и Одитният орган (ОО) ще участват в работата на СКН със съвещателен глас.

СКН ще изпълнява функциите си в съответствие с разпоредбите на член 38 на Регламента за изпълнение ИПП II) и членове 49 и 110 на Основните компетенции и отговорности на СКН както следва:

- Преглед на общата ефективност, качество и последователност на изпълнението на всички действия за постигане на целите, поставени в трансграничната програма, финансовите споразумения и съответните стратегически документи. Той може да прави препоръки за коригиращи действия, когато това е необходимо.
- Наблюдение чрез референтни индикатори, посочени в програмата за трансгранично сътрудничество, съгласно Регламент (ЕС) № 1299/2013).

СКН ще разглежда и одобрява:

- всички въпроси, които засягат изпълнението на оперативната програма;
- методологията и критериите, които се използват за подбор на дейностите;
- годишния и окончателния доклад за изпълнението;
- плана за оценка на оперативната програма и всички изменения на плана за оценка, включително когато той е част от общ план за оценка съгласно член 114(1). СКН ще разглежда постигнатия напредък при изпълнението на плана за оценка и последващите действия по констатациите от оценките;
- комуникационната стратегия/плана за оперативната програма и всички изменения на стратегията/плана;

- всякакви предложения на УО за изменения на оперативната програма.

СКН приема сам процедурните си правила на първото си заседание. Процедурните правила трябва да включват като една от другите теми подробен списък на задачите на СКН.

СКН ще се ръководи от Председател (УО) и Съпредседател (НО). Заседанията на СКН ще се ръководят от представителя на страната-домакин или УО. Решенията ще се вземат единодушно.

СКН ще заседава поне веднъж годишно. Могат да се свикват и допълнителни заседания по инициатива на една от участващите страни или от Комисията, в частност на тематична основа.

Управляващ орган

Главна дирекция „Управление на териториалното сътрудничество“ - Министерство на регионалното развитие на Република България е определена да изпълнява функциите на единствен Управляващ орган по трансграничната програма България - бивша Югославска Република Македония.

Управляващият орган отговаря за управлението и изпълнението на програмата за ТГС ИПП в съответствие с принципа за доброто финансово управление и разпоредбите на член 125 от Регламент (ЕС) № 1303/2013, и по-конкретно за:

- подпомагане на работата на Комитета за наблюдение, посочен в чл. 47 Регламента за общоприложимите разпоредби и предоставяне на информацията, която му е необходима за изпълнение на задачите си (данни, свързани с напредъка на оперативната програмата по постигане на целите ѝ, финансова информация и информация, свързана с индикаторите и етапите);
- съставяне и представяне пред Комисията след одобрение от СКН на годишния и окончателния доклад за изпълнението;
- представяне на междинни органи и бенефициенти на информация, която има отношение съответно към изпълнение на техните задачи и осъществяването на дейностите;
- създаване на система за записване и съхраняване в електронна форма на данни за всяка дейност, необходими за мониторинг, оценка, проверка и одит, включително данни за отделните участници в дейностите, (ако е приложимо);
- осигуряване щото данните, посочени в горната точка се събират, въвеждат и съхраняват в Информационната система за управление (ИСУ).

Що се отнася до подбора на дейностите, УО отговаря за:

- съставяне и, след одобрение, прилагане на процедури за подбор и критерии, които:
- осигуряват принос на дейностите за постигане на конкретните цели и резултати на съответната приоритетна ос;
- са недискриминационни и прозрачни;
- гарантиране щото изборът на дейности за финансиране да става съгласно критериите, приложими към трансграничната програма и те да съответстват на действащите Общностни и национални правила през целия период на изпълнението;
- осигуряване щото бенефициентите да получават документи, посочващи условията за подпомагане за всяка дейност, включително конкретните изисквания относно продуктите или услугите, които трябва да доставят по дейността, финансовия план и сроковете за изпълнение;
- да бъде уверен, че бенефициентите имат административния, финансов и оперативен капацитет да изпълнят условията, посочени в горната точка, преди одобрението на дейността;
- осигуряване щото дейностите, избрани за подпомагане от фондовете, да не включват дейности, които са били част от операция, която е била или трябва да е била обект на възстановяване съгласно член 71 от Регламент (ЕС) № 1303/2013 след преместване на производствена дейност извън програмния район;
- определяне на категориите дейности и мерките, на които се предоставят разходи за

дейност.

Що се отнася до финансовото управление и контрола на оперативната програма УО отговаря за:

- осигуряване на проверка, че съфинансираните продукти и услуги са доставени и заявените разходи от бенефициентите са платени и че те съответстват на действащото право, оперативната програма и условията за подпомагане на дейността;
- извършване на плащания на водещите бенефициенти;
- осигуряване щото бенефициентите, участващи в изпълнението на дейностите, за които са възстановени средства на основата на допустимите и реално направени разходи, поддържат или отделна счетоводна система, или адекватен счетоводен код за всички операции, свързани с дейността;
- въвеждане на ефективни и пропорционални мерки срещу измамите, като се взема под внимание установения риск;
- определяне на процедури за осигуряване щото всички документи, свързани с разходи и одити, необходими за извършване на съответно одитно проследяване се съхраняват съобразно точка (g) на член 72 на Регламент (ЕС) № 1303/2013.
- съставяне на декларацията за управление и годишното обобщение, посочени в точки (a) и (b) на член 59 (5) на Финансовия регламент.

Национален орган

Аналогът на УО отговарящ за програмното координиране в Бившата югославска република Македония е Министерство на местното самоуправление, действащо като Национален орган.

Компетенциите и отговорностите на Националния орган са следните:

- подпомага УО при изпълнението на Програмата;
- осигурява наличието на средства от националното съфинансиране за бюджета на приоритета за Техническа помощ;
- осигурява достъп до информация за УО и ОО, за да изпълняват съответните си задачи;
- организира процедури за подбор и назначава оценители от страна на Бившата югославска република Македония;
- осигурява съответствието на разходите на правилата на програмата, на Общността и на програмните процедури чрез адекватна система за контрол;
- определя контролорите, отговорни за извършване на първичен контрол на партньорите, намиращи се в Бившата югославска република Македония;
- определя представителите на Бившата югославска република Македония в СКН;
- осигурява съответно одитно проследяване на системата относно изпълнението на програмата в Бившата югославска република Македония;
- предотвратява, разкрива и коригира нередности, извършени от бенефициенти от Бившата югославска република Македония;
- информира УО в срок от 15 работни дни за всяка нередност, свързана с програмата, разкрита или предполагаема, която е извършена на територията на Бившата югославска република Македония;
- осигурява необходимите средства в случай на дезангажиране на средства на програмно равнище пропорционално на одобрения проектен бюджет и извършени дейности от Бившата югославска република Македония;
- осигуряване щото бенефициентите, участващи в изпълнението на дейностите, за които са възстановени средства на основата на допустимите и реално направени разходи, поддържат или отделна счетоводна система, или адекватен счетоводен код за всички операции, свързани с дейността;
- въвеждане на ефективни и пропорционални мерки срещу измамите, като се взема под

внимание установения риск;

- определяне на процедури за осигуряване щото всички документи, свързани с разходи и одити, необходими за извършване на съответно одитно проследяване се съхраняват съобразно точка (g) на член 72 на Регламент (ЕС) № 1303/2013.

Сертифициращ орган

С решение на Министерския съвет Дирекция „Национален фонд“ към Министерството на финансите на Република България е определена като Сертифициращ орган, отговарящ за получаване на средства от Европейската комисия по програмите ИПП ТГС по външните граници на ЕС за периода 2014-2020 г. Съгласно член 126 от Регламент (ЕС) № 1303/2013, Сертифициращият орган отговаря за:

- съставянето и представянето пред Комисията на заявленията за плащане и удостоверяването, че те са изготвени от надеждни счетоводни системи, основават се на проверими подкрепящи документи и са били обект на проверка от страна на УО;
- съставяне на годишните отчети, посочени в буква (а) на чл. 59(5) от Финансовия регламент;
- удостоверяване на пълнотата, точността и истинността на сметките и че разходите, записани в счетоводните книги съответстват на действащото право и са били направени във връзка с дейности, избрани за финансиране в съответствие с критериите, приложими към оперативната програма и действащото право;
- гарантиране, че съществува система, която записва и съхранява в електронна форма счетоводни данни за всяка дейност и която потвърждава всички данни, необходими за заявленията за плащане и сметките, включително суми за възстановяване, възстановени суми и изтеглени суми след анулиране изцяло или частично на финансиране на дадена дейност или на програмата;
- гарантиране с цел съставяне и представяне на заявления за плащане, че той е получил необходимата информация от УО за процедурите и проверките, извършени във връзка с разхода;
- вземане под внимание, когато се съставят и представят заявления за плащане, на резултатите от всички одити, извършени от или под егидата на Одитния орган;
- поддържане на компютъризирани счетоводни архиви на разходите, заявени пред Комисията, и на съответното държавно участие, изплатено на бенефициентите;
- отчитане на сумите за възстановяване и сумите, изтеглени, след анулиране изцяло или частично на финансирането на дейността. Възстановените суми се връщат в бюджета на Съюза преди приключването на програмата чрез изваждането им от последващите заявления за плащане.

Одитен орган

Изпълнителна агенция „Одит на средствата от ЕС“ към министъра на финансите на Република България е определена за Одитен орган.

Съгласно член 127 на POP ОО осигурява да бъдат провеждани одити за правилното функциониране на системата за управление и контрол и на подходяща извадка на основата на декларираните разходи. Всички декларирани разходи трябва да се одитират на основата на представителна извадка и, като общо правило, с методите на статистическите извадки.

Одитният орган отговаря също за:

- осигуряване щото одитите да вземат под внимание международно приетите одитни стандарти;
- изготвянето на одитна стратегия за извършването на одити в срок от осем месеца след приемането на оперативната програма. Одитната стратегия определя методологията за одит, метода за формиране на одитните извадки по дейности и планирането на одитите по отношение на текущата отчетна година и двете следващи отчетни години. Одитната стратегия се актуализира ежегодно от 2016 г. и включва 2020 г.

Освен това Одитният орган съставя:

- одитно заключение в съответствие с алинея 2 на член 59 (5) на Финансовия регламент № 966/2012;
- годишен доклад за контрола, съдържащ основните заключения от извършените одити в съответствие с член 127 (1) от Регламент (ЕС) № 1303/2013, включително заключения, свързани с недостатъци, установени в системите за управление и контрол и предложените и осъществени коригиращи действия.

В края на изпълнението на програмата Одитният орган изготвя окончателен доклад за одитната дейност и дава одитно заключение за окончателния отчет за разходите.

Съгласно букви (b) (ii) от първия подпараграф на член 8 (2) на Регламент 1299/2013 Одитният орган се подпомага от **Група одитори**, включваща представители на България и Бившата югославска република Македония. Групата одитори подпомага ОО при съставянето и осъществяването на одитната стратегия. Одитната стратегия също така посочва какви мерки са приложени от ОО и Групата одитори, за да се осигури щото всички членове на Групата на одиторите да са прилагали единна одитна методология в съответствие с международно приетите одитни стандарти.

Съвместен секретариат

СС е обща структура, която гарантира безпристрастността на изпълнението на програмата.

СС има двойствена функция (съобразно член 23(2) на Регламента за ЕТС): да подпомага УО и СКН при извършване на съответните им функции и да предоставя съответна информация за програмата на потенциални бенефициенти.

Задачите на съвместния секретариат са следните:

1) Общи задачи:

- Управление, съгласувано с УО, на изпълнението на оперативната програма, подготовка на необходимите материали за изпълнението на оперативната програма/проекти; извършване на посещения на място; предлагане на помощ на партньорите по проектите относно изпълнението на дейностите и финансовото управление;
- Сътрудничество с бенефициентите/потенциалните бенефициенти за събиране на необходимите данни и информация за процеса на актуализиране на програмните документи, изготвяне на доклади и други документи, които са необходими за наблюдение на напредъка на програмата;
- Събиране и обработка на информацията, получена от бенефициентите;

2) Административна организация:

- Съдействие за наръчника за процедурите по програмата (одобрен от УО);
- Осигуряване на надлежно обучение на персонала, за да се осигури правилно изпълнение на програмата;
- Изпълняване на задачите на секретариат на СКП;
- Осигуряване на секретариат на всеки друг комитет, създаден в рамките на програмата;
- Организиране, съгласувано с УО и съвместно с него, на всякакви други заседания, срещи, семинари, конференции и др., свързани с изпълнението на програмата;
- Изпълнение в срок на всякакви други указания на УО относно изпълнението на програмата, указания, които стават задължителни от датата на тяхното съобщаване в писмен вид;

3) Пускане на поканите за представяне на предложения, оценяване и подбор на дейностите;

- Участие, съгласувано с УО, в разработването на критериите за допустимост и оценка на проектите, в разработването на Наръчник на кандидата, както и в изготвянето на календар на поканите за представяне на предложения;
- Подпомагане на подготовката и разработването на проектите;
- Организиране на мероприятия, свързани с пускането на поканите за представяне на

предложения в допустимата област на програмата; осигуряване на публичност на поканите за представяне на предложения; стимулиране на партньорства в допустимата област;

- Управление на представянето на формуляри за кандидатстване; участие в изготвянето на съответните образци за оценка;
- Участие в процеса на оценка; осигуряване уведомлението на бенефициентите за резултатите от процеса на оценка и подбор;

4) Сключване на договори

- Участие в изготвянето на образци за договори за субсидиране;
- Изготвяне на договори за субсидиране, събиране на данни от бенефициентите и представяне на договорите на УО за подпис;
- Извършване на посещения на място преди подписването на договорите за подбрани дейности (когато е приложимо);
- Участие в процедурата на преговори по избраните проекти (когато е приложимо);
- Даване на пояснения на бенефициентите за техните задължения, определени в договорите за субсидиране.

5) Финансово управление и одити

- Да бъде точка за контакт за всички бенефициенти, като получава документите, свързани с изпълнението на дейностите и анализирането им съобразно процедурите;
- Уведомяване на УО за евентуални потенциални нередности в съответните срокове;
- Извършване на мерки за предотвратяване, установяване и контролиране на нередности;
- Вземане на всички необходими мерки за борба с измамите;
- Осигуряване на всякаква информация на УО относно финансираните проекти в определените срокове и подпомагане на контролните и одитните дейности;
- Подпомагане на УО при спазването и прилагането на всички препоръки, идващи от одита на ЕС и от Одитния орган, съобразно установените срокове.

6) Наблюдение на програмата и проектите

- Наблюдение на изпълнението на дейностите, анализиране и проверяване на докладите за напредъка, посещения на място и др.;
- Съставяне и представяне на всякакви други доклади или документи, поискани от УО;
- Събиране и актуализиране на техническа, финансова и статистическа информация на проектно равнище, осигуряване включването на тази информация в електронната система;

7) Информация и публичност

- Изпълнение на съответните (за СС) дейности от Комуникационния план на програмата;
- Подпомагане на УО при изготвянето и представянето на информационни материали на бенефициентите;
- Актуализиране на информацията на интернет страницата на програмата.

Подробен списък на задълженията на СС ще бъде включен в Наръчника за изпълнение на програмата.

II. Организация на управлението, изпълнението и контрола на програмата

Подбор на дейностите

Програмата за ТГС по ИПП България - бивша Югославска Република Македония 2014-2020 г. ще подпомага дейности, които имат пряко трансгранично въздействие, което се разбира като съответстващо на следните условия: съвместно развитие, съвместен персонал, съвместно изпълнение и съвместно финансиране. Трансграничните проекти по програмата за ТГС по ИПП

предполагат партньорите от двете участващи страни да трябва задължително да си сътрудничат в съвместната разработка и изпълнение. Освен това те трябва да изберат също един от следните принципи на партньорство: съвместен персонал или съвместно финансиране.

За да бъде предотвратено двойно финансиране на ниво обработка на подадените предложения, при приемането на насоките за кандидатстване, членовете на СКН, социалните и икономически партньори и обществеността ще бъдат включени. Представителите на секторни програми и СЕСДР в България и секторните програми в бивша Югославска Република Македония ще осигурят ясно разграничение и допълняемост на предвидените за финансиране дейности с тези по съответните програми.

Подборът на дейностите се прави чрез покани за представяне на предложения и/или стратегически проекти по решение на СКН:

- **Поканите за представяне на предложения** се отнасят до механизъм, при който процесът на подбор се започва, за да се избере кандидат на конкурсна основа.
- **Стратегическите проекти** трябва да са насочени към възлови конкретни цели, които могат да бъдат постигнати само с участие на големи сдружения и се основават на отпускането на повече финансови средства отколкото заявление за общи проекти по поканите за представяне на предложения.

В случай на инвестиционни проекти, за които се изисква оценка на въздействието върху околната среда и оценка на съответствието с предмета и целта на консервация на защитени територии, съответните документи, издадени от компетентните екологични власти трябва да бъдат подадени заедно с проектното предложение.

Проектите подготвени в рамките на подхода за базирано на територията развитие, които подкрепят устойчивия растеж в определени географски области в западните Балкани, по-конкретно селски райони със специфични комплексни проблеми на развитието, могат да бъдат разглеждани за финансиране по тази програма по решение на съвместния комитет за наблюдение, като се взима предвид вече извършената подготвителна работа в трансграничния район на територията на бивша Югославска Република Македония.

Географска допустимост

Съгласно член 39(2) на Регламента за изпълнение (ЕС) № 447/214 на Комисията от 2 май 2014 избраните дейности трябва да включват бенефициенти от двете участващи страни, най-малко един от които трябва да бъде от България като държава-членка. Бенефициентите и дейностите трябва да се намират най-малко в един от регионите по NUTS ниво III (или еквивалентен регион в страна-нечленка), включен в трансграничната програма и посочен по-горе. Важно изключение от това правило е допустимостта на дейности извън допустимите трансгранични региони, при условие, че дейностите облагодетелстват програмната област и са удовлетворени условията на член 44(2) на Регламента за изпълнение (ЕС) № 447/214 на Комисията от 2 май 2014. Общата сума, определена по програмата за дейности извън програмната област не трябва да надвишава 20% от помощта от Съюза на програмно равнище.

Бенефициенти

Съгласно член 40(2) на Регламента за изпълнение (ЕС) № 447/214 на Комисията от 2 май 2014 един от потенциалните бенефициенти трябва да бъде определен от партньорите като водещ бенефициент. Водещият бенефициент изпълнява задачите, посочени в член 40, а именно:

- да включи договореностите с другите бенефициенти в споразумение, предвиждащо разпоредби, които между другото гарантират доброто финансово управление на средствата, отпуснати за дейността, включително договорености за връщане на неправилно изплатени средства;
- да носи отговорност за осигуряване изпълнението на цялата дейност;
- да гарантира, щото разходите, представени от бенефициентите, да са направени в изпълнение на дейността и да съответстват на договорените дейности между всички бенефициенти, и да съответстват на документа, представен от Управляващия орган;
- да гарантира, че разходите представени от другите бенефициенти са проверени от

контрольор(и).

Водещият бенефициент и неговите партньори трябва да са юридически създадени организации (юридически лица) на територията на България или Бившата югославска република Македония и трябва да организират с нестопанска цел. Организации, които работят за печалба, и политически партии не могат да бъдат допустими бенефициенти по Програмата за ТГС по ИПП България - бивша Югославска Република Македония.

Създаване/ изготвяне на проекти

Потенциалните бенефициенти се информират своевременно за целите и приоритетите на програмата, които ще бъдат подпомогнати, предпоставките за получаване на средства и отделните процедури. СС осигурява помощ за създаване и изготвяне на проекти, включително търсене на партньори.

Допустимост и критерии за подбор

Дейностите се оценяват съобразно критериите, одобрени предварително от СКН.

Критериите за допустимост и административно съответствие се формулират, за да се осигури административно и официално съответствие на проектите, които ще бъдат представени. Те включват: внасяне преди изтичане на срока, пълнота на представената документация, трансграничен характер на състава на партньорството, официално съответствие на кандидатите с критериите и др.

Критериите за подбор се прилагат спрямо тези проекти, които първи са удовлетворили критериите за допустимост и административно съответствие, и оценяват тяхното съответствие със стратегическите и оперативните принципи, от които се ръководи подборът на проектите.

Качеството на проектите, така както е отразено в съответствието им на критериите за подбора, е много важно, за да се гарантира, че програмата дава конкретни и видими резултати, които решават проблемите и нуждите на програмната област по трансграничен и интегриран начин. Проектите, които се концентрират само върху изследвания (без приложни резултати), включително само обмен на опит, или които не посочват конкретни или устойчиви последващи или „меки“ дейности (проучвания, изследвания) няма да се подпомагат от програмата.

Оценка

Оценката на дейностите (предложенията за проекти) се извършва на следните три етапа:

- Отваряне на офертите
- Проверка на административното съответствие и допустимостта
- Техническа оценка / Оценка на качеството.

Проверката на административното съответствие и допустимостта се извършва от официално определена група представители на УО/НО/СС.

Оценката на качеството се извършва от външни оценители от България и Бившата югославска република Македония, назначени от УО/НО.

В процедурните правила/наръчника за външните оценители и другите съответни програмни документи се определят стандартни правила и процедури за възлагане и обхват на задачите на външните оценители.

Критериите за назначаване на външни оценители се формулират, за да се осигури честно състезание, равни възможности и качествен подбор на кандидатите. Избраните външни оценители трябва да притежават минимално необходимите познания и опит по въпросите, включени в ИПП Трансгранична програма България - Бившата югославска република Македония.

За всяка покана за представяне на предложения се определят равен брой оценители от двете страни за техническата оценка/оценката на качеството на получените предложения за проекти.

Процесът на оценка се организира и подпомага технически от СС, като съответната информация се записва в Информационната система за управление. Резултатите от всички етапи на оценяване се обобщават в доклад и се представят на СКН за вземане на решение.

Подбор на проектите и одобрение

СКН взема решения за одобряване на проекти и размера на отпуснатите по програмата финансови средства за всяка дейност. В процедурните правила на Съвместния комитет за наблюдение се включват подробни правила за вземането на решения.

Дейности не може да се подбират за помощ по ИПП II, когато те са били физически завършени или напълно изпълнени, преди заявлението за финансиране по програмата за трансгранично сътрудничество да бъде представено от бенефициента пред УО, независимо дали от бенефициента са били направени всички съответни плащания.

По време на процедурата за подбор по дадена покана за представяне на предложения се вземат мерки за избягване на двойно финансиране на дейностите, предложени за финансиране, чрез:

- Членовете на СКН - представители на различни институции и организации, отговарящи за управление програми/схеми, финансирани на национално равнище в области, свързани с тези, финансирани по програмата, които осигуряват липсата на припокриващи се дейности;
- Документална проверка за припокриване на дейности, подпомагани от други финансови източници (на ЕС, национални, други);
- Извършване на посещения на място на инвестиционни проекти, с цел да се провери дали: (1) обектът, предмет на предвидена инвестиция, действително съществува и се намира във физическо състояние, както е описан в проектното предложение (по време на етапа на оценка не са извършени други инвестиционни дейности); и (2) обектът, предмет на предвидена инвестиция, вече е бил изпълнен/ частично изпълнен или се намира в процес на изпълнение.

Разрешаване на спорове

Процедурите за разрешаване на спорове се разграничават по предмета на спор и ще бъдат регулирани с Наръчника за изпълнение на програмата.

- Спорове, свързани с процеса на оценка на проектните предложения:

Водещият партньор ще бъде информиран писмено от председателя на работната група за оценка за резултатите от оценката за административно съответствие и проверката за допустимост, както и за резултатите от техническата оценка, включително причините за отхвърляне, ако такъв е случаят. Водещият партньор може да подаде жалба, свързана с оценката, до управляващия орган, който в сътрудничество с националния орган и в съответствие с наръчника за изпълнение на програмата ще провери случая. Където е подходящо, ще бъде извършена повторна оценка и на СКН ще бъде представен окончателен списък на проекти, предложени за финансиране.

- Оплаквания свързани с решения на структурите за управление и изпълнение на програмата по време на изпълнението на проекта:

Оплаквания във връзка с решения на структурите по програмата ще бъдат изпращани от водещия партньор до управляващия орган / националния орган / съвместния секретариат, които ще проверят случая и ще отговорят, ако е необходимо в сътрудничество със съвместния комитет за наблюдение, при спазване на сроковете и разпоредбите на наръчника за изпълнение на програмата.

Сключване на договори

На основата на решението на СКН УО пристъпва към провеждане на процедура за сключване на договори за субсидиране с водещите бенефициенти. Преди сключване на договорите УО и СС извършват посещения на предложените за финансиране инвестиции и организират преговори по всички предложения, одобрени за финансиране.

Договорите с водещите бенефициенти се изготвят по одобрен формуляр-образец на стандартен договор за субсидиране с приложения. Изпълнението на дейностите по проекта може да започне само след подписването на договорите както от УО, така и от водещия бенефициент.

Система за управление и контрол

Системите за управление и контрол на програмата се създават в съответствие с член 47 на Регламента за изпълнение (ЕС) № 447/2014 на Комисията от 2 май 2014 и съответно членове 72,

73 и 74, 122(1) и (3), 128 и 148 на Регламент (ЕС) № 1303/2013.

УО осигурява щото системата за управление и контрол на програмата да е създадена съобразно конкретните правила за ИПП и тези системи да функционират ефективно.

Система за първичен контрол

Съгласно член 23 (4) Регламент (ЕС) № 1299/2013 и член 125 (4) (а) на Регламент (ЕС) № 1303/2013 всяка участваща страна определя органа или лицето, отговорно за извършване на проверка на разходите за дейността по отношение на бенефициентите на своята територия („контрольор(и)“).

Контрольорът(ите) осигуряват контрол и проверка на:

- изпълнението на продуктите и услугите;
- верността на разходите, заявени за дейностите, извършени от съответния бенефициент;
- съответствието на тези разходи, свързаните дейности, както и тръжните процедури с правилата на Общността и, когато това е уместно, с националните правила;
- съответствието на тези разходи, свързаните дейности и част от дейностите на допустимите разходи, посочени в заявлението.

В **България** се създава децентрализирана система за първичен контрол. Министърът на регионалното развитие или лице, упълномощено от него/нея възлага задачите по първичния контрол на контрольора(ите) съгласно действащото законодателство за обществените поръчки или съществуващия кодекс на труда.

В наръчника за първичния контрол и в другите съответни документи се определят стандартни правила за извършване на контролните дейности.

За **Бившата югославска република Македония** на основата на одобрена вътрешна методология първичният контрол се извършва по децентрализирана система - от независими външни контрольори, избрани от централен списък, съставен на национално равнище.

Разходите за проверките на първичния контрол се покриват от бюджета на програмата по ПО „Техническа помощ“.

Финансово управление

УО отговаря за управлението на оперативната програма в съответствие с принципа на доброто финансово управление.

УО извършва плащания на водещия бенефициент в съответствие с член 132 на Регламент (ЕС) № 1303/2013 (след това водещият бенефициент отговаря за превеждане на финансирането по ИПП на своите партньори по проекта).

УО създава процедури за осигуряване щото всички документи, свързани с разходи и одити, необходими за осигуряване на подходяща одитна следа, да се съхраняват съобразно член 72 (g) на Регламент (ЕС) № 1303/2013.

УО осигурява обобщаването на информацията за плащанията и представя редовно на КО доклад за сертифициране и отчет за разходите.

Наблюдение

УО и СКН осигуряват качеството на изпълнението на програмата в съответствие с принципа на доброто финансово управление. СКН наблюдава изпълнението на програмата и осигурява постигането на целите на програмата чрез рационално използване на отпуснатите средства. Наблюдението се извършва чрез съпоставяне на индикаторите, посочени тук.

Инструментите, използвани за наблюдението на програмата, са годишните доклади (и окончателния доклад) за изпълнението, както е посочено в член 14 на Регламент (ЕС) № 1299/2013. Годишните доклади (и окончателния доклад) се съставят от СС, проверяват от УО и одобряват от СКН преди да бъдат представени на Комисията. Задачите по отчитане, информация и комуникация се изпълняват съгласно член 42 на Регламент (ЕО) № 447/2014.

Наблюдението на програмата се извършва чрез Информационната система за управление, която предоставя техническа и финансова информация за всеки конкретен проект. Отчитането се извършва от водещия бенефициент от името на всички партньори чрез периодични и

окончателен доклад до СС. СС проверява съответствието на докладите със заявлението по проекта. Данните от докладите се съхраняват в системата за управление, която от своя страна на основата на тях създава годишни доклади за изпълнението, които се представят на Европейската комисия.

Оценка на програмата

Програмата подлежи на предварителна (ex-ante), междинна и последваща (ex-post) оценка от независими оценители, за да се подобри общото ѝ качество и да бъде оптимизирано разпределението на финансовите ресурси. Оценките се извършват от вътрешни или външни експерти, които са функционално независими от органите, отговарящи за изпълнението на програмата. Всички оценки се оповестяват публично. Разпоредбите на член 41 на Регламент (ЕО) № 447/2014 се прилагат изцяло.

Участващите страни съвместно са извършили предварителна оценка в съответствие с член 55 на Регламент (ЕС) № 1303/2013. Предварителната оценка е извършена от външни експерти, които са функционално независими от органите, отговарящи за изготвянето на програмата. Препоръките на екипа за предварителна проверка са взети под внимание в хода на процеса на разработване на програмата.

По време на програмния период УО осигурява оценка(и) за оценяване на ефективността, ефикасността и въздействието на изпълнението на програмата на основата на план за оценки и последващи действия. Най-малко веднъж по време на програмния период трябва да се направи оценка как помощта със средства по програмата е допринесла за постигане на целите по всяка приоритетна ос. Всички оценки трябва да бъдат разгледани от СКН и изпратени до Комисията.

5.5 Разпределение на задълженията сред участващите страни в случай на финансови корекции, наложени от управляващия орган или Комисията

(Източник: Буква (а)(vi) на чл. 8(4) от Регламент (ЕС) № 1299/2013)

Всяка държава-партньор отговаря за разследване на нередности, допуснати от бенефициенти, намиращи се на нейна територия. В случай на системни нередности страната-партньор разширява проверката си, за да обхване всички дейности, които потенциално са засегнати. Страната-партньор прави финансовите корекции във връзка с отделни или системни нередности, разкрити в дейностите или оперативната програма. Финансовите корекции представляват анулиране изцяло или частично на публичното финансиране на дадена дейност или на оперативната програма. Финансовите корекции се отразяват в годишните отчети на Управляващия орган за счетоводната година, когато е взето решението за анулиране.

Управляващият орган трябва да осигури възстановяването на всички суми, платени в резултат на нередност, от водещия бенефициент. Бенефициентите трябва да възстановят на водещия бенефициент всички неправилно изплатени суми. Както в договора, който ще бъде подписан с водещия бенефициент, така и в споразумението на партньорство, което се подписва между партньорите, трябва да се включат специални разпоредби относно възстановяване на сумите, които са предмет на нередности. Програмата предоставя на бенефициентите образец на Споразумение за партньорство.

Ако водещият бенефициент не успее да осигури възстановяването от другите бенефициенти или Управляващият орган не успее да осигури възстановяване от водещия бенефициент страната-партньор, на територията на която се намира въпросният бенефициент, възстановява на Управляващия орган всички суми, изплатени неправилно на въпросния бенефициент. Управляващият орган отговаря за възстановяване на въпросните суми в общия бюджет на Съюза в съответствие с разпределението на задълженията между участващите страни, както е определено в програмата за сътрудничество. Националният орган отговаря за процедурите за докладване на нередности и за възстановяване на нередно платени суми на водещи партньори / проектни партньори, разположени на територията на бивша Югославска Република Македония. Националният орган ще възстанови на управляващия орган сумите, кореспондиращи на европейското съфинансиране, нередно платени на водещи партньори разположени на територията на бивша Югославска Република Македония.

Съгласно член 85 на Регламент (ЕС) № 1303/2013 (POP) Комисията има право да прави финансови корекции чрез анулиране изцяло или частично на помощта от Съюза за програмата и да извърши възстановяване от страната-партньор, за да изключи от финансирането разходи на Съюза, които са в нарушение на действащото право на Съюза или националното право, включително по отношение на нередности в системите за управление и контрол, които са разкрити от Комисията или Европейската сметна палата.

В съответствие с чл. 85 от Регламент 1303/2013 ЕК има правото да извършва финансови корекции като канцелира цялото или част от съфинансирането от ЕС на програмата и да изиска възстановяване на средствата от партниращите държави, за да не бъдат финансирани със средства на ЕС разходи, които са в разрез с европейското и националното законодателство.

В случай на финансови корекции от Комисията поради системни нередности (когато отговорността не може да бъде свързана с партньор от конкретен регион по програмата) двете страни-партньори се задължават да разделят сумата помежду си пропорционално на одобрените бюджети за проектите и извършваните дейности, съответно от бенефициентите от България и Бившата югославска република Македония, засегнати от финансовите корекции. В случай на финансови корекции от Комисията поради случайни или необясними нередности

двете страни-партньори се задължават да разследват всеки отделен случай.

В случай на отмяна на поети задължения на ниво програма в съответствие с член 46, точка 4 от Регламент (ЕС) № 447/2014, като се позовава на членове от 86 до 88 и 136 от Регламент (ЕС) № 1303/2013, сумите трябва да бъдат приспаднати било от наличните програма бюджет и / или от проекти, които не се изпълняват в съответствие с разпоредбите, установени в договорите за субсидия, подписани с бенефициентите. Участващите страни могат също така да решат сумата за приспадане да бъде осигурена от държавните бюджети пропорционално на разпределението на средствата между партньорите от всяка страна.

Финансовите корекции от страна на Комисията не засягат задължението на страните-партньори да търсят възстановяване съгласно разпоредбите на действащите европейски регламенти.

Задълженията на двете страни са записани в двустранния меморандум за разбирателство – договор за изпълнение на програмата.

5.6 Използване на еврото (където е приложимо)

(Източник: чл. 28 от Регламент (ЕС) № 1299/2013)

Метод избран за превръщане на разходи, направени в друга валута вместо в евро

Съгласно член 28 на Регламента за ЕТС разходите, направени от партньори по проекти, намиращи се в страни, които са извън еврозоната, се превръщат в евро. Превръщането се прави от бенефициентите, като се използва месечния счетоводен обменен курс на Комисията за месеца, през който разходът е бил представен за проверка пред Управляващия орган или контрольора съгласно член 28 (b) на този Регламент 1299/2013.

5.7 Участие на партньорите

(Източник: буква (с) на чл. 8(4) от Регламент (ЕС) № 1299/2013)

Действия, предприети за включване на партньорите, посочени в член 5 на Регламент (ЕС) № 1303/2013, в изготвянето на програмата за сътрудничество и роля на тези партньори в изготвянето и изпълнението на програмата за сътрудничество, включително тяхното участие в Съвместния комитет за наблюдение

Изготвянето на Програмата за ТГС по ИПП България - бивша Югославска Република Македония 2014-2020 г. беше организирано в съответствие с подхода за партньорство, посочен в член 5 на Регламент (ЕС) № 1303/2013. Главна дирекция „Управление на териториалното сътрудничество“ - Министерство на регионалното развитие и благоустройството на Република България като бъдещ УО на програмата координираше този процес с помощта на съвместния технически секретариат.

Ръководен принцип в хода на целия програмен процес беше поддържането на принципа на широко партньорство. През ноември 2013 г. беше създадена Съвместна работна група (СРГ) на основата на партньорство и балансирано представителство на държавните власти (национални, регионални и местни), икономически и социални партньори, съответните органи, представляващи гражданското общество, включително екологични партньори, неправителствени организации и органи, отговарящи за насърчаване на социалното включване, равенството между половете и недискриминацията, която направляваше процеса на разработване на програмата и одобряваше основните етапи на подготовката на програмата и на програмата като цяло. През ноември 2013 г. беше създадена и програмна Работна група за обсъждане на конкретни теми и проектопредложения.

ОП беше разработена в хода на интерактивен консултативен процес, като участието на заинтересованите страни беше организирано на няколко етапа:

- Като първа стъпка на процеса на консултации по програмата през февруари 2012 г. беше проведено проучване по интернет сред националните и регионалните заинтересовани страни със 142 респондента. Проучването имаше за цел също така да събере очакванията на респондентите, свързани с обхвата, съдържанието и другите важни аспекти на програмата, както и техните предпочитания за тематичните приоритети на сътрудничеството през периода 2014-2020 г. То помогна да се определят конкретните искания и очаквания към новата програма сред потенциална целева група.
- Бяха организирани два тура регионални консултативни форуми. Първият тур беше проведен през февруари-март 2014 г. в градовете Струмица, Щип, Куманово, Кюстендил и Благоевград със 182 участници. Бяха представени и обсъдени заключенията на анализа на ССВР и териториалния анализ и бяха проучени очакванията, свързани с бъдещата програма. По

време на втория тур през юни 2014 г- в Струмица беше проведен съвместен регионален консултативен форум по проекта за стратегия на програмата с 52 участника. Беше представен проект на инвестиционната стратегия на програмата в рамките на избраните от СРГ тематични приоритети. Заинтересованите страни дадоха своя принос от гледна точка на конкретните цели, резултати, примери за дейности, както и евентуални видове бенефициенти. Докладите от проучването по интернет и двата тура регионални консултативни форуми бяха публикувани на интернет страницата на програмата и бяха също така съобщени на членовете на СРГ.

- Докладите от проучването по интернет и двата тура регионални консултации бяха публикувани на интернет страницата на програмата и бяха също така съобщени на членовете на СРГ.
- На интернет страницата на програмата редовно се публикуват проекти на програмни документи и публикации, както и информация за процеса на програмиране.
- Проектът за програма е предоставен за публични консултации на интернет страницата на програмата и е получена значителна обратна информация, която е включена, когато това е уместно, в Оперативната програма.

Проектът за програма е разработен съобразно приноса на Съвместната работна група и на регионалните и местни заинтересовани страни, като по този начин е осигурена отговорността за планираните дейности на заинтересованите страни и опора върху опита и познанията на съответните участници.

По време на изпълнението на програмата програмните органи ще насърчават активното участие на заинтересованите страни както чрез интернет инструменти и периодични прояви, целящи обмен на информация за напредъка при изпълнението на програмата, така и чрез призоваване на заинтересованите страни да участват активно в нейното изпълнение.

VI. ХОРИЗОНТАЛНИ ПРИНЦИПИ

6.1 Устойчиво развитие

Властите на България и Бившата югославска република Македония трябва да осигурят при подготовката и изпълнението на програмите да бъдат отразени изискванията за опазване на околната среда, смекчаване и приспособяване към промяната на климата, опазване на биологичното разнообразие и екосистемите, устойчивост на бедствия и превенция и управление на рисковете. В случая на Програмата за ТГС по ИПП България - бивша Югославска Република Македония най-големите проблеми са свързани с опазването на околната среда и опазването на биологичното разнообразие, устойчивото използване на природните ресурси, мерките във връзка с промяната на климата, управлението на рисковете за околната среда и подготовката за извънредни ситуации. Тези проблеми са свързани с опазването на околната среда като устойчива ценност на региона и като предпоставка за устойчив туризъм.

Общо казано, и трите измерения на устойчивостта, а именно екологичното, икономическото и социалното, ще бъдат взети под внимание в рамките на програмата; поради това тя допринася пряко за компонентите на стратегия „Европа 2020“ за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж.

По всички оси от стратегията на програмата на устойчивия растеж се гледа като на междудисциплинарна тема, обща за всичките три стълба (икономически, социален и екологичен), които са еднакво застъпени във всички приоритетни оси на програмата. Приоритетна ос 1 на Програмата, която е насочена към сътрудничество по природните и културните ресурси за устойчив растеж, взема под внимание опазването на околната среда, ресурсната ефективност, промяната на климата (което включва смекчаване и приспособяване) както и природните опасности, устойчивостта, превенцията и управлението на бедствия и рискове. В тези области Програмата допринася най-вече за придобиване и разпространяване на знания и капацитет за опазване и устойчиво използване на природните ресурси и разглежда въпроси свързани с управление на ресурсите. Приоритетна ос 2, чиито предмет е устойчивият туризъм, е насочена към създаване на устойчиви туристически услуги, като към привлекателността на туризма, ще подпомага отговорното развитие и устойчивата оценка на наличните природни и културни ресурси, които ще се управляват и опазват по устойчив начин. Приоритетна ос 3, която е насочена към конкурентоспособността, обръща специално внимание на икономическата и социалната устойчивост. Освен това поставянето на ударението върху междудисциплинарната тема за младежта, жените и уязвимите групи е насочено към социалното измерение на устойчивостта.

Освен действията в рамките на приоритетите на Програмата, които могат да подпомогнат устойчивото развитие, са определени и редица дейности, които могат да бъдат приложени в проекти, предоставени по всяка избрана Приоритетна ос.

Всички проекти и действия по Програмата могат да включат мерки за намаляване на емисиите от техните действия, напр. чрез:

- активна работа върху по-широки екологични проблеми
- активна работа по конкретни екологични проблеми, в т.ч. промяната на климата, както и поддържането на биологичното разнообразие и екосистемите
- извършване на екологично управление (структуриран обмен на опит, развитие на капацитет и др.)
- активна работа по въпроси на устойчивостта, в т.ч. екологични, икономически и социални

проблеми

- приемане на мерки за организиране и провеждане на конференции и мероприятия по устойчив начин

Освен това всички проекти, финансирани от Програмата, следва:

- да допринасят за прилагането на преработената Стратегия на ЕС за устойчиво развитие (2009 г.), което трябва да се доказва от всеки кандидат за проект по убедителен и прозрачен начин. Това ще се оценява като критерий за избор на проект.
- да отчитат принципите на политиката на Общността относно опазването и подобряването на природното наследство и биологичното разнообразие, както и свързаните с това изменения, като Директивата по флората-фауната-местообитанията и Директивата за птиците, които са *„крайъгълният камък на политиката на Европа по опазване на природата“* (Европейска комисия, 2013 г., онлайн)
- да се стремят към по-широко използване на възобновяеми видове енергия.

Чрез подходяща организация на управлението Програмата ИПП ТГС България-Бившата югославска република Македония ще подпомага екологично устойчиво развитие на района на трансгранично сътрудничество. Освен спазването на изискваните по закон стандарти, програмата се стреми да не допусне последици, които не са устойчиви или са неблагоприятни за околната среда на всички равнища от цикъла за изпълнение на програмата. Отрицателните въздействия следва да се избягват във възможно най-голяма степен.

Положителните последици и потенциалът за взаимно допълване на Програмата ИПП ТГС България-БЮРМ за оптимизиране на приноса ѝ към екологично устойчиво развитие ще бъде проучен задълбочено и, когато е възможно, ще бъде развит. Когато това е осъществимо, ще се отдава предпочитание на планирането и осъществяването на екосъобразни решения и проекти.

Програмата се изпълнява чрез редица проекти. Оценката на качеството на допустимите предложения за проекти следва да се основава на набор критерии за качество, които са общи за всички Приоритетни оси и Инвестиционни приоритети. Приносът на всеки проект за тези принципи ще бъде разгледан от качествена гледна точка в рамките на избора на проекти и наблюдението и оценката на програмата. Политиката, насочена към устойчиво развитие, ще бъде проверявана на всички етапи от изпълнението на програмата - на равнище програма и на равнище проект.

6.2 Равни възможности и недискриминация

Като цяло, целта на Европейския съюз е борба с *„дискриминацията, основана на пол, расов или етнически произход, религия или вяръвания, увреждания, възраст или сексуална ориентация“* (EU COM, общи разпоредби). Със Зелената книга за недискриминацията и равните възможности за всички Европейската комисия публикува съвместно стратегия за *„положително и активно насърчаване на недискриминацията и равните възможности за всички“* (EU COM, online, 2014). Това съвпада с Всеобщата декларация за правата на човека на ООН.

Стратегическа цел на програмата за ТГС по ИПП България - бивша Югославска Република Македония е да осигури защита срещу дискриминация, чрез транспониране от страните-членки, да съдейства за приобщаващо трансгранично развитие и превръщане на граничните райони в по-добро място за живот и работа. Недискриминацията надхвърля проблемите на пола и придобива по широко измерение. Макар и антидискриминационното законодателство да е утвърден аспект на правните системи в ЕС, практическото прилагане на недискриминационни практики изостава. Проблем е също равният достъп до информация и контролът дали се изпълняват изискванията за недискриминация. В хода на изготвянето на програмата в анализа на ССВР са спазени принципите на недискриминация и са разгледани съответните проблеми,

свързани с етническия и религиозен състав на региона, възрастовата структура и произтичащото социално-демографско развитие в програмния регион (свързано главно с миграцията и остаряването). Стратегиата на програмата поставя ударение върху ползите за всички от програмата.

Основните нужди се проявяват в редица проблеми, които се основават на различното развитие в двете страни по програмата през последните години, от неравенствата в областта на достъпността до различното икономическо развитие и социалната област. Очевиден е модел център-периферия. През последните десетилетия икономическото развитие е поело различни пътища, съществуват икономически различия между градските, селските, централните и периферните региони. Неравенствата са видими също в социалната област: особено селските и планинските райони се сблъскват с отрицателни демографски тенденции и случаи на изтичане на мозъци поради миграцията на млади и добре образовани работници.

Принципите на равните възможности и недискриминацията се осигуряват чрез действия за подпомагане в области като повишаване на осведомеността, обмен на опит, обучение, разпространяване на информация и др., които са посочени също в Зелената книга на ЕС за равенството и недискриминацията.

За програмния период 2014-2020 г. основното ударение на програмата е насочено към подобряване на условията за живот в граничните райони. Приоритетна ос 2 е насочена към сътрудничество по природните и културните ресурси и повишаване на уменията и услугите за устойчиво развитие на туризма. Една от главните цели на Приоритетна ос 3 е повишаването на конкурентоспособността на бизнеса в трансграничния регион, като по този начин се създадат нови възможности за заетост за всички групи на населението. Специално ударение също ще се постави на създаването на възможности за работа за младите хора, хората от уязвими групи и хората в селските райони.

Освен действията в рамките на приоритетите, които могат да решат изрично намаляването на неравенствата, са определени и редица дейности, които могат да бъдат приложени в проекти, предоставени по всяка избрана Приоритетна ос.

Всички дейности, които се осъществяват по Програмата ИПП ТГС България-Бившата югославска република Македония може да включват мерки за спазване на принципа за равните възможности и недискриминацията, например чрез:

- активна работа по проблема за демографските промени
- активна работа по проблема за периферните райони
- поставяне на ударението върху и привличане на младите хора, жените и хората от уязвими групи

Освен това всички проекти, финансирани по програмата, трябва осигурят щото извършените дейности да не създават дискриминация от какъвто и да било вид.

Спазването на принципа за недискриминация и равни възможности ще бъде осигурено на всички етапи на изпълнението на програмата. Освен това тай ще бъде гарантиран по време на извършването на финансовото подпомагане и оценката на неговото въздействие.

6.3 Равенство между мъжете и жените

Както и с устойчивото развитие, насърчаването на равенството между мъжете и жените е един от общите принципи на фондовете по ОСР (вж. EU PAR, 2013) и един от основополагащите принципи на ЕС. В договора за Съюза е посочено, че Съюзът „ще се бори против социалното изключване и дискриминацията и ще насърчава социалната справедливост и защитата, равенството между жените и мъжете, солидарността между поколенията и защитата на правата на детето.“)договор за ЕС, 2007 г., чл. 3).

Поради това Съюзът следва „*Стратегията за равенство между жените и мъжете*“ през периода 2010-2015, като следва тематичните приоритети, включително равната икономическа независимост, равно заплащане за работа с еднаква стойност, равенство при вземането на решения, достойнство, почтеност и премахване на насилието на основата на пол, насърчаване на равенството между половете отвъд проблемите на Съюза и хоризонталните проблеми (роля на половете, законодателство и др.) (вж. EU COM Review, 2010).

И все пак програмната област е изправена пред проблеми в областта на изтичането на мозъци, особено в селските основно периферни райони. Поради липса на възможности за работа главно добре образовани млади жени и мъже напускат селските си домове и мигрират в по-градските райони. Освен това рискът от бедност за различни групи, като жените, е определен като основна слабост в района на централна Европа; всички тези проблеми са свързани с неравенството между половете в програмния регион.

Програмата ИПП ТГС България-Бившата югославска република Македония допринася за целите на Европа 2020 за приобщаваща икономика и поради това за по-високо равнище на равенството между мъжете и жените. Поради това програмата дава принос за преодоляване на определените слабости в граничните райони, като високия процент на миграция навън, случаите на изтичане на мозъци и риска от бедност за различни групи (напр. жените, уязвимите групи). За програмния период 2014-2020 основното ударение на програмата е поставено върху подобряването на условията на живот в региона.

Особено Приоритетна ос 2 на програмата (Туризъм) и Приоритетна ос 3 (Конкурентоспособност) дават рамка за насърчаване на възможностите за равенство между мъжете и жените. Освен конкретните действия в рамките на приоритета на Програмата, са определени и редица дейности, които могат да бъдат приложени в проекти, предоставени по всяка избрана Приоритетна ос.

Всички проекти и дейности по програмата могат да включат мерки като:

- Активна работа по проблема за по-голямо равенство
- Включване и наблюдаване на равното участие на жените и мъжете
- Съдействие за по-добър и по-диверсифициран пазар на труда за жените

Освен това всички проекти, финансирани по програмата, трябва да допринасят за принципите на „*Стратегията за равенство между жените и мъжете*“.

Също така прилагането на мерките съобразно конкретните нужди на жените и мъжете ще се основава и на националните разпоредби, насочени към равните възможности. В рамките на програмата за ТГС ще се спазва равният статут на мъжете и жените и няма да се толерира дискриминация на лица на основание пол, раса и произход. Спазването на принципа за равенство между мъжете и жените ще се осигури по време на изпълнението на всички етапи на програмата както и при отпускането на финансовата помощ от фондовете. Принципът ще се спазва също и на етапа на определяне на критериите за подбора на проектите. Политиката, насочена към равенство на половете и предотвратяване на дискриминация ще се наблюдава по време на всички етапи на изпълнение на програмата - както на програмно, така и на проектно равнище.

VII. ПРИЛОЖЕНИЯ

- 7.1 Проект на доклад от предварителната оценка (включително резюме на доклада)**
- 7.2 Писмено потвърждение на съгласие със съдържанието на програмата за сътрудничество (Източник: чл. 8(9) от Регламент (ЕС) № 1299/2013)**
- 7.3 Карта на региона, включен в програмата за сътрудничество**
- 7.4 „Резюме за гражданите“ на програмата за сътрудничество**
- 7.5 Стратегическа екологична оценка и екологичен доклад**
- 7.6 Ситуационен анализ и анализ на ССВР**
- 7.7 Участие на заинтересованите страни**
- 7.8 Тематична концентрация**
- 7.9 Списък на използваните съкращения**
- 7.10 Списък на извършените промени - бележки предварителна оценка**
- 7.11 Методология за определяне на индикатори за резултат**